

T.C
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ABD

TÜRKİYE DE İSLAMCILIK (1975 – 1990)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
AYDIN YERGİN

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ ABDULLAH EROL

VAN-2021

KABUL VE ONAY SAYFASI

Aydın YERGIN tarafından hazırlanan “Türkiye’de İslamcılık ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğrt. Gör. Abdullah EROL
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan: Dr. Öğrt. Gör. Erkan AFŞAR
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye: Unvanı Dr. Öğrt. Gör. Ahmet İŞLER
Siyasi Tarih Ana Bilim Dalı, Bitlis Eren Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye: Unvanı Adı SOYADI
AnabilimDalı,ÜniversiteAdı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye: Unvanı Adı SOYADI
AnabilimDalı,ÜniversiteAdı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI
AnabilimDalı,ÜniversiteAdı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI
AnabilimDalı,ÜniversiteAdı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

TezSavunmaTarihi: 14/01/2021

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof.Dr. Bekir KOÇLAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN SAYFASI

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına**

Uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.14.01.2021

Aydın YERGIN

Yüksek Lisans Tezi

Aydın Yergin

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

OCAK 2021

TÜRKİYE DE İSLAMCILIK (1975 – 1990)

ÖZET

İslamcılık, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren tartışmaya başlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra, hilafetin kaldırılması İslam dünyasında otorite boşluğu yaşanmasına neden olmuş ve Mısır, Pakistan gibi bazı ülkelerde aydınlar, öğretmenler, akademik çevreler, öğrenciler ve Müslüman alimler önderliğinde İslami Hareketler yeni bir anlayış ile yeniden yapılanmıştır. Çoğunluğunu Müslüman nüfusun oluşturduğu bölgeler işgal altında olduğundan, bu duruma karşı yerelde hareketler ortaya çıkmıştır. İslamcılar, eski güçlü dönemlere dönmek için İslami esaslara ve asli kaynaklara dönmenin gerekliliğine inanmışlardır.

Çalışmamızda Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşanan İslamcılık tartışmalarına yer verilmiş ve o dönemde İslamcılık fikrinin devlet eliyle uygulanmasının nedenlerine değinilmiştir. Cumhuriyet döneminde yeni bir tarzla ortaya çıkan cemaatler ele alınmış ve bunların geçirdiği süreç irdelenmeye çalışılmış, araştırmalar sonucunda elde edilen bilgiler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın kapsamını yeni bir tarz ve söylemle ortaya çıkan İslamcılık anlayışı çerçevesindeki yapıları belirlemeye çalıştık. Bu nedenle Türkiye'de 1975-1990 arası belirginleşen bu yapılanmalara etki eden birçok parametre arasından özellikle, İran İslam Devrimi, Afgan cihadı ve Pakistan, Mısır gibi ülkelere yapılan çeviri eserlerin etkisi irdelenmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra tercüme eserlerin etkisiyle bu toprakların yabancı olduğu söylem ve tavırlar da ele alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu yapıların yaşadıkları iç tartışmalar ve geçirdikleri evreler de incelenmeye dâhil edilmiştir. Çalışma da literatür taraması yöntemiyle, kitaplar, dönemsel dergiler, İnternet siteleri, makaleler incelenmiştir. Ayrıca belirgin kimliklerle telefonla görüşmeler yapılarak bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : İslami Hareket, İslamcılık, Tevhit, Tağut, Şirk

Sayfa Sayısı : VI+74

Tez Danışmanı: Dr. Öğrt. Üyesi: Abdullah Erol

MasterThesis

Aydin Yergin

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY

SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

JANUARY 2020

ISLAMİSM İN TURKEY (1975 - 1990)

ABSTRACT

Islamism began to be discussed since the last periods of the Ottoman Empire. After the fall of the Ottoman Empire, the abolition of the hymn caused a vacuum of authority in the Islamic world, and islamic movements led by intellectuals, teachers, academic circles, students and Muslim scholars in some countries such as Egypt and Pakistan were re-structured with a new understanding. Since predominantly Muslim areas are occupied, local movements have emerged against this situation. Islamists believed in Islamic principles and the necessity of returning to the original resources in to return to the strong old eras.

In our study, the discussions of Islamism in the last periods of the Ottoman Empire were discussed and the reasons for the implementation of the idea of Islamism by the state at that time were mentioned. The congregations that emerged in a new style during the Republican period were discussed and the process they went through was tried to be studied and the information obtained as a result of the researches was tried to be revealed.

We tried to determine the structures within the framework of the understanding of Islamism, which revealed the scope of this work with a new style and discourse. For this reason, among the many parameters that influenced these structures that became evident in Turkey between 1975 and 1990, especially the influence of translation works made from countries such as the Islamic Revolution of Iran, Afghan jihad and Pakistan and Egypt was tried to be studied. In addition, the discourses and attitudes that this land is foreign to were tried to be addressed with the influence of translated works. In addition, the internal discussions and stages of these structures are included in the study. In the study, books, periodic journals, websites, articles were examined by literature review method. In addition, it was tried to get information by making phone calls with prominent identities.

Keywords: Islamic Movement, Islamism, Tawhid, Taghut, Shirk

Quantity of Page :VI+ 74

Supervisor : Dr. Teacher Member of: Abdullah Erol

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	V
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ	1
1-İSLAMCILIK	6
1.1. Kavramsal Düzeyde İslamcılık:	6
1.2. İslamcılık kavramının Ortaya Çıkışı	7
1.3. İslamcılık, İttihadı İslam veya Panislamizm	7
1.4. Fundemantalizm Radikal İslam.....	11
2-CUMHURİYET DÖNEMİ İSLAMCI AKIMLAR:	15
2.1. Said Nursi (Nurculuk) Yeni Said Dönemi Kısa Hayatı (1978-1923)	15
2.2. Said Nursi: Eski Said Dönemi Hayatından Çeşitli Kesitler	16
2.3. Yeni Said Dönemi(1923-1950)	17
2.4. Üçüncü Said Dönemi (1950-1960).....	20
2.5. Süleyman Hilmi Tunahan (Süleymancılık).....	22
2.6. Süleyman Hilmi Tunahan Sonrası Süleymancılar.....	24
3. MİLLİ TÜRK TALEBE BİRLİĞİ HAREKETİ	27
3.1. Milli Türk Talebe Birliğinin Kuruluş ve 1965 Yılına Kadar Olan Faaliyetler	27
3.2. 1967 Milli Türk Talebe Birliğinde İslami Söylemin Öne Çıkması.....	29
3.3. 1975 Sonrası Milli Türk Talebe Birliği Akıncılar ve İslami Gençlik Hareketleri	31
3.3.1. 1975 Sonrası Milli Türk Talebe Birliği	31
3.3.2. Akıncılar.....	35
3.3.3. İran İslam Devrimi Afgan Cihadı.....	39
3.3.4. Çeviri Kitapların Etkisi	41
4.1980-1990 DÖNEMİ	47
4.1. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi	47
4.2. İlk Oluşumlar ve Kitap Evlerinin Rolü	48

4.3. Dergilerin Rolü.....	50
4.3.1. 1980 Yılından Önce Faaliyet Gösteren Dergiler.....	51
4.4.1980’li yıllarda yapılan çevirilerin etkisi	58
5. İSLAMİ GRUPLARIN GÜNDEMİMDEKİ KONULAR.....	63
5.1. Davet Metodu	63
5.2. Dar-ül İslam, Dar-Ül Harp Kavramlaştırması	64
5.3. Cuma ve Rüyeti Hilal meselesi	64
SONUÇ	67
KAYNAKÇA	71
RESİMLER	75
ÖZGEÇMİŞ.....	.....
ORİJİNALLİK RAPORU.....	.....

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
BKZ.	Bakınız
CENTO	Central Treaty Organization/ Merkezi Antlaşma Teşkilatı/Bağdat Paktı
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DİSK	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DMMA	Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi
İBDA-C	İslami Büyük Doğu Akıncıları Cephesi
MTTB	Milli Türk Talebe Birliği
MSP	Milli Selamet Partisi
RABITA	İslam Birliği Rabıta-t-ül Alem-i İslam
POL-DER	Polis Derneği
POL-BİR	Polis Birliği
T.B.M.M.	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TİP	Türkiye İşçi Partisi
TÖB-DER	Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin çöküşünü önleme amacıyla ortaya çıkan fikir akımlarından biri olan İslamcılık, Osmanlı Devleti'nin son döneminden itibaren İttihadi İslam, Panislamizm, İslamlık vb. adı altında tartışılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra ortaya çıkan yeni sosyal ve siyasal ortam nedeniyle, bazı cemaatler yeni duruma uygun olarak farklı bir yapılanmayla ortaya çıkmışlardır. Bunların içinde en önemlileri Nurcular ve Süleymancılardır. 1960 yılların sonundan itibaren Dünya'da ve Türkiye'de görülen sol ideoloji eksenli öğrenci ve gençlik örgütlenmelerine karşı, milliyetçi ve muhafazakâr gruplar ortaya çıkmıştır.

Öğrenci eksenli İslami gençlik yapılanması olan MTTB'den ayrılan bir grup, 1975 yılında Akıncılar Derneğini kurmuşlardır. İran İslam Devrimi ve Afgan Cihadı'nın etkisiyle öz güveni artan "İslami Gençlik", yeni bir arayışa girmiş, Bağımsız hareket eden bazı gruplar özellikle Pakistan ve Mısır'dan yapılan çeviri eserlerin etkisiyle, söylem değişikliğine gitmişlerdir.

1980 yılından itibaren Milli Türk Talebe Birliği(MTTB) ve Akıncılar içerisinde görev yapan kişilerce başlatılan yeni İslami çalışmalar, kitapevlerinin de etkisiyle kısa sürede gelişmiş ve Türkiye'nin her bölgesinde birbirinden bağımsız hareket eden aynı düşünceye yakın gruplar oluşmuştur.

Bu çalışmamızda emeği geçen Jüri Başkanı, Dr. Öğrt. Üyesi Erkan AFŞAR'a, Tez jüri üyesi, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet İŞLER'e ve tez danışmanı hocam, Dr. Öğr. Üyesi Abdullah EROL'a, ayrıca çalışma boyunca önerileri ve katkıları ile yardımda bulunan Öğr. Gör. Erdal YILDIZ'a, Öğretim Görevlisi Kazım KOÇ'a ve Öğretmen Cesarettin ŞEVGİN'e, ayrıca her zaman yanımda olan ve çalışmam sırasında büyük sabır ve özveri gösteren eşim Derya Yergin ve çocuklarım Halil İbrahim ve Şevval Yergine teşekkür ederim.

GİRİŞ

İslam Peygamberi Hz. Muhammed' in vefatıyla başlayan iktidar mücadelesi, İslam dünyasına fikri düzeyde ilk ayrılıkları getirdiği bilinen bir hakikattir. Hz. Ali ile Muaviye döneminde bu ayrılıklar zirveye çıkmıştır denilebilir. Çatışmayı önleme aracı olarak ortaya atılan hakem olayına Hz. Ali tarafında yer alan bir grup, “*Hüküm Allah'ındır*” diyerek ayrılmışlardır. Bu olay İslam tarihinde hariciler olarak anılmalarına ve ilk tekfir mekanizmasını işletenler olarak tarihe not düşülmesine neden olmuştur. İlk çıkışından günümüze değin İslam tarihinde fikri tartışmalar ve bu çerçevede hizipler dönem dönem artarak ve azalarak devam ede gelmiştir. Bu hakikatler ışığında İslamcılık ve İslami hareketler her çağda o çağın konjonktürüne ve dönemin şartları çerçevesinde ve özellikle son yıllarda dünyada ve ülkemizde merak edilen ve araştırılan konular arasında güncelliğini korumuştur denilebilir. Yine İslam dini içinde bulunan “*itikadı mezhepler, ameli mezhepler*” ve gruplar ile siyaset ilişkisinde her dönem tartışılabilir konumunu korumuştur.

Yavuz Sultan Selim ile Hilafetin merkezi haline gelen Osmanlı bu yolla İslam topraklarında önemli bir merkez haline gelmiştir. Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail döneminde yaşanan İran-Osmanlı savaşından sonra Ehli Sünnet mezhebinin merkezi Osmanlı Devleti; Şia mezhebinin merkezi ise İran olmuştur. 1800'lü yılların sonuna gelindiğinde ise, geniş topraklara sahip, İslam devleti ve aynı zamanda Hilafetin merkezi olarak Osmanlı Devleti' nin varlığını devam ettirdiğini görmekteyiz. Osmanlı devleti kurulduğu günden bu yana, İslam ile bağını güçlü tutmuştur. Osmanlı devleti içinde Medreseler ve benzeri kuruluşlar önemli yer tutmaktadır. Tasavvufi geleneğe büyük önem veren Osmanlı sultanları ve tebaası, bu yolla faaliyetlerini sürdüren tarikatlara rağbet göstermişlerdir. Bu çerçevede Bektaşilik Osmanlı devleti içinde faaliyet yürüten önemli bir anlayış olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı devletinin son dönemlerinde çöküşü yavaşlatmak ya da kurtulmak için Osmanlı aydınları, Müslüman âlimler, entelektüellerce çeşitli yollar aramış ve düşünceler ileri sürülmüştür. Bu çerçevede “*İttihadı İslam*” mefkûresi, Osmanlı devleti içinde yaşayan Müslümanların birliğini sağlayacağı düşüncesiyle II. Abdülhamit tarafından sahiplenilmiştir. Osmanlı'nın kurtuluşu ile ilgili ortaya çıkan

fikir akımlarından biride “İslamcılık, “tır. İslamcılık, Şehbenderzade Filibeli Ahmet Hilmi, Şeyhülislam Musa Kazım, Said Halim Paşa, Babanzade Ahmet Naim, Mehmet Akif Ersoy, Saidi Nursi ve Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır gibi Osmanlı aydınları tarafından savunulmuştur. II. Abdülhamit İttihadı İslam fikrini Devlet politikası haline getirmiştir. Böylelikle Hilafetin gücünü ve Halifenin cihat ilan etme yetkisini uzun süre batıya karşı bir koz olarak elinde tutabilmiştir. İlginç olan ise İttihadı İslam politikasını işleten sultana karşı İslamcı düşünceleri ile öne çıkan dönemim bazı aydın ve âlimlerinin muhalif duruşlarıdır. Bunlar arasında öne çıkan isimler, Said Nursi, Mehmet Akif Ersoy ve Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır sayılabilir. İslamcılar düşüncelerini “*Sebilürreşat, Bayanü-l Hak, İslam Mecmuası ve Volkan*” gibi yayın organları aracılığıyla toplumla paylaşmışlardır.

Cumhuriyetin ilanından sonra farklı bir tarzla ortaya çıkan “*Nurculuk*” hareketi Saidi Nursi ve öğrencileri tarafından oluşturulmuştur. Said-i Nursi, Şeyh Said ayaklanması sonrası sürgüne gönderilmiş; Yeni Said adını verdiği dönem boyunca, defaatle sürgün yerleri değiştirilmiş ve yazdığı eserler nedeniyle hapis yatmıştır. Ancak sürgünler ve hapisler, “*Risale-i Nur*” adını verdiği eserleri yazmasına engel olamamıştır. Siyasetten uzak kalarak, yalnızca İman hakikatlerini anlattığını ifade ettiği eserleri, öğrencileri tarafından ilk yıllarda elle yazılarak çoğaltılmıştır. Said Nursi yeni dönemi içinde “*Devrin tarikat devri olmadığını*” ifade etmiş ve eserlerinin okunmasını tavsiye ederek eser odaklı bir cemaatin ortaya çıkmasına vesile olmuştur.

Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan bir diğer cemaat ise Süleymancılardır. Kur’an öğrenmenin zor olduğu ve Kur’an öğretecek kurumları olmaması nedeniyle Nakşibendî tarikatı mensubu olan Süleyman Hilmi Tunahan, gizli bir şekilde öğrenci edinmiş ve bulduğu her yerde Kur’an öğretmeyi amaç edinmiştir. Kur’an dersleri yanında fıkıh dersleri de vermiştir. Cemaat şeklinde yapılanan Süleymancılar öğrenci yurtları ve Kur’an kursları yoluyla faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Yukarıda zemini ve çerçevesi çizilmeye çalışılan tezimiz 1975-1990 dönemleri arasında ülkemizde görülen reaksiyoner İslami Hareketlerin yapıları, oluşumları, düşünceleri ve düşünce kaynaklarıdır. Tarikat, siyasi parti ve merkezi bir otoriteye bağlı olmayan reaksiyoner ve reddedici yapılar ile bunların, yeni bir söylem

ve tarzda faaliyet göstermelerine neden olan dış ve iç etmenlerdir. Yanı sıra Milli Türk Talebe Birliği ve Akıncılar Derneği de, birer İslami gençlik yapılanması niteliği taşıdığı düşüncesiyle incelenmiştir. Bu gruplar siyaseten Milli Selamet Partisi'ni desteklemiş ancak, bu partiyle organik bir bağları oluşmamış ve zaman zaman kimi konularda ayrı düşmüşlerdir.

MTTB Kurtuluş savaşı yıllarında Millî Mücadeleye destek vermek için kurulmuş, Cumhuriyetin ilk döneminde İnkılâpları sahiplenerek halka anlatmak için köylere gitmişlerdir. İlk döneminde Cumhuriyet Halk Partisine (CHP) ve sol düşünceye yakın olan dernek, daha sonra, milliyetçi ve muhafazakâr bir grup tarafından yönetilmiştir. 1965 yılında Tartışmalı ve kavgalı geçen bir genel kuruldan sonra, yönetim muhafazakârların eline geçmiştir. 1975 yılında amblemindeki Bozkurt resmini kaldırarak, yerine Kur'an-ı Kerim-i çağrıştıran bir kitap konulmuştur. Böylece MTTB bu dönemden sonra kapanıncaya kadar İslami söylemi öne çıkarmış ve sahiplenmiştir. Dernek, faaliyet gösterdiği yıllarda, özellikle 1970'li yılların şiddet sarmalında, her türlü tahrike ve üyelerinin çeşitli gruplarca öldürülmesine rağmen, şiddete şiddet ile karşılık vermeyip, şiddete karşı fikirle mücadele edeceklerini deklare etmişlerdir (Akyel, 2010: 118).

1975 yılında MTTB'nin faaliyet gösterdiği yalnızca öğrenci endeksli yapıyı ve yaşanan olaylar karşısındaki tavrını "*pasif ve etkisiz*" gören bir grup, MTTB'den ayrılarak Akıncılar derneğini kurmuşlardır. Akıncılar geniş toplum kitlelerine ulaşmak için örgütlenmelerine yalnızca öğrencileri değil, işçi, memur, esnaf kesimini de dâhil etmişlerdir. MTTB'den daha radikal bir söyleme sahip olan akıncılar, eylemsel olarak ta daha aktif bir çizgide yer almışlardır. Söz konusu dönemde Akıncılardan bir grup bağımsız bir çizgi izleyerek, İran İslam Devrimi ve Afgan cihadı ile tercüme eserlerin etkisiyle söylem farklılığına gitmişlerdir. Bu dönemde çıkan "*Tevhit, Şura, Hicret, İslami Hareket, Çatı, Gölge*" vb. dergiler incelendiğinde söylem farklılığını gözlemlemek mümkündür.

12 Eylül 1980asker'idarbesi sonrası tüm ülkede yapabilecekleri konusunda bir araya gelen İslami düşünceye sahip kimlikler, ders halkaları oluşturmuşlardır. Türkiye genelinde özellikle de büyük şehirlerde benzer düşünce çizgisinde olmalarına rağmen farklı şekillerdeki bu yapılar genellikle ders halkalarında Kur'an

araştırmaları ve kitap tahlilleri yaparak, farklı isimlerdeki kitapevleri etrafında örgütlenmişlerdir. İlk yıllarda gizliliğe büyük önem vererek içe dönük bir yapı oluşturdukları söylenebilir.

Ders halkalarında tercüme eserlerin tahlili yapılmış, Kur'an araştırmaları ise Prof. Dr. Seyyid Kutup ve Ebu'lA'la El-Mevdudi'nin tefsirleri okunarak yapıldığı gözlemlenmiştir. Okunan bu kaynaklar İslamcı gençliğin "yeni selefi" söyleme sahip olmasına yol açtığı söylenebilir. Bu söylem Türkiye toplumunun geleneğinde olmayan "tekfir" ağırlıklı bir söylem şeklinde tezahür etmiştir. "Vahhabi-selefi" düşünceye sahip olup, aynı zamanda İran İslam Devrimine de sempatiyle bakan bu yapılar, daha sonra İran'dan yapılan tercüme eserler nedeniyle fikri düzeyde değişikliğe uğramış ve İran'a bakış açıları nedeniyle mezkûr gruplar arasında ilk ayrılıklar baş göstermiştir. Böylelikle seksenli yıllar boyunca çeşitli fraksiyonların ortaya çıktığı, yapılan araştırmalar sonucunda gözlemlenebilmiştir. İslam'ı anlamada, Kur'an mealini okumayı ve amel etmeyi yeterli gören ve toplum tarafından "Mealciler" olarak da isimlendirilen yapılar ile "topluma müşrik" gözüyle baktıkları için kendilerinin kestikleri dışında, bilmedikleri kişilerin ve gruplarının bünyesinde olmayanların kestikleri eti yemeyen ve toplum tarafından dışarıdan bir tanımlamayla "etyemezler" olarak bilinenler bu grupların uç noktalarıdır.

Seksenli yıllar boyunca İslamcı gruplar da çeşitli dergiler yoluyla düşüncelerini topluma ulaştırma çabası içerisinde olmuşlardır. Söz konusu dergilerden bazıları "Girişim, Ribat, İktibas, Kalem, Şehadet, İstiklal, Aşura, Mektup" adıyla çeşitli gruplarca düşünce ve yayın hayatında yer almışlardır. Ayrıca konjonktürün de etkisiyle aynı dönemlerde Afgan Cihadında çekilen videolar toplu şekilde izlenmiş/izlettirilmiş söz konusu videolar İslami hassasiyeti olan gençler üzerinde motive kaynağı olarak kullanılmıştır. Ayrıca bant tiyatroları, şiir kasetleri ve "ezgi" olarak adlandırılan müzik kasetleri de İslami yapıya sahip kişi ve gruplarca çıkartılmıştır.

1990'lı yıllar irdelendiğinde 1980'li yılların başlarındaki İslami yapı ve oluşumların söylemleri ve davranışları ile bu zaman dilimi arasında oluşan farklılıklar/benzerlikler süreç ele alındığında görülebilmektedir. 1990'lı yıllar gerek

İslami hareket gerekse Türkiye'nin yaşadığı olaylar açısından farklı olabileceği düşüncesiyle, ayrıca incelenmesi gereken dönemler olarak düşünülmektedir.

Çalışmamızın birinci bölümünde *İslamcılık* kavramı ve İslami hareketler için kullanılan *“Fundamentalizm, Radikalizm”* gibi kavramların kökeni ve çıkış yerlerinin incelenmeye alınmasıyla birlikte, Osmanlı'nın son döneminde İslamcılık ve benzeri kavramların nasıl kullanıldığı da ele alınacaktır.

İkinci bölümde Cumhuriyet dönemiyle birlikte meydana gelen yeni şartlara göre oluşan toplumsal ve siyasi yapı göz önünde bulundurularak, yeni bir yapılanmayla ortaya çıkan Saidi Nursi liderliğindeki eser odaklı *“Nurcular veya Risale-Nur”* hareketi ile, Süleyman Hilmi Tunahan'ın öncülük ettiği Kur'an ve Fıkıh temelli *“Süleymancılar”* irdelenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde İslamcı gençlik hareketleri olan MTTB ve Akıncılar ve bu hareketlerin üzerinde etkili olan İran İslam Devrimi, Afgan Cihadı ile Mısır, Pakistan gibi ülkelerden yapılan çeviri eserler ele alınacak ve bu gruplarla ilintili dergilerde bu bölümde araştırılacaktır.

Beşinci, altıncı ve yedinci bölümlerde ise 12 Eylül 1980 darbesinden sonra yeni bir söylem ve tarzla ortaya çıkan İslami hareketler, 1980'li yıllar boyunca gündemlerine aldıkları konular, pratikte sergiledikleri tavırlar araştırılacaktır. Bu süreç boyunca Mısır, Pakistan vb. çeviri eserlere eklenen İran kaynaklı eserlerin gruplar üzerindeki etkisi ve bu grupların 1990'lı yıllara kadar geçirdikleri değişim ve dönüşümler ile bu dönem boyunca çıkan ilgili dergilerde ayrıca incelenecektir.

1-İSLAMCILIK

1.1. Kavramsal Düzeyde İslamcılık:

İsmail Kara' ya göre; *“İslamcılık, XIX-XX. Yüzyılda, İslam'ı bir bütün olarak(inanç, ibadet, ahlak, felsefe, siyaset, hukuk, eğitim...)”yeniden” hayata hakim kılmak ve akıcı bir metotla Müslümanları, İslam dünyasını batı sömürüsünden, zalim ve müstebit yöneticilerden...kurtarmak; esaretten, taklitten, hurafelerden...kurtarmak; medenileştirmek, birleştirmek, ve kalkındırmak uğruna yapılan aktivist, modernistve eklektik yönleri baskın siyasî fikrî ve ilmi çalışmaların, arayışların, teklif ve çözümlerin bütünüünü ihtiva eden bir hareket olarak tarif edilebilir.”*(Kara,1997:16).Kavram, tanımlayanlar ve tanımlananlar açısından sorunlu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İslami aktivistler ile İslamcı olarak görülen gruplar ve kişiler aslında kendilerine yönelik olarak kullanılan bu tür kavram ve söylemleri kabul etmemişlerdir. İslami yapı içinde faal olan kişiler İslam veya Müslüman dışında herhangi nitelendirmeyi kabul etmemektedirler (Yılmaz, 2015:155). İslamcılık kavram olarak, İslami camia içinde yer alan bazı kişilerce dışarıdan yapılan bir tanımlama olarak görülmesine rağmen (Türkmen,2015:15). Türkiye’de özellikle aydın ve entelektüel kesimde kısmen kabul görmüş ve mesafeli yaklaşılan bir kavram olarak önümüzde durmaktadır.

İlk dönem İslamcıları olarak ifadelendirilenler, kendileri veya başkası için İslamcı kavramını kullanmamışlardır. Bu noktada yazında ilk olarak karşımıza çıkan metinlerden biri Ziya Gökalp’in “Üç Cereyan” başlıklı çalışmasıdır. Gökalp mezkûr çalışmasında *“İslamlaşmak ve İslamlık”* kavramlarını kullanmıştır (Şentürk, 2019: 20). İslamcı kavramı daha çok ideolojik bir anlam çağrıştırdığından ve İslam ile beşerî ideolojiler aynı seviyede ve dar anlamda kullanılıyor intibandan hareketle, İslami aktivistlerce İslamcılık kavramına mesafeli yaklaşılmış ancak kimi Müslüman Aydınlar tarafından kavram kabul görmüş ve kullanılmıştır. Bu çerçeveden olmak üzere Babanzade Ahmet Naim 1914 yılında *“Sebilürreşad”*da yazdığı makalede *“İslamcı, “İslamcı-Türkçü”* ve *“İslamcılık”* gibi kavramları kullansa da esasen bu tanımlamayı kabul etmemektedir (Kara, 1997: 34).

1.2. İslamcılık kavramının Ortaya Çıkışı

Osmanlının çöküşü ile belirginleşen sorunları gidermek amacıyla ortaya çıkan düşüncelerden biri olan “İttihadı İslam” fikri, “İslamlaşma ve İslamcılık” kavramlarıyla da ifade edilmektedir. Türkiye’ de İslamcılık kavramına ilk defa 1800’li yılların sonunda İslam birliğini ihtiva eden “ittihadı İslam” adıyla rastlanmaktadır (Kara,1997:31). İttihadı İslam fikrini ilk olarak ortaya çıkışını Yeni Osmanlılara ve Namık Kemal’e götürenler bulunmaktadır. (Türköne, 2003:32). Namık Kemal’i “İslam birliği” fikrini savunan öncü isimlerden biri olarak görmek mümkündür (Eraslan, 2019:64). İslamcılık ve diğer fikir akımları üzerine toplu olarak ilk değerlendirmelerden biri Yusuf Akçura’ nın “Üç tarz-ı siyaset” adlı makaleleri ve bu adla basılan eserinin olduğu söylenebilir. (Kara,97: 31) İslamcılığın Osmanlı aydınları tarafından İslamlaşmak, İslamileşmek olarak kullanıldığını o dönem içinde yazılan eserlerde görmek mümkündür. Said Halim Paşa’ ya göre;

“İslamlaşmak; İslamiyet’in İnanç, ahlak, yaşayış ve siyasete ait esaslarının tam olarak tatbik edilmesi demektir” (Paşa, 2020: 186).

İslamcılık kavramının kavramsal olarak kullanılmasına ise, Ziya Gökalp’ in1913 yılında “Üç cereyan” başlığı ile yazmış olduğu makalelerinde rastlanılmaktadır. (Kara,97:33).

1.3. İslamcılık, İttihadı İslam veya Panislamizm

İslamcılık hareketinin19.yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’na uzak bölgelerde ve Hindistan’da başladığı söylenebilir. Osmanlının sıkıntılı olduğu son dönemlerinde çöküşten kurtuluş reçetesi olarak görülen üç anlayış vardır bunlar, “Batıcılık, Türkçülük” ve en güçlü bir şekilde öne çıkan” İslamcılıktır”. II. Abdülhamit yaşanan sorunları ve problemleri aşmak için İslamcılığı ve hilafeti batıya karşı siyasi güç olarak kullanmıştır (Karpata,2009:282). Dolayısıyla İslamcılık 1870’lerden sonra Osmanlı’da adeta bir devlet anlayışıyla ve güçlü bir şekilde devletin dağılma tehdidini bertaraf etmek ve imparatorluk topraklarını ve tebaasını bir arada tutmak amacıyla gündeme getirilmiştir (Mardin, 1992: 11). Öte yandan Abdülhamit İslamcılığı ve hilafeti içeride yaşanan problemleri ve siyasi sorunları aşmak, batıya

karşı içeride birliği sağlamak amacıyla bir motivasyon aracı ve siyasi bir güç olarak kullanmıştır (Karpat,2009:9).

Abdülhamit batının etkisiyle genelde Osmanlı coğrafyasında özelde ise Arap dünyasında başlayan ayrılık hareketlerini ancak ortak payda olarak gördüğü İslam dininin önleyebileceği düşüncesiyle “*İttihadı İslam*” fikrini desteklemiştir (Karpat,2009: 593). Bundan hareketle II. Abdülhamit saltanatı sürecinde hilafetin en güçlü araçlarından olan cihat ilanını Yunan harbinde kullanmıştır. Benzer şekilde ittihatçıların başa getirdiği Sultan Reşat da 11 Kasım 1914 de İngilizlere karşı Müslümanların isyan etmeleri amacıyla cihat ilan etmiş, ancak Osmanlının güçlü pozisyonunu kaybetmesi ve Sultan Reşat’ın İslam dünyasında Abdülhamit kadar etkili olamaması nedeniyle bu çağrı istenen seviyede karşılık bulamamıştır (Karpat,2009: 474).

Başka bir ifade şekliyle “*İttihadı İslam*” fikri, emperyalistlerin Osmanlıyı çökertmek, parçalamak ve yapmak istediklerini engellemek, yani emperyalizme karşı mücadele etmek, beri taraftan Müslüman toplum ve Osmanlı içinde birlik ve beraberliği sağlamak amacıyla II. Abdülhamit tarafından desteklenmiş ve devlet politikası olarak yürütülmüştür (Mardin,1992:16). Bu çerçevede 1908-1920yıllarıarasında Osmanlıya ve Müslüman coğrafyaya batı emperyalizmi tarafından yapılan saldırılar sonucu İslamcılık düşüncesi ile oluşan ortam sayesinde, sömürgecilere karşı etkili bir mücadele ortaya konulmuştur (Şentürk, 2019: 17).

II. Abdülhamit’ in “*İttihadı İslam*” düşüncesini sahiplenmesinin bir başka sebebi de 19. yy. da Osmanlı topraklarında yaşanan savaşlarda gayri Müslimlere ait toprakların kaybedilmesi sonucu Müslümanlara ait yerlerde durumu kontrol altında tutmak amacıyla(Mardin, 1992: 93).“*İttihadı İslam*” anlayışının devlet tarafından desteklenmesi o zamana kadar İslam toplumunun geri kalmasının nedeni olarak gösterilmeye çalışılan dinin, aslında geri kalmışlığın nedeni olmadığı Müslüman toplum tarafından kabul edilmiş ve bu anlayış toplumun kendine olan güvenini geri getirmiştir. Osmanlının sorunu dinde görmeyip, sorunun mevcut şartlarda araması aslında modernist bir tavidir. Ruslar ve Avrupalılar bu düşünceyi, kendilerine yönelik bir tehdit olarak gördüklerinden İttihadı İslam hareketini “*Müslüman*

fanatizmi” olarak tanımlamış ve itibarsızlaştırmaya çalışmışlardır (Karpaz,2009: 598). İttihadı İslam düşüncesini kendisine tehdit olarak gören batı dünyası bu düşüneyi itibarsızlaştırmak için kendi ürettiği “*Panislamizm*” (Panislamizm kavramı da aynı şekilde) kavramını’ öne sürerek İttihadı İslam düşüncesini olumsuz anlamda kullanmışlardır (Karpaz,2009: 23). “*Panislamizm*” kavramı konjonktürel olarak batılı yayın organlarınca yaygın olarak kullanılmıştır.

İttihadı İslam fikrini ilk ortaya atan kişi olarak Cemaleddin Efgani görülür (Kara, 1997: 40).Osmanlı topraklarında artan milliyetçilik akımları, Avrupa ve Rusya’dan gelen tehditlere karşı önlem almaya çalışırken, Cemaleddin Efgani Osmanlıya “*İttihadı İslam*” fikrini taşıyarak kabul görmesini sağlamıştır (Kara, 1997: 40). Cemaleddin Efgani “*İttihadı İslam*” fikrinin İslam dünyasını yeniden ayağa kaldıracığını savunmuş, bu düşüneyi, yeniden diriliş, ayağa kalkış ve batı emperyalizmine karşı mücadele alanı olarak görmüştür. Efgani çalışmalarını Mısır, İran ve Osmanlı gibi çeşitli İslam topraklarında dile getirmiş, bir dönem İngiltere’de de bulunmuştur.

Efgani her ne kadar İttihadı İslam fikrini savunsa da emperyalizme karşı yapılacak olan kurtuluş hareketlerinin ülkelerin kendileri tarafından yapılmasını da savunmuştur (Kara, 1997: 40). Bu düşüncenin milliyetçilik akımlarının revaçta olduğu bir dönemde dile getirilmesi, özellikle Balkanlar’da Avrupa ve Rusya’nın etkisiyle milliyetçi grupların tetiklediği isyanlar nedeniyle yaşanan olaylar, Osmanlının milliyetçiliği besleyen düşünelere karşı hassas olmasını sağlamıştır. Bu nedenle İttihadı İslam fikrini destekleyen Abdülhamit, ulusal kurtuluş hareketlerini dillendiren Efgani’ ye karşı bu fikrin zemin bulmaması için önlem almıştır (Kara, 1997: 40).” *İttihadı İslam*” mefkuresi Müslüman tebaayı tek düşünce ve bu düşünce etrafında şekillendirme ve birlikte hareket etme olarak düşünülürse, Milliyetçilik akımlarını destekleyecek fikirlerin hayat bulması bu düşüneyi de baltalayacaktır. Nihayet yaşanan olaylar ve gelişmeler sonucunda milliyetçilik akımların gelişmesi önlenememiştir. Bu nedenle II. Abdülhamit “*İttihadı İslam*” fikrini resmi politikaya dönüştürmüş ancak, bu fikrin oluşmasını sağlayan Cemaleddin Efgani’yi yine bu düşüneye zarar verir endişesiyle İstanbul’ da zorunlu ikamete mecbur kılmıştır. Efgani İstanbul’da hayatının sonuna kadar zorunlu olarak kalmıştır.

İttihadı İslam fikrini destekleyen II. Abdülhamit Avrupa medyası tarafından “*Kızıl Sultan*”, “*mürteci*” ve “*Panislamizm*’i” ortaya çıkaran biri olarak gösterildi (Karpata,2009: 281). Uzun yıllar Ülkemizde de “*Kızıl Sultan*” olarak lanse edilen II. Abdülhamit Sultan olduğu dönemde yukarıda da ifade edildiği gibi İslamcılığı siyasi bir koz olarak kullanmıştır (Karpata, 2009: 281). II. Abdülhamit yaşantı olarak İslami hassasiyetleri olmasına ve ibadetlerine düşkün olmasına rağmen gerçekte Avrupa’yı en iyi bilen ve keza en iyi anlayabilen sultandır denilebilir (Karpata, 2009:282). Dönemin siyasi dehalarından biri olarak görülen Abdülhamit, eğitimin Osmanlı topraklarında gelişmesi ve Avrupa’yla yarışır hale gelmesi için önemli adımlar atmıştır. Ayrıca “*İttihadı İslam*” fikri ile sahip olduğu Hilafet gücünü Avrupa ve Rusya’ya karşı elinde bir güç olarak göstermek istemiştir.

Abdülhamit dönemine “*İttihadı İslam*” fikri dışında bakıldığında, askeri modernleşme anlamında ve okullaşma ile eğitim sisteminde batılı normlara uygun bir gelişme gösterdiği görülmektedir. Dini öğretim oransal olarak artmıştır. Hac ve hacılar ile ilgili işler daha fazla önemsenerek, hac yapılan dönemde “*İttihadı İslam*” fikrinin güç bulması için çalışılmıştır. Bu dönemde Hicaz demiryolu yapımına başlanmış, Arap vilayetleri ve burada görev yapan mülki amirlerin maaşlarında artış sağlanmıştır (Kara, 1997: 28-29).

Hilafete sahip olanın Müslümanlara da hâkim olacağını öngören İngilizler “*Arap Halife*” söylemini destekleyerek, Osmanlı Sultanlarının halifelik gücünü ellerinden almak düşüncesiyle (Karpata, 2009: 474). Osmanlıya karşı mücadele eden Mekke emiri Şerif Hüseyin’i “*Arapların Kralı*” ve “*Müslümanların halifesi*” olarak ortaya çıkarmışlardır. (Karpata, 2009: 474). Ancak Şerif Hüseyin destekçi olarak iki oğlundan başkasını bulamamıştır. İngilizlerin düşündükleri bu büyük oyuna Müslümanlar onay vermemiş, destek sınırlı kalmıştır. Müslümanların meşru halife olarak görüp kabul ettiği Osmanlı ise bu unvanını 1924 yılında TBMM’nin hilafeti kaldırmasına kadar sürdürmüştür (Karpata, 2009: 475).

1870 yılından sonra İttihadı İslam fikri Osmanlı’da güçlü bir şekilde zemin bulmasına ve II. Abdülhamit devrinde resmi bir devlet politikası olarak yürütülmesine rağmen, bir düşünce ve hareket olarak ortaya çıkışı II. Meşrutiyet’ten

sonradır. Söz konusu düşüncenin ve hareketin öncülüğünü yapan yayın organı “*Sırat-ı müstakim*” 14 Ağustos 1908 tarihinde yayın hayatına başladığı görülmektedir (Kara, 1907: 29).

İslamcılık dönemsel olarak farklı anlayışlarda tezahür eder. Selefi düşünceye sahip olanlar, İslam’ın temel esaslarına dönüşü hedef olarak alırlar. Bu noktadan hareketle selefiyun, Kur’an ve Sünneti esas kaynak ve ilk dönem olarak nitelendirilen asrısaaleti de kendilerine yaşam biçimi olarak örnek almışlardır. Bu nedenle içtihat kapısının açık olması gerektiğine inanıp, bu konuda kısıtlamayı kabul etmezler. Mevcut toplumun İslam toplumuna dönüşmesi için toplumsal ve siyasal bir aktivitenin gerekliliğine inanırlar. Bu nedenle İslam’ın camiden çıkıp hayata dokunması gerekir derler. Bu çerçevede İslamcı hareketler altmışlı yıllardan sonra iktidar olmayı kendilerine hedef olarak seçmişler ve siyasallaşma yolunda önemli adımlar atmışlardır (Roy, 2017: 55). İslamcılığın kendini iyice hissettirmeye başladığı 80’li yıllarda da Kur’an ve sünnet asli referanstır. Bu dönem boyunca İslamcıların tebliğden (tebliği açıkla ya da dipnot olarak düş) cemaat yapılanmalarına kadar, İlk dönem uygulamalarını ve yöntemlerini kullanmak istedikleri görülmüştür.

İslamcılara göre İslam’ın, çağın karşımıza çıkarttığı yeni olgulara ihtiyacının olmadığını belirterek, modernleşmenin getirmiş olduğu yenileşmeye karşı İslami referansların yeniden kullanılması gerektiği yönünde söylem ve eylem geliştirmişlerdir (Roy, 2017: 57).

İslamcılık yapı itibariyle kentli bir harekettir. İslamcı hareketleri oluşturan kitleler genellikle eğitilmiş, ancak teolojik eğitimden gelmeyenlerden oluşmaktadır. 1960-1980 arasında genellikle teknik bölüm mezunlarının oluşturduğu mühendislerin çoğunlukta yer aldığı bir hareket olan İslamcılık, 1980’li yıllarda ise yönünü sosyal bilimlere çevirmiş, hareket üniversite öğrencileri veya mezunlarından oluşmuştur. Kent esnafı, işçi ve memurlarda hareketin ayrı bir yönünü oluşturmuş bu yönüyle bile tam bir kentli hareket olduğunu göstermiştir (Roy, 2017: 107).

1.4. Fundemantalizm Radikal İslam

Türk Dil Kurumu sözlüğünde (TDK)“*Fundemantalizm;*” kurulu düzenin temellerini dini kural ve inançlar doğrultusunda değiştirip uygulamadan yana olan

tutum veya öğreti ya da Birinci Dünya Savaşı yıllarında Amerika'da ortaya çıkan “*Protestan*” kökenli dinî akım olarak tanımlanmaktadır. (<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 05.01.2019))

Dilimize köktendincilik (kökencilik) olarak çevrilen ve anlam bulan “*fundamentalizm*,” kavramsal olarak kutsal kitapları yorumlamadan düz bir bakış açısı ve ilk anlamıyla değerlendirmedir. Kavram ABD’de ilk olarak 1910-1915 yılları arasında The Fundamentals adıyla yayınlanan on iki ciltlik risalelerde yer almıştır (Evas,ve Berent, 1990’ dan aktaran Albayrak, 2012: 121).

Bernard Lewis, “*Fundamentalist (köktenci)*” kavramının Hıristiyan olduğunu ve biraz daha lokal anlamda “*Protestan*” olduğunu söyleyerek, ana akım Hıristiyanlıktan kendilerini ayırmak için kullandıklarını ve bunların diğer Hıristiyanlardan farklarının ise Liberalizme karşı olmaları ve İncil’in değişmez yanılmaz olduğunu kabul etmeleridir (Lewis, 2017:57).

Kavram köken olarak batılı ve Hıristiyan olmasına rağmen günümüzde İslami hareketler içinde kullanılmaktadır. Oldukça sorunlu olan kavram, İslami Hareketler ile kendilerini “*Fundamentalist*” olarak ifade eden Hıristiyan hareketler arasında dilsel ve yapısal olarak hiçbir bağ bulunmamaktadır (Mümin, 1992:165). Kavram Hıristiyan dünyasında kullanıldığında pek de olumsuz ve negatif anlam içermezken, aynı kavram, İslam dünyasında kullanıldığında ise itibarsızlaştırmak, kötülemek zihinlerde olumsuz bir algı oluşturmak ve şiddeti anımsatmak için kullanılmıştır. Batı dünyası her zaman kavramlara yüklediği anlamları istediği zaman istediği yerde istediği anlamda kullanabilmiş ve oluşturmak istediği algıyı da bu yolla oluşturabilmiştir. Osmanlı'nın son dönemlerinde II Abdülhamit’e batı medyasının kullanmış olduğu “*Kızıl Sultan*” tabiri günümüzde de kullanılmakta ve tartışılmaktadır.

Bernard Lewis ana akım İslam ile “*İslami köktenciler*” için kullanılan “*fundamentalist*” kavramının uygunsuz ve yanıltıcı olduğunu söyler (Lewis, 2017: 126). Kendilerini Liberal teolojinin kabul edilmemesi ve İncilin yorumlanmadan kabul edilmesi argümanı üzerine oturtan “*Hıristiyan Fundamentalistler*” ile Müslümanlar arasında benzerlik olmadığı söylenebilir. Çünkü Müslümanların

Kuran-ı Kerim'in İlahi oluşu ve doğruluğu üzerine bir tartışmaları yoktur. *İslami köktenciler* ile ana akım içinde yer alan Müslümanlar arasındaki fark değişik nedenlere dayanmaktadır.

Ancak "*fundamentalist*" sözcüğü İslam dünyasında zemin bulmuş; Arapça, Farsça, Türkçe gibi Müslümanların kullandığı birçok dilde kullanılmış ve adeta benimsenmiştir (Lewis, 2017:127) Müslümanlar kendi kavramlarından çok batının ürettiği kavramları olduğu gibi alarak, bazen de "*fundamentalizm*" de olduğu gibi anlam kayması yaparak kullanılmaktadırlar. Bugün birçok İslami grup, cemaat ve oluşumlar için "*Fundamentalist*" kavramı çok doğal bir kavram gibi batılılar ve İslam dünyası tarafından rahat bir şekilde kullanılmaktadır.

Bernard Lewis kavramın İslam Dünyası için kullanılmasının problemlili olduğunu söylerken bunun Hıristiyanlar için de zemin bulabileceğini söylemektedir (Lewis, 2017:127). Ancak nedense hiç kimse tarafından Hıristiyan dünyası için bu kavram kullanılmamaktadır. Özellikle Amerikan yönetimi üzerinde etkili olan ve kavramın asıl üreticisi ve sahibi olan evanjelistler için bile artık "*fundamentalist*" kavramını kullanmaktan imtina etmektedirler. İslamcılığı, "*Fundamentalizm*' den" ayıran en önemli fark, batıdan gelen etkinin ürünü olarak; İslam'ın kendisini meşrulaştırma biçiminin değişmesidir (Karabağ,2012:17).

"*Radikal İslamcılık*" ise, İslam dünyası için kullanılan bir diğer kavramdır. Radikal sözcüğü TDK tarafından "*köktencilik*" (<https://sozluk.gov.tr/>(Erişim Tarihi: 05.01.2019) olarak ifade edilmektedir. "*Radikal İslam* ("*Köktencilik*") veya "*Fundamentalist İslam* (*Kökencilik*)"(Karabağ, 2012:18) kavramsal olarak ayrı anlamlar ifade etse de söz konusu kavramlar bazen yek diğeri yerine kullanılmaktadır. Aslında "*İslamcılık, ılımlı İslam, Fundamentalist İslam, Radikal İslam*" gibi ayrımlar hep dışarıdan yani batıdan yapılan tanımlamalardır. İslam dünyası da bu tanımlamaları kullanmakta bir sakınca görmemektedir.

"*İlmlü İslamcılar*" İslam dini için reform yapılması gerekliliğini savunurken, "*Radikal İslamcılar*" ise mevcut siyasi düzeni kökten değiştirmek ve devrim fikrini sahiplenip hayata geçirmeye çalışırlar (Roy, 2014:64). Tavizsiz" Radikal *İslamcı*" gruplar genellikle Seyyid Kutub'un düşüncelerinden etkilenen bazı kesimlerle

anılmaktadırlar (Roy, 2014:55). Selefi düşünceye sahip bu gruplar İslam'ın doğru olarak yaşandığı ilk dönem olan ve asrısadet olarak genel kabul gören peygamber ve dört halife dönemini örnek olarak alırlar. Günümüz de yaşanan İslam dünyasındaki sıkıntıların ancak aslına dönüş yaparak yani asrısadet dönemini yeniden hayata geçirerek başaracaklarına inanırlar. Bunun için yapılması gereken yeniden Kur-an ve peygamberin sünnetine dönüş yaparak, hiçbir değişiklik yapmadan, olduğu gibi bu esasları hayata geçirmek ve toplumsal hayata etki etmek içinde, batının kuklası ve taklitçisi olan mevcut siyasi sistemleri de devrim yoluyla değiştirmek inancındadırlar. Sistem değişikliği için mevcut yönetim ile hiçbir şekilde anlaşma ve uzlaşma olmadan kökten değişiklik gerektiğine inanırlar (Roy, 2014: 64). Sistemle uzlaşma olmaması için sistemin kurallarının dışına çıkarak, toplumsal bir hareketle hedefe ulaşmayı tercih etmektedirler.

Oliver Roy “*Siyasal İslam'ın iflasi*” adlı kitabında” Radikal *İslamcı*” olarak İmam Humeyni’yi ve hareketini görmüştür. “*Muhafazakâr Fundamentalist*” rejim olarak Suudi Arabistan ve Pakistan’ı; “*yeni Fundamentalist*” modern hareket olarak da Cezayir’deki İslami Selamet Cephesi (FIS) hareketini kabul etmiştir (Roy, 2017: 59). Bundan hareketle şunlar söylenebilir. Batı medyasınca ele alındığı şekliyle batılı aydınlar tarafından İslamcı hareketler kategorize edilerek, içlerinden makbul olanlar ve olmayanlar şeklinde ayrıştırılıyor. Fakat makbul olmada dönem dönem değişiklik gösterebiliyor. Bu çerçeveden hareketle, batılı dünya tarafından Rusya’nın Afgan işgaline karşı savaşan Afganlılar mücahit oluyorken, Rusya çekildikten sonra radikal İslamcı veya terörist oluyorlar. Böylece makbul ve makul olandan çıkıp düşmanlaştırılabiliyorlar.

2-CUMHURİYET DÖNEMİ İSLAMCI AKIMLAR:

Bu bölümde Cumhuriyet döneminde Hilafetin kaldırılması ile kapatılan medrese, tekke ve zaviyelerden sonra din alanında oluşan boşluktan dolayı yaşanan sorunlar nedeniyle, yeni bir yapılanma şeklinde ortaya çıkan cemaatlerden Said Nursi ve “*Nurculuk (Risale-i Nur)*” hareketiyle, Süleyman Hilmi Tunahan ve “*Süleymanlılar*” diye adlandırılan cemaatler ele alınacaktır.

2.1. Said Nursi (Nurculuk) Yeni Said Dönemi Kısa Hayatı (1978-1923)

Molla çocuğu olan Said, Bitlis’in Nurs köyünde doğmuş ve bu nedenle Said-i Nursi adıyla tanınmıştır (Mardin, 2015:73). Dokuz yaşında medreseye başlamış, Nurs yöresi Nakşibendî şeyhlerinden Seyyid Sibgatullah Efendiye bağlanmıştır (Mardin, 2015: 111). Çeşitli medreselerde eğitim alırken yaşadığı tartışmalar sonucu bu medreselerden ayrılmıştır (Mardin, 2015:115). “*Said-i Kurdi*” olarak ta bilinmektedir. Küçük yaşta özellikle doğudaki medreselerde eğitim almıştır. Eğitim gördüğü yerlerde zekâsı ve değişik üslubuyla dikkat çekmiştir. Said-i Nursi yapısı gereği yerinde duramayan bir yapıya sahiptir. Bir gece rüyasında gördüğü Kadiri Tarikatının kurucusu olan ve daha sonra eserlerinde özel bir yer tutacak olan Abdulkadir Geylani’nin isteği üzerine o bölgede halka zulüm eden Mustafa Paşanın yanına giderek onu iyi bir Müslüman olmaya davet etmiştir (Mardin, 2015: 111).Geldiği Mardin’de iki kişiyle karşılaşır. Bunlardan biri Cemaleddin Efgani’ yi takip etmekteydi, diğeri ise Sünûsi Tarikatı’na mensuptu. Bunlarla görüşükten sonra ilk siyasi hayatı Mardin’de başlamış oldu <http://risaleoku.com:8080/oku/tarihce/43> (Erişim Tarihi:14.04.2020).

“*İttihadı Muhammediye*” nin kurucularından olan Saidi Nursi 1909 yılında “*Volkan gazetesinde*” de yazılar yazdı. 1907 yılında İstanbul’a geldi 31 Mart olayları nedeniyle Divan- Harpte yargılanıp beraat etti. Hayali olan Medrese için ilk girişimi başarısız olan Said Nursi, Sultan Reşat döneminde İstanbul’a gelerek Medresenin kurulması için ikinci girişiminde söz aldı, ancak I. Dünya savaşının çıkması nedeniyle bu medresenin yapımına başlanamadı. Savaş döneminde Doğu Milis Teşkilatını kurarak öğrencileriyle birlikte aktif olarak savaşa katıldı ve bu esnada Ruslara esir düştü. Rusya’da yaşanan Bolşevik ihtilali nedeniyle oluşan karmaşa ve kargaşanın etkisiyle de esir olarak tutulduğu yerden kaçarak Avrupa üzerinden tekrar

İstanbul'a geldi. Bugün bile esaretten nasıl kaçtığı ve İstanbul'a nasıl geldiği üzerine ayrıntılı bilgi yoktur. İstanbul'a geldikten sonra burada bulunan *“Darul Hikmeti-l İslamiye”* de göreve başladı. İngiliz işgali altında bulunan İstanbul'da halkı uyandırmak için *“Hutuvat-ı Sitte”* yi yazdı. Cumhuriyet'in ilanından sonra Ankara'ya çağrılan Said Nursi Ankara'da siyasi faaliyetlere muhalif olmuş, ancak mevcut yönetimin kendisini dinlemeyerek, çıkmış oldukları yoldan dönmeyeceklerini görmüştür. Bunun üzerine 1923 yılında Van'a dönerek” *Risale-i Nur”* adını verdiği eserlerini yazmaya başlamıştır. (Şentürk, 2019: 40-41)

2.2. Said Nursi: Eski Said Dönemi Hayatından Çeşitli Kesitler

Van Valiliğinde dini danışmanlık yapan Said Nursi İngiltere Koloniler Bakanı'nın yaptığı bir konuşmada *“Kur'an Müslümanların elinden alınmadıkça Müslümanları kontrol edemeyeceklerini”* söylemesi, Said Nursi'yi çok öfkelenmiştir ve o gün Kur'an'ı tüm dünyaya tanıtmaya ve söndürülemez olduğunu ispat etmeye ant içmiştir. (Mardin, 2015: 130)

Said Nursi Doğuda ve özellikle Van'da Dini ilimler ile beşeri ilimleri bir arada işleyen bir medrese açma niyetindeydi. Bu medresenin adı *“Medresetüzzehra”* olacak dili ise Arapça, Türkçe ve Kürtçe olacaktı. Bu dönemde İstanbul'a gitmiş ve önce oradaki âlimlerle çeşitli münazaralarda bulunmuştur. Buradaki amacı Doğudaki âlimlerin bilgisini göstermekti. Bu amaçla kaldığı yerin kapısına *“sual sorulmaz, cevap verilir”* diye bir ibare yazmış ve gelen herkesin sualine cevap vermiş hiç kimseye soru sormamıştır. Bu tavrı İstanbul'da büyük ses getirmiştir. İstanbul'da akıl hastanesinde muayene ettirilen Said Nursi burada akıl sağlığı ile ilgili probleminin olmadığı kanaatine varılmıştır.

İstanbul seyahatinde gördüğü genel manzara ve toplumun içinde bulunduğu durum, Said Nursi'yi hayrete düşürmüştü ve oldukça üzümüştü. Bunun üzerine yaptığı değerlendirmede geri kalmışlığı üç temel esasa bağlamıştır. Bunlar, ilim mensupları, Avrupa'yı anlamayanlar ve tekke mensuplarıdır. İstanbul seyahatinden sonra Said Nursi Abdülhamit muhaliflerinin yoğunlaştığı Selanik şehrine gitmiş, burada ne kadar kaldığı ise bilinmemektedir (Mardin, 2015:136).

Abdülhamit tahttan indirildikten sonra tekrar İstanbul'a gelen Said Nursi Van'da açmayı düşündüğü Üniversite için onay almış ve Van'a gelerek kurulacak olan üniversitenin yeri seçilerek temel atılmıştır. Ancak Osmanlı'nın birinci dünya harbine girmesi bu hayalinin gerçekleşmesine engel olmuş ve üniversite yarım kalmıştır(Mardin, 2015:145).

Said Nursi 1915 yılında Jön Türklerin talebi üzerine İtalyanların işgal ettiği Libya'nın Trablusgarp şehrine bir deniz altı ile giderek, Libya'da etkin olan Sünusileri İtalyan işgaline karşı mücadele etmek için ikna etmeye çalışmıştır (Şahiner, 1973'ten aktaran Mardin, 2015:147).

İngiliz işgali altında İstanbul'da İşgale karşı gösterdiği tavır nedeniyle Ankara Hükümetinin davetiyle Ankara çağrılır, ancak İstanbul'u daha tehlike altında gördüğünü söyleyerek mücadeleye İstanbul'da devam etmek istediğini Ankara hükümetine bildirir. Ancak Ankara Hükümeti ve Mustafa Kemal Paşa tarafından şifreli olarak üç kez bu davet yinelenir. Bunun üzerine Ankara ya gelen Said Nursi TBMM'de gördüğü dine karşı boş vermişlik ve batı özentisi haller ile özellikle namaz hususundaki hassasiyetin olmaması üzerine bir yazı kaleme alır milletvekillerine dağıtır <http://risaleoku.com:8080/oku/tarihce/139> (Erişim Tarihi: 16.04.2020). Said Nursi Ankara'da umduğunu bulamayınca tekrar Van'a döner ve Ereğ Dağı eteklerinde bulunan Yedi Kilise civarında inzivaya çekilir.

Van'da bulunduğu yıllarda öğrencilerle derslere devam eder ve Eski Said dönemini kapatarak Yeni Said dönemine geçer. Yeni Said döneminde siyasetten uzak kalarak İman hakikatlerinin anlaşılmasına yönelik eserler yazmaya yönelir. Bunu da” *Alevler içinde kalan bir binanın içinde kalan evladı veya imanın yandığını adeta feryat ederek, asıl ve birinci amacının bu yangını söndürmek olduğunu*” söylemiştir (Şentürk, 2019:44).

2.3. Yeni Said Dönemi(1923-1950)

1925 yılına kadar Van'da kalan Said Nursi, bu yıllarda ortaya çıkan Şeyh Said Ayaklanmasına destek vermemesine rağmen ayaklanmanın organizatörlerinden olduğu bahane edilerek Anadolu'ya (Burdur) sürülür (Van Bruinessen, 1978'den aktaran Mardin: 2015. 157).

Burdur'a sürgün edilen Said Nursi burada da ders vermeye devam etmiştir. Said Nursi'nin verdiği dersler halk tarafından ilgi görmüştür. Bu durumdan rahatsız olan dönemin yetkilileri, Burdur'dan Isparta' ya sürgüne gönderirler. Isparta' da halk tarafından büyük ilgi gösterilen Said Nursi bu kez küçük ve ulaşılması zor bir yer olan Barla' ya gönderilmiştir (Şentürk, 2019:41).

Yaklaşık sekiz yıl Barla' da kalan Said Nursi, " *Risale-i Nur*" adını verdiği eserlerini yazmaya burada devam etmiştir. Kimseyle görüşmesine müsaade edilmeyen Said Nursi eserlerini yazmaya devam etmiştir. Yemek yapma, temizlik gibi kişisel ihtiyaçlarını da kendisi yapmıştır. Eserlerini yazmak için Barla' da uzak yerlere saatlerce yürüyerek gider ve gelirdi. Yazmış olduğu nüshalar burada kendine bağlı olanlar tarafından elle yazılarak çoğaltılmıştır. <http://risaleoku.com:8080/oku/tarihce/165> (Erişim Tarihi:16.04.2020).

1935 yılın da hakkında çıkarılan gizli bir teşkilat kurma, yeni kurulmuş olan Cumhuriyetin temellerini yıkmaya yönelik çalışmalar yaptığı iddiasıyla 120 Öğrencisiyle beraber Eskişehir Cezaevine gönderilir. Cezaevinin zor şartlarında eserlerini yazmaya devam eder ve hapiste bulunan mahkûmların birçoğunun sevgisini kazanır ve mahkûmların olumlu yönde dönüşüm yapmalarına vesile olur <http://risaleoku.com:8080/oku/tarihce/215> (Erişim Tarihi:17.04.2020).

Eskişehir mahkemesinin verdiği kararla kendisi ve öğrencileri çeşitli cezalara çarptırılırlar. Yine Eskişehir mahkemesinin vermiş olduğu kararla Kastamonu'ya sürgüne gönderilir. (Şentürk, 2019,41) Said Nursi bu dönemde yapmış olduğu çalışmalar ve çoğaltılan eserlerin elden ele ulaşmasıyla büyük bir kitlenin sempatisini kazanmıştır. Yönetimin çıkardığı her türlü engel ve zorluğa rağmen eserlerini her türlü şartta yazmaya devam etmiştir. Ülkenin için de bulunduğu şartlar nedeniyle ve farklı İslami yapılarında olmayışı veya ortada görünmemeleri ve etkili faaliyet göstermemelerinin etkisiyle de Said Nursi bu dönemde halk nezdinde büyük bir taraftar kitlesi ve sempatizan kazanmıştır.

Said Nursi bir tarikat kurmamış ve bunun bu dönemde gerekli olduğuna da inanmamıştır. Yazdığı eserlerin sisteme ve laik düzene bir tehdit içermediğini iddia

eden Nursi kendi amacının imanı insanlara duyurmak ve bunu yaymak olduğunu söylemiştir (Mardin, 2015:158).

Kastamonu da daima gözetim altında olan Said Nursi, burada yeni talebeleri ile faaliyetlerine devam etmiştir. Kendisi ile görüşenler yıldırma amacı ile karakollara çekilmiş ve sorgulanmış, ancak Said Nursi baskılar arttıkça daha da güçlenmiş ve kitlesi büyümüştür.

Said Nursi 1943 yılında Isparta Savcılığının talimatı ile yeniden tutuklanır ve önce Ankara ya oradan da Isparta ya getirilir. Said Nursi Isparta'dan, hakkında açılan davaların birleştirilerek görülmesi amacıyla Denizli ye gönderilir (Şentürk, 2019: 42). Kendisine bağlı 126 kişinin de tutuklandığı davada, kendi talebi üzerine eserlerinin konulara ehil bir uzman heyet tarafından incelemesinin sonucunda, eserlerinin bir cemaat kurmaya ve sistemi yıkmaya yönelik olmadıkları, dini içerikli ilmi eserler olduğu kabul edilmiş ve bu davadan beraat etmiştir. Beraat etmesine rağmen Afyon'a bağlı Emirdağ ilçesine sürgüne gönderilmiştir (Mardin, 2015:160).

Sürgüne gönderilen Emirdağ ilçesi Nur hareketi için önemli bir merkez olacaktır. Burada eserlerini yazmaya devam eden Said Nursi daha sonra "*Nur Hareketinin*" önemli mihenk taşları ve ağabeyleri olacak olan Mustafa Sungur ve Zübeyir Gündüzalp gibi isimler Said Nursi'nin talebeleri olmuştur. Söz konusu şahıslar daha sonrasında "*Nur hareketinin*" tüm Türkiye'ye yayılmasında önemli roller üstleneceklerdir (Ergin, 2001'den aktaran Akdağ, 2009:27). Emirdağ'da şartlar önceki kaldığı yerlerden daha zor olmasına hatta zehirlenmesine rağmen buradaki çalışmaları daha etkili olmuştur. Sürekli polis ve Jandarma gözetiminde geçen günlerinde eserini yazmaya devam etmiş ve çevreden insanlar onu ziyaret ederek görmeye gelmişlerdir. Ancak çok azı Said Nursi ile görüşürülmüştür (<http://risaleoku.com:8080/oku/tarihce/461> (Erişim Tarihi:17.04.2020)). Said Nursi'nin buraya kadar olan hayatı incelendiğinde, şartlar zorlaştıkça kendisine karşı rağbet ve ilgi artmıştır. Said Nursi ise mücadeleden hiçbir zaman yılmamış ve her türlü zorluğun ortasında eserlerini yazmaya devam etmiştir. Böylelikle Said Nursi takipçileri de "*Nurcular*" olarak anılmaya ve tanınmaya başlanmıştır.

Said Nursi ye gizli cemaat kurmaktan hakkında açılan davada yirmi ay ceza verilir. 1948 yılında gerçekleşen bu olayda Said Nursi Afyon cezaevinde tecrit altında tutulur ve kendisi çok ağır işkencelere uğrarken, öğrencileri de çeşitli işkencelere maruz kalırlar. 1950 yılında Demokrat Parti hükümetinin çıkarmış olduğu aftan yararlanarak hapisten çıkar. Emirdağ'a gider (Mardin, 2015: 160)

2.4. Üçüncü Said Dönemi (1950-1960)

Said Nursi Afyon hapisanesinden çıktıktan sonra özellikle üniversite öğrencilerinden gördüğü ilgi kendisini çok mutlu etmiştir. Afyon Hapishanesi birçok açıdan Nur Hareketinin gelişip büyümesine neden olmuş ve Said Nursi bu dönemi “*Üçüncü Said Dönemi*” olarak görmüştür <http://risaleoku.com:8080/oku/tarihce/612> (Erişim Tarihi:17.04.2020). Bu dönemden sonra “*Nur Hareketinin*” gençliğe ulaştığını ve gençlik tarafından ilgiyle karşılandığı görülmektedir. Özellikle üniversite gençliğinin Risale-i Nura sahip çıkması hareketin genişlemesinde büyük rol oynamıştır.

İkinci Said döneminde siyasetten uzak kalan ve nerdeyse hiçbir siyasi faaliyete katılmayan Said Nursi çok partili siyasi hayata geçen Türkiye’de, Demokrat Partiyi desteklemiştir. Böylece üçüncü Said döneminde siyasete kendisi girmese de Demokrat Partiyi desteklediğini açıklamış ve “*Tarihçe-i Hayatın*” yazımında büyük rol oynayan Tahsin Tola’ nın Demokrat Parti adaylığının desteklenmesini istemiştir. Tahsin Tola ve Saadettin Bilgiç yapmış oldukları bazı faaliyetlerden dolayı Demokrat parti tarafından parti içi sorguya uğramışlardır (Mardin, 2015:161). Demokrat Parti döneminde Türkçe okunan ezanın Arapça okunmaya başlaması gibi bazı düzenlemeler Said Nursi ve taraftarlarını bu partiye yönelmelerine neden olmuştur. Ayrıca bu zamana kadar elle çoğaltılan “*risaleler*” artık matbaalarda basılmaya başlanmıştır.

Demokrat Parti döneminde İstanbul’da üniversiteli gençlerin çoğaltarak dağıttıkları Said Nursi’nin “*Gençlik Rehberi*” adlı eseri Türk Ceza Kanununun 163. Maddesi gerekçe gösterilerek hakkında soruşturma açılmış ve Said Nursi İstanbul’a gelerek mahkemeye çıkarılmıştır. Mahkeme salonu gençlerle dolmuş ve İstanbul’da

görülen bu mahkeme medya ve halk tarafından büyük ilgi ile izlenmiştir (<http://risaleoku.com:8080/oku/tarihce/647>(Erişim Tarihi:18.04.2020).

Demokrat Partinin Kore'ye asker göndermesine bazı İslami kesimlerden itiraz sesleri yükselmesine rağmen, Said Nursi Demokrat Partinin bu kararını desteklemiştir (Şahiner,1993: 393' ten aktaran Akdağ, 2009: 29). Ayrıca Said Nursi Demokrat Partinin Merkezi Antlaşma Örgütü (Central Treaty Organization) kısa adıyla CENTO' ya girişini de İslam birliğine vurgu yaparak desteklemiştir (Mardin, 2015:163).

Said Nursi kendisi siyasete girmeyip taraftarlarını yönlendirse de zaman zaman bizzat kendisi Celal Bayar'a tebrik mektubu yazmış ve ayrıca Adnan Menderes'e de mektup yazmıştır. Yazmış olduğu mektupta Adnan Menderes'in bir "*İslam Kahramanı*" olduğunu belirtmiş, Ayasofya'nın açılmasını önermiş ve çeşitli mahkemelerce beraat eden Risale-i Nur eserlerinin de serbest olmasını istemiştir <http://www.hizmetvakfi.org/risaleinur/emirdag-lahikasi-ii-s-171-189/> (Erişim Tarihi: 19.04.2020). Görüldüğü şekliyle aslında ayrı kaldığı siyasete gerek gördüğünde bizzat kendisi veya bazen de öğrencileri aracılığıyla müdahil olmuştur.

Demokrat parti içinde faaliyet gösteren öğrencilerinin Adnan Menderes'e yazmış oldukları mektup siyasete şekilde ve ne kadar dâhil olduklarını göstermek açısından önemlidir. Mektupta Said Nursi'nin CHP ve Millet partisinin neden desteklenmeyerek, Demokrat Parti'nin desteklenmesi gerektiği bizzat kendi ağzından aktarılmış ve mektubun sonunda da "*Risale-i Nurların*" serbest olması ve Said Nursi'nin de bir daha rahatsız edilmemesi istenmektedir (Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, [DAGM], Cumhuriyet Arşivi, 1952:37).

1960 yılında askeri darbeden üç ay önce Urfa'ya bazı öğrencileriyle gelen Said Nursi 23 Mart 1960 tarihinde vefat etmiştir (Şentürk,2019: 43). Vefatından sonra Said Nursi darbeciler tarafından kabrinden çıkarılarak bilinmeyen bir yere götürülüp defin edilmiştir (Mardin, 2015:166).

Said Nursi' nin ölümünden sonra "*Nur Hareketinin*" yoluna nasıl devam edeceği tartışma konusu olmuştur. Nur hareketi bir tarikat ve bilinen İslami cemaatlere benzemediği için Said Nursi yerine bir vekil tayin etmemiştir. Said

Nursi'nin yanında bulunan öğrencilerinden bir grup Zübeyir Gündüzalp başkanlığında bir heyet oluşturarak önemli işlerde bir istişare mekanizması oluşturmuşlardır. Ağabey olarak bilinen bu isimler kendi içlerinde ise birer bağımsız hareket oluşturmuşlardır. Ağabeylerden olan Hüsrev Altınbaşak ise bu oluşuma karşı çıkarak ayrı bir yapı oluşturmuştur (Şentürk, 2019:452). Nur hareketi her ne kadar ağabeyler tarafından ayrı ayrı oluşumlar olarak yollarına devam etseler de, sadece eser odaklı bir hareket olmaya devam etmişlerdir.

Eserleri okuma ve yaymada farkı yöntemler kullansalar da ortak noktaları Sadece Risale-i Nur eserlerini öğrenip, bunu olabildiğince ülke içinde ve dışında yaymaktır. Bu durumdan hareketle Okuyucular Grubu Latin harflerle yazılan Risale-i Nurları okurken, Hüsrev Altınbaşak' a yazıcılar grubu (eski yazıcılar) ise, Risale-i Nurları Osmanlıca harfler ile kopyalama yoluyla elle yazıp okumaktadırlar. Bu süreçte bazıları siyasete mesafeli kalırken bazıları ise “*Yeni Asya grubu*” gibi siyasete tam dâhil olup siyasi tarihimize etkide bulunmuşlardır. “Yeni Asyacılar” Yeni Asya gazetesini yeniden çıkaran ve önderliğini Mehmet Kutluların yaptığı gruptur. (Şentürk, 2019:65).

Risale-i Nur Hareketi'nde Ağabey olarak, Zübeyir Gündüzalp, Hüsrev Altınbaşak, Mehmet Fırıncı, Mehmet Kutlular, Mehmet Kırkıncı, Abdulah Yeğın, Mustafa Sungur, M. Tahir Mutlu, Ahmet Aytımur ve M.Said Özdemir olarak bilinmektedir.

Yeni Asya grubu yetmişli yıllarda AP'yi, seksenli yıllarda ise DYP'yi güçlü bir şekilde desteklerken, diğer gruplar da farklı siyasi partilere, oy vererek veya milletvekili çıkararak dâhil olmuşlardır.

Yapısı ve gereği eser odaklı yapı olan Nur hareketi ve Nurcular yeni bir tarz oluşturarak ve özgün bir cemaat şeklinde İslam dünyasında ve Türkiye' de varlıklarını devam ettirmektedirler.

2.5. Süleyman Hilmi Tunahan (Süleymancılık)

Süleyman Hilmi Tunahan 1888 yılında o tarihlerde Osmanlı Devleti sınırları içinde yer alan Bulgaristan'a bağlı Silistre'de doğmuştur. Öğrenim hayatına

Silistre’de başlayan Tunahan daha sonra tahsiline İstanbul’da devam etmiştir (Şentürk,2019: 87)

1907 yılında gelmiş olduğu İstanbul’daki medreselerde eğitim almış ve bu medreselerde bazı alanlarda uzmanlaşmıştır. O yıllarda Medresetü’l Kudat olarak bilinen bu günkü Hukuk fakültesini bitirerek hâkimlik yapmaya hak kazanmış fakat hâkimlik yapmayarak müderrislik yapmıştır (Büyükkara, 2019:145).

1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat kanunu nedeniyle medreselerin Maarif nezaretine bağlanması ile buralarda görev yapan müderrisler açıkta kalmışlardır. Tunahan’da bu dönem bu yasadan etkilenmiş ve işsiz kalmıştır. Harf inkılâbının yürürlüğe girmesiyle sıkıntılı dönem artarak etkisini göstermiştir. Ancak buna rağmen gönüllü olarak bazı öğrencilerle ders yapmaya çalışmış ancak takip altında olduğundan dersler verimli olamayınca bir müddet çiftçilik yapmış ve ticaretle uğraşmıştır (Büyükkara, 2019: 145). Medreseler ile din eğitimi veren diğer okulların kapatılması nedeniyle din adamı alanında büyük bir açık oluşmuştur (Çakmak, 2013:14).

Din adamı boşluğunu kapatmak amacıyla 1937 yılında çıkan bir yasa ile “*Dersiamlara*” vaizlik yolu açılınca, Tunahan bu haktan yararlanarak vaizlik yapma hakkını kazanmıştır. İstanbul da büyük camiler de vaazlar vermeye başlayan Tunahan verdiği vaazlar nedeni ile çeşitli defalar tutuklanarak çeşitli işkencelere maruz kalmıştır. Ancak tutuklamalar ve işkenceler Tunahan’ı yolundan döndürememiş aksine hapisten çıktığında yeniden kaldığı yerden faaliyetlerine devam etmiştir. Bu süreçte vaizlik belgesi elinden alınmış olan Tunahan birkaç yıl aradan sonra tekrar vaizlik belgesini almıştır (Kirman, 2000:56).

Tunahan vaizlik yaptığı yıllarda etrafında toplanan kitleye bulabildiği yerlerde dersler vermiştir. Derslere zaman içinde gençler ilgi göstermeye başlamıştır. Tunahan bu derslerde Kuran okumayı öğretmiş ve bunun yanında Kur’an-ı anlamayı içeren bir yol izlemiştir (Şentürk,2019: 88) Tunahan daha sonra talebe yetiştirmenin yanı sıra onları okutmaya karar vermiş ilk okutacağı öğrencide, kızını Bediaolmuştur. Kızı Bedia ‘yı daha sonra ticaret ortağının oğlu olan, Kemal Kaçar’la evlendirmiştir (Kirman, 2000:56).

Tunahan Vaizlik belgesini alarak tekrar vaizlik yapmaya başlamıştır. 1957 yılında Bursa'daki Ulu camide yaşanan Mehdilik hadisesi ile ilgili bağlantı kurularak idam ile yargılanmış ve bu suçlamadan da önce kefaletle serbest kalmış daha sonra ise beraat etmiştir (Büyükkara, 2019:145).

Demokrat parti iktidarının bir rahatlama getirdiği dönemlerde İstanbul'da ve Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde Kur'an kursları açılmasını teşvik etmiş ve açtırmıştır. Ayrıca bağlılarına Diyanetten resmi kadrolar almalarını istemiştir (Büyükkara, 2019:146).

Tunahan 16 Eylül 1959 yılında vefat etmiştir. Yaşadığı süre içinde "Süleymancılık" adı altında bir cemaat kurmamış, vefatından sonra dışarıdan isimlendirmeye bağlıları "Süleymancılar" olarak anılmışlardır. Yıllarca Kur'an okutmayı öğretmek için mücadele eden Tunahan, mücadele şekline uygun olan bir yazılı eseride vardır, o da "Kur'an harf ve harekeleridir". Eğitim' de Kur'an okuma ve anlamayı esas alan Tunahan bunun yanında akait ve fıkıh dersleri de vermiştir. Eser yazmaktan çok öğrenci yetiştirmeyi hedefleyen Tunahan, bu yolda yazılı olan İslam âlimlerinin eserlerinden yararlanmışdır. Eser yazmama nedeni ise Said Nursi öğrencilerinin yaptığı gibi yazmış olduğu eserlerin her şeyin önüne geçeceği endişesiyledir (Kirman, 2000:58).

1950 ile vefat ettiği 1959 yılları arasında Süleymancıların açmış olduğu 400 Kur'an kursu faaliyet göstermiştir. 1960 yılında ise bu rakam adeta bir patlama yaşamış faaliyet gösteren kurs yerleri 1000' in üzerine çıkmıştır. Bu kurslarda Kur'an eğitiminin yanında Arapça, Tefsir Usulü, Hadis usulü gibi derslerde verilmekteydi (Kirman, 2000:67).

2.6. Süleyman Hilmi Tunahan Sonrası Süleymancılar

Süleyman Hilmi Tunahan'ın vefatından sonra bir süre "Şura Usulünü" benimseyen cemaat, içlerinde Tunahan'ın damadının da olduğu bir "İstişare Heyeti" tarafından idare edilmeye başlanmıştır. Ancak ilerleyen süreçte Kemal Kaçar cemaatin lideri olarak görülmeye başlanınca bu durumdan rahatsız olan "şura ekibinden" önemli isimlerin bazıları cemaatten ayrılma yönünde tavır sergilemişlerdir. Ekibin içinden Hüseyin Kaplan'ın ayrılışı cemaatin içinde

kopmalara neden olmuş ancak büyük çoğunluk Kemal Kaçar'ın yanında kalmıştır (Şentürk, 2019:93).

Yukarıda da ifade edildiği gibi Süleymancı veya “*Süleymancılık*” Süleyman Hilmi Tunahan hayattayken kullanılan bir tabir ve adlandırma olmayıp, Hilmi Türkmen'e göre 1962 yılında “*Din Görevlileri Federasyonu'nun*” yönetiminin ele geçirilmesiyle ilgili yaşanan “*alaylı, mektepli*” çekişmesinin sonucunda ilk defa böyle bir adlandırma olmuştur (Kirman, 2000:70).

1971 yılında çıkan bir yasa ile Kur'an kurslarının Diyanet İşlerine devir edilmesi kararı alınmıştır. Bunun üzerine cemaat ellerinde bulunan kursları isim ve tüzüğünde değişiklik yaparak bu kurumların Diyanet İşlerine devrini engellemeye çalışmışlar daha sonra yaptıkları son değişiklikle, öğrenci pansiyonu şeklinde faaliyet göstererek, Diyanet İşlerinin değil de Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabi tutulmayı başarmışlardır (Kirman, 2000:71).

Tunahan hayattayken bir dönem DP'yi desteklemiş, Millet Partisinin kurulmasıyla bu partiye yönelen Tunahan ve grubu daha sonra Cumhuriyetçi Millet Partisini desteklemiştir (Özgürel 2003' ten aktaran, Şentürk, 2009: 95).

Cemaatin liderlerinden ve Tunahan'ın damadı Kemal Kaçar Millet Partisi ve Adalet Partisinden Milletvekili olmuş, ayrıca Hilmi Türkmen'de AP'de Milletvekilliği yapmıştır. Kaçar ve Türkmen AP içinde yaşanan çekişmede Adalet Partisi (AP) Genel Başkanı Süleyman Demirel' in karşısında olan 72' ler grubu içinde yer almışlardır.72' ler grubunun Demirel hükümetinin bütçe oylamasında ret kararı almaları nedeniyle Kemal Kaçar'ın bu gruptan ayrılması, Hilmi Türkmen'in ise bu grupla birlikte hareket etmesi Türkmen' in cemaatten ayrılmasının önemli etkenlerinden biri olmuştur (Şentürk, 2019:93). 12 Eylül 1980 darbesinden sonra önce Anavatan Partisi'ni daha sonra ise Doğru Yol Partisini desteklemiş ve bu partilerden Milletvekili çıkarmışlardır (Şentürk, 2019:96).

Görüldüğü üzere Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıllarda yaşanan ortamdan dolayı ortaya çıkan Süleymancıların, kurucusu olan Süleyman Hilmi Tunahan “*Nakşibendî Tarikatı*” mensuplarından biri olmasına rağmen, yeni kurulan düzende cemaatini bir tarikat gibi kurmamış ve yönetmemiştir. Bu nedenle bir tarikat

olarak görülmeyen “*Süleymanlık*” daha çok bir cemaat yapılanması olarak görülmektedir. Tarikatlara benzer tek yönünün ise “*rabıta*“ adı verilen ritüelin cemaat içinde yer almasıdır. Daha çok tarikatlarda görülen *rabıta* diğer İslami gruplarca İslami açıdan sıkıntılı görülen ve eleştirilen bir davranış biçimi olmuştur.

3. MİLLİ TÜRK TALEBE BİRLİĞİ HAREKETİ

3.1. Milli Türk Talebe Birliğinin Kuruluş ve 1965 Yılına Kadar Olan Faaliyetler

Birinci Dünya savaşı devam ederken, ülkenin tehdit altında olduğu dönemlerde “*Dar-ül Fünun*” öğrencileri tarafından kurtuluş yolunda bir şeyler yapma, milli şuuru uyandırma, vatan tehdit altıdayken mücadele etme gayreti ve niyetiyle 1916 yılında “*Milli Türk Talebe Birliği*” kuruldu (Akyel, 2010:9).

1916’dan 1936 yılına kadar geçen ve birinci dönem olarak’ da bilinen sürede Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) Milliyetçi bir çizgide ve yeni Cumhuriyet’in ilkelerine ve Kemalizm’e bağlı hareket olarak görülen dernek, Türkiye’ de ve dünyada yaşanan gelişmeleri yakından takip edip, bağlılarını yabancı düşmanlığı ile motive etmiştir (Türkölmez, 2014:41)

MTTB’nin bu dönemdeki eylemleri, 1933 yılında Çanakkale Şehitliği’ni ziyaret edip şehitlerin mezarlarının harabe halini eleştirerek Çanakkale şehitlerine bir abide yapılmasını talebi ile başlamıştır. Daha sonra 22 Şubat 1933 tarihinde İstanbul’da Fransızca ve Türkçe konuşma üzerine yaşanan bir tartışmadan dolayı olaylar çıkmıştır. Adını olayın yaşandığı şirketten alan Vagon–Lihadisesi, bu adla tarihe geçmiştir. Mezkur olay sonucu, MTTB’ li gençler Wagon-Lits. Şirketinin Beyoğlu ve Karaköy’deki Acentesini taşlamışlardır <https://www.dunyabulteni.net/olaylar/vagon-li-olayi-istanbul-da-gencleri-sokaga-dokmustu-h305329.html>(ErişimTarihi:01.01.2021). Yanı sıra Bulgaristan’ın “*Razgard*” kasabasında Türk mezarlığına karşı yapılanlar, Türkiye’de MTTB Tarafından protesto edilmiştir. Daha sonra 1936 yılında yoğun bir kalabalık tarafından yapılan Hatay mitingi MTTB’nin kapatılmasına neden olmuştur (Akyel,2010:11-12).

1946 yılında MTTB yeniden açıldığında Dünya ve Türkiye’de şartlar değişmiştir. Dünya’ da, İkinci Dünya savaşı sonrası ortaya çıkan soğuk savaş dönemi yaşanmaktaydı. Amerika ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği(SSCB) arasında yaşanan gerginlik tüm dünyayı etkisi altına almıştı. Ülkeler kamplaşmış Amerika ve SSCB’nin etkinliği altında ikiye bölünmüşlerdi. Türkiye ise yaşanan bu ortamda tercihini batıdan yana kullanmış ve tek partili siyasi hayattan çok partili siyasi hayata

geçişle demokrasi' yi hayata geçirmeye çalışıyordu. Ülkede sol gruplar etkin olmaya başlamış sol gruplar, bazı gençlik birliklerini ele geçirmişlerdi(Türkölmez, 2014: 49).

MTTB bu dönemde antikomünist bir çizgide yer almıştır. Milliyetçi görüşlerin yanında bu dönemde mukaddesatçı bir tavır da sergilemiş, milliyetçi ve mukaddesatçı bir çizgide faaliyetine başlamıştır. Aşırı sol düşünceye karşı duyarlı olan MTTB, gençleri de bu konuda daima uyanık tutmaya çalışmış ve bazı protesto olaylarını gerçekleştirmiştir. Bunlardan biri 1947 yılında Aziz Nesin gibi sol tandanslı yazarların yazdığı gazeteler gösteri yapılarak yakılmıştır. Komünizmi durdurmayı üniversiteli gençliğin bir görevi olarak gören MTTB'li gençler, gençlik ve ülke için tehdit olarak gördükleri bu akımın önünü almanın gerekliliğine inanmışlardır. Aynı dönemde vefat eden Fevzi Çakmak'ın vefatı nedeniyle düzenlene cenaze törenine katılmış, çıkan olaylarda bir gazino ve tiyatro salonu saldırıya uğramıştır.

1950 ile 1960 yılları arasında geçen süre DP (Demokrat Parti) iktidarı dönemidir Bu dönemde MTTB ile DP arasında yakınlaşma olduğuna dair bir veriye rastlanmamıştır. Bu süreç daha çok MTTB'nin komünist faaliyetler aleyhinde yapılan gösterileri kapsamaktadır. Ayrıca önemli sayılacak diğer bir olay da 1951 yılında Nazım Hikmet'in affedilmesini protesto etmek olmuştur (Yorgancılar, Duman, 2008: 75).

1960 askeri darbesi ile çalkantılı bir süreçten geçen ülkede MTTB'de nasibini almış ve ideolojik olarak sancılı bir dönem yaşamıştır. MTTB, 1960 askeri darbesini destekleyen bir bildiri yayınlayarak darbeyi onayladığını göstermiştir. Bildiride daha da ileri giderek darbeyi "*milli inkılap hareketi*" olarak gördüğünü ilan etmiştir (Yorgancılar, 2008:85). "*Milliyetçi mukaddesatçı*" çizgiden sol tandanslı bir düşünceye yakınlaşan ve bir harekete dönüşmeye başlayan MTTB, darbenin meşruiyetini, gerekliliğini anlatmak içinde köylere kadar giderek, halka darbenin haklılığının anlatılması gerekliliğini savunmuş ve bunu çeşitli yollarla da yapmıştır (Yorgancılar, Duman, 2008: 7).

1965 yılında MTTB binasının Türkiye İşçi Partisi (TİP) kongresi için tahsis edilmesi, hareket içinde infiale neden olmuş ve kalabalık bir öğrenci grubu binaya gelerek binanın TİP'e tahsis edilmesini protesto etmişlerdir (Akyel, 2010:13)

MTTB böylesine savrulmanın gölgesi altında 1965 yılında iki adayla kongreye gitmiş. Kongrede “TİP” e salonu tahsis eden eski başkan Yüksel Çengel ile “Milliyetçi ve Muhafazakâr” çizgide yer alan Rasim Cinisli yarışmıştır. Tartışmalı ve olaylı geçen kongre sonrası Rasim Cinisli’nin başkan seçilmesiyle, MTTB’nin milliyetçi muhafazakâr dönemi başlamıştır (Türkölmez, 2014:52).

3.2. 1967 Milli Türk Talebe Birliğinde İslami Söylemin Öne Çıkması

1967 yılında yapılan kongrede seçilen İsmail Kahraman döneminde ise İslami söylemler öne çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde Ayasofya ziyaret edilmiş, şahlanış adı altında gösteriler yapılmıştır (Şentürk, 2019: 198). İsmail Kahraman daha sonraki yıllarda, Fazilet Partisinden milletvekilliği ve bakanlık; Ak Parti döneminde ise Meclis Başkanlığı yapmıştır.

1969 yılı, MTTB’de milliyetçiler ile muhafazakârlar arasında bir ayrışma yılı olmuş ve buradan doğan husumet yıllarca devam etmiştir. 1969 yılında Kayseri’de yapılan kongrede milliyetçilerin adayı Mustafa Ok ile muhafazakârların adayı Burhanettin Kayhan yarışmıştır. Kavgalı ve olaylı geçen kongrede seçim sonuçlanmamış, üç ay sonra İstanbul’da tekrar yapılan kongrede muhafazakâr aday Burhanettin Kayhan MTTB’nin 49. Dönem başkanı olarak seçilmiştir. Burhanettin Kayhan dönemi, İslami vurguların önceki dönemlere göre daha fazla öne çıktığı bir dönem olmuştur (Şentürk, 2019:199).

1968’li yıllar Dünyada ve Türkiye’de ideolojik gençliğin ve özellikle sol gençliğin, üniversitelerde ve sokaklarda büyük katılımlı miting ve eylemlerle dikkatleri üzerlerine çektikleri yıllardır. Türkiye’de sol görüşlü öğrencilerin yoğun olarak üniversitelerde gerçekleştirdikleri boykot ve protesto eylemleri ile ülkede ortam gerilmiştir. Bunun karşısında da daha çok milliyetçi söylemlerle çıkan gençlik ve “antikomünist” dernekler olmuş; toplum adeta ikiye bölünmüştür.

Bu dönemde MTTB’ liler milliyetçi düşünce ve kanatla gerginlikler yaşamıştır. Dernek sokak hareketlerine ve üniversitelerde çıkan olaylara karışmamıştır. Ancak MTTB binasına yapılan bir saldırı sonucu Mustafa Bilgi hayatını kaybetmiştir. Bu olay ülkede büyük yankı uyandırmış, İslami camiada da büyük tepkiye neden olmuştur. Müslüman entelektüeller bu olaya karşın farklı zaman

ve zeminlerde tepkilerini ortaya koymuşlardır. Bu üzücü hadisenin ardından ayrıca MTTB'li öğrenci Süleyman Özmen'in sol görüşlü öğrenciler tarafından öldürülmesi birlik içinde tepkiye yol açarken, MTTB'nin şiddet olaylarından uzak kalma stratejisine rağmen yaşananlar, onları olayların içine çekmiştir (Yorgancılar, 2008: 129).

“21 Mart 1971 Muhtırası” ile ordu, yaşanan siyasi olayları ve anarşiyi gerekçe göstererek ülkede yönetimi ele geçirmiştir. 26 Mart 1971'de MTTB genel kurulu sonucu başkanlığa “Erenköy Cemaati Nakşi Şeyhi” Ramazan Efendi'ye bağlı Ömer Öztürk seçilmiştir. İyi bir teşkilatçı olan Öztürk kendisinden sonra gelen dönemlerde de etkili olacak ve başkan olarak seçilen isimlerinde belirleyicisi olacaktır (Şentürk, 2019: 200). İslami söylemin güçlü bir şekilde çıktığı bu dönem derneğin zirve dönemi olarak görülmüştür (Akyel, 2010: 50). Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi'nin kurucusu Mahir Çayan ve dokuz arkadaşının Kızıldere'de öldürüldüğü bu dönemde MTTB olayların geldiği nokta itibarıyla muhtırayı desteklemiştir. Öztürk, Kızıldere'de yaşanan öldürülme olayının ardından bir telgrafla orduyu ve emniyeti tebrik ederek yanlarında olduklarını bildirmiştir (Türkölmez, 2014:62).

1970'li yıllar Türkiye'de sağ-sol kampaşmasının sert çizgilerle yaşandığı yıllardır. Mecliste siyasi partilerin arasında yaşanan gerginlik ve gerilim, halk arasında derin bir ayrışmayı getirmiştir. Gerginlik beraberinde terörü getirmiş, sağdan ve soldan gençler birbirlerini öldürmüşlerdir. Gerginliğin görünen iki tarafı sosyalist düşünceye sahip aşırı sol ile milliyetçi olarak anılan aşırı sağda bulunan ülkücü gençlerdir. Ülkücüler ve milliyetçi gençlik, sosyalistleri, ülkeye komünizmi ve dinsizliği getirecekleri düşüncesiyle bunlara karşı koymayı ve mücadele etmeyi kendilerine bir görev olarak görmüşlerdir. Sosyalistler ise milliyetçileri ve ülkücüleri emperyalizmin ve kapitalizmin uşakları ve onların koruyucuları olarak gördüklerinden, onlarla mücadeleyi kendilerinde meşru bir hak olarak görmüşlerdir. Soğuk savaş döneminin şartlarına uygun olarak, milliyetçiler tarafından “Sosyalistlerin Moskova'ya gitmesi istenirken, (Keskin, 2019:100). Sol gruplar ise milliyetçileri “Amerikan uşağı” olarak nitelendirmişlerdir” (Keskin, 2019: 171).

Bu dönemde yeni yeni ortaya çıkmaya başlayan İslami gençlik ise sağ sol çatışması ikliminde üçüncü bir yol olarak MTTB’de kendine yer bulmaya başlamış ve sosyalist cepheye de milliyetçi cepheye de mesafeli durmuş, ikisini de reddetmiştir. MTTB kültür, sanat ve sportif alanlarda faaliyetlerini yoğunlaştırırken, silahlı çatışma ve saldırılara karşı ise silah ile değil fikirle mücadele edeceklerini deklare ederek, hareket tarzını belirlemiştir. Bu çerçeveden hareketle MTTB şiddeti bir yol ve yöntem olarak benimsemediği söylenebilir.

Milli Türk Talebe Birliği kapatılacağı 12 Eylül 1980 askeri darbesine kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Dönemsel olarak irdelendiğinde 1980’ den sonra birçok MTTB’li isim İslami yeni oluşumların yapılmasında etkin bir şekilde görev almış; bazı isimler ise siyaset ve bürokraside üst düzey olarak görev yapmışlardır.

3.3. 1975 Sonrası Milli Türk Talebe Birliği Akıncılar ve İslami Gençlik Hareketleri

3.3.1. 1975 Sonrası Milli Türk Talebe Birliği

MTTB’nin kurulduğu 1916 yılından 1975 yılına kadar geçen sürede “*bozkurtlu amblemle*” faaliyet yürütmüştür. Ancak ülkücüler tarafından milliyetçi bir sembol olarak kullanılan “*Bozkurt*” sembolü, İslami çizgiye kayan MTTB’de rahatsızlık yaratmış ve 1975 yılında yapılan genel kurulda ambleminin değiştirilmesi kararı alınmıştır. Bozkurt’un yerine, buldukları İslami çizgiyi gösteren ve MTTB’nin düşünce yapısına da daha uygun olduğu düşüncesiyle Kur’an-ı temsilen bir kitap resmi konulmuştur. Bu dönemden sonra MTTB’de İslami söylem ve davranış baskın olmuştur. Ayrıca bağlılarının da İslami hassasiyeti olan kişilerden olduğu görülmektedir (Akyel, 2010:13).

MTTB düşünce yapısı olarak Milli Selamet Partisi’ne (MSP) yakın görünse de kendilerinin hiçbir siyasi partiyle intisaplı olmadıklarını söylemektedirler. Faaliyet gösterdikleri yıllarda yaptıkları genel kurullara siyasi partilerce gösterilen yoğun ilgi, aslında bu söylemi desteklerken, kamuoyundaki etkilerini göstermesi açısından da önemlidir. 75. Genel Kurula dönemin Başbakanı Süleyman Demirel, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Genel başkanı Alpaslan Türkeş, MSP Genel Başkanı

Necmettin Erbakan, Genel Kurmay Başkanı ve Meclis Başkanı tebriklerini ifade etmişlerdir (Feyizoğlu, 2015:51).

Siyasi partiler ile mesafeyi koruyan MTTB ülkede tırmanan terör olaylarına bulaşmamış ve sahip olduğu gençliği de yaşanan hadiselerden uzak tutmak için büyük çaba göstermiştir. MTTB tavrını daha çok geniş katılımlı yürüyüşler ve protestolar yoluyla göstermiştir. 1976 yılında liseli öğrenciler ile üniversiteli öğrencilerin birlikte yaptıkları büyük yürüyüş bunlardan biridir. İslamcı gençliğin yıllarca dillerden düşürmediği “İslami Hareket Engellenemez” sloganı bu yürüyüşte ilk kez atılmıştır.

Genel olarak irdelendiğinde 1970’li yılların ortasından itibaren Türkiye’ de, siyasi istikrarsızlık artmış, kurulan hükümetler, kurdukları çok partili koalisyonlar ve iki büyük parti olan CHP ile AP’ nin uzlaşmalarını nedeniyle uzun ömürlü olamamışlardır. Mecliste yaşanan siyasi atmosfer tabanda büyük ayrışmaları ve gerginliği beraberinde getirmiştir. Artan terör ve şiddet olayları, okullarda yaşanan boykotlar ve grev gibi eylemlerin artarak devam ettiği görülmektedir. Siyasi olaylar lise ve ortaokullara kadar sıçramış, eğitim ve öğretimin yapılamaz olduğu görülmüştür.

Mezkûr yıllarda eğitim ve öğretimde okul boykotları, çeşitli anma nedenleri ile derse girmeme/girememe, karşıt görüşlü öğrencilerin darp edilmesi gibi olayların yaşandığı gözlemlenebilmektedir. Keza Okullarda kamplaşmalar ve belli grupların etkin olduğu yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülke genelinde kimi okullar sol görüşlü öğrencilerin hâkimiyetindeyken, kimi okulların da ülkücü öğrencilerin, MTTB ve Akıncıların etkinliği görülebilmektedir. Öte yandan sendikal faaliyetlerde de benzerlikler göze çarpmaktadır. Sol görüşlü öğretmenlerin kurduğu Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖB-DER), sol görüşlü polislerin oluşturduğu “Polis Derneği” (POL-DER) ve sağ görüşlü polislerin kurduğu Polis Birliği (POL-BİR) gibi ayrı dernekler altında faaliyet göstermekteydiler.

Sağ ve sol görüşlü öğrencilerin birbirlerine karşı şiddetin dozunu giderek artırdığı bu dönemde, MTTB’ye bağlı İslami çizgideki gençler ise zaman zaman hem sağ hem de sol kesimden gelen şiddete maruz kalmışlardır. MTTB bu olaylar

karşısında şiddetin çözüm olamayacağı görüşünü savunurken aynı zamanda bağlılarından tahriklere kapılmamalarını istemiştir. Bu çerçevede MTTB ülkede ideolojiler arasında yaşanan bu şiddet sorununun eğitim sisteminden kaynakladığını belirterek, çözüm önerilerini sunmuştur (Duman, Yorgancılar, 2019:189).

Ancak, MTTB'nin kendilerini kapsayan şiddet olaylarına karşın ortaya koymuş olduğu şiddetten uzak durmaya yönelik tavır, MTTB içinde yer alan bazı kimliklerin tepkisine yol açmıştır. Söz konusu kimlikler izlenen yol nedeniyle MTTB yönetimini pasiflikle suçlamış, kendilerine yönelen şiddet olaylarına karşılık farklı yol ve yöntem izlenmesi gerektiğini savunmuşlardır (Demir, 2019:148).

Yaşanan olaylara karşı sadece söylemle yanıt veren ve şiddete şiddetle karşılık vermeyeceklerini her platformda dile getiren MTTB'nin bu tavrına karşın, İslami söylemin daha fazla öne çıkmasını isteyen ve şiddet olaylarına karşı tepki verilmesini savunan MTTB bünyesindeki bazı kimlikler 1975 yılında MTTB'den ayrılarak, "*Akıncılar Derneğini*" kurmuşlardır. Bu noktada "*Akıncılar Grubu*" İslami söylemi öne çıkaran ve eylem noktasında farklı stratejiler izlemek istemişlerdir (Demir, 2019:149).

1978 yılında ideolojik çatışmalar iyice artmış, sağ ve sol görüşlü gençler karşılıklı olarak bombalama ve öldürme eylemleri gerçekleştirmişlerdir. İstanbul Üniversitesi önünde patlayan bomba sonucu yedi sol görüşlü öğrenci ölürken, Ankara' da da bir evde sol görüşlü yedi öğrenci infaz edilmiştir. İdeolojik ayrışmanın yanında mezhep kökenli ayrılıklar provoke edilerek gündem oluşturulmuştur. Alevi ve Sünni olarak yaşanan bu ayrışma Maraş'ta patlak vermiştir. Çiçek Sinemasında patlayan bomba sonrasında şehir kontrolden çıkmış ve alevi vatandaşların yaşadığı mahallelere karşı yürüyüş başlatılmıştır. Yaşanan olaylar sonucu çoğu alevi birçok vatandaş hayatını kaybetmiş, evler ve işyerleri tahrip edilmiştir. Ayrıca Maraş olayları öncesi "*milliyetçi ve muhafazakâr*" kesimin desteği ile bağımsız olarak Malatya Belediye Başkanı seçilen Hamit Fendoğlu, evine gönderilen bombalı paket sonucu kendisi, gelini ve iki torunu da hayatını kaybetmiştir. Bu olay sonucu Malatya' da büyük olaylar yaşanmış ve gerginlikler iyice artmıştır(Feyizoğlu, 2015: 273)

Yaşanan bu şiddet sarmalından ne kadar kendini uzak tutmaya çalışsa da MTTB ve diğer İslami gruplar da etkilenmiştir. MTTB' li öğrencilerden biri olan Erdoğan Tuna Edirne'de ülkücüler tarafından vurulmuş, MTTB'ye yakın çizgide yayın hayatına devam eden “Çatı” dergisi olayı manşetine taşımıştır. Yanı sıra, İslami gençlik için önemli bir isim olan Metin Yüksel de ülkücüler tarafından 1979 yılında İstanbul' da vurulmuştur (Duman, Yorgancılar, 2019:188).

MTTB yaşanan bu olaylar karşısında tavrını değiştirmemiş, şiddetten mümkün olduğunca uzak durmuştur. Eğitimi temel hedef alan MTTB 12 Eylül 1980 darbesiyle kapanıncaya kadar bu tavrını sürdürmüştür. Çatışmalardan uzak durma ve düşünceyle mücadele etme üzerine dayalı bu tavrı, yıllarca MTTB'nin düşünce çizgisine etki etmiş ve MTTB'ye bağlı gençlere rehber olmuş Necip Fazıl Kısakürek'te gibi pasif olarak gördüğü bu tavır karşısında tepki göstererek MTTB ile yollarını ayırmıştır. Daha sonra Akıncılardan ayrılan ve Salih Mirzebeyoğlu öncülüğünde oluşan yeni bir grup “Akıncı güç” dergisini çıkartarak, bu dergi etrafında birleşmiş ve hareket etmişlerdir. Necip Fazıl Kısakürek İslami çizgideki bu dergiyle hareket ederken MSP' den desteğini çekmiş ve MHP'ye destek vermiştir (Şentürk, 2019:233).

MTTB faaliyet gösterdiği dönemlerde eğitime büyük önem vermiş daha sonraki yıllarda ülke yönetiminde üst düzeylerde görev yapacak kişilikler yetiştirmiştir. (Akyel, 2010:118).

MTTB eğitim dışında spor, kültür, sanat, fotoğrafçılık ve sinema gibi toplumsal etkinliği olan birçok alanda faaliyet göstermiştir.1973 yılında “*Milli Sinema*” sempozyumunu organize ederek sinemaya verdiği önemi göstermiştir. Bu sempozyuma sinemanın önemli isimlerinden Metin Erksan ve Halit Refiğ' de katılmıştır (Duman, Yorgancılar: 2019.245).

3.3.2. Akıncılar

MTTB'nin yalnızca öğrenci kitlesine hitap etmesi, öğrenciler dışında başka gruplarla ilişki kurmaması ve kendisine bağlı gençleri şiddet ortamından uzak tutması sonucu, MTTB içerisindeki bazı gruplarca pasif kalmakla suçlanacak ve böylece Akıncılar Derneği alternatif olarak kurulacaktır (Duman, Yorgancılar, 2019: 91).

MTTB'nin siyasetten uzak durma çabası, ülkenin içinde bulunduğu siyasal-sosyal ortam ve ideolojik ayrışmanın geldiği nokta itibarı ile İslamcı gençlik, kapitalizm ve komünizm düşünceleri dışında, dünyaya yön verebilecek üçüncü bir yol olarak kendilerini görmüş ve arayışlara girmişlerdir. Buradan hareketle İslamcı gençlik, Akıncılar Derneği kurulmadan önce İstanbul ve başkaca yerlerde yerel akıncı dernekleri, spor kulüpleri adı altında örgütlenmeye başlamışlardır. Kasımpaşa Akıncılar Derneği ve Fatih Akıncılar Derneği bunlardan bir kaçıdır (Zengin, 2017: 170).

1975 yılında Ankara merkezli olarak, Ankara Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi öğrencileri tarafından, Akıncılar Derneğini kurmakla ilgili gerekli hazırlıklara başlanmış, kurucu genel Başkanı Rıza Tefvik Çavuş olacak olan dernek 1976 yılında resmen kurularak faaliyete girmiştir. Kısa sürede örgütlenen Akıncılar yirmi iki şubenin birden açılışını da İstanbul'da yaparak, gücünü göstermiştir. Açılışa "Akıncıların" kuruluşunda etkili olan, dönemin MSP' li Adalet Bakanı İsmail Müftüoğlu da katılmıştır. (Şentürk, 2019: 212)

Akıncılar, MTTB'nin topluma ulaşmada yalnızca öğrencilere yönelik faaliyetlerini eksiklik olarak görmüşlerdir. Sol ve sağ dernekler ve gruplar toplumun tümünü kapsayacak şekilde oluşumlar içerisindeyken, İslami camianın yalnızca öğrenciler üzerine faaliyet göstermeleri yetersiz görülmüştür. Bu nedenle, Akıncılar kısa sürede öğrenci oluşumları dışında, toplumun diğer kesimlerini de kapsayan bir örgütlenmeye gitmiş ve memurlar, işçiler, sporculara ayrı ayrı dernekler kurduktarak kendi çatısı altında toplamıştır (Duman, Yorgancılar, 2019: 208).

1976 yılında Akıncılar Derneği kurulmasına rağmen MTTB, İslamcı gençlik içerisindeki ağırlığını ve etkisini korumaktaydı. Bunun etkisiyle olsa gerek, Akıncı

gençlik de “sosyalist ve ülkücü gençlik” yanlılarından herhangi birinin tarafında yer almayarak alternatif olarak kendilerini göstermişlerdir. Ayrıca ülkede oluşan siyasal ve sosyal ortamın etkisi sonucu yaşanan şiddet sarmalı içerisinde yer almayacaklarını duyurmuşlardır. Faaliyet gösterdikleri süre içerisinde kendilerinden önceki İslami yapılar gibi “Akıncılar” da şiddeti bir metot ve yöntem olarak benimsememiş ve uygulamamışlardır (Zengin, 2017:174).

MTTB’den farklı olarak, kamu çalışanlarının örgütlülüğü için “Akıncı Memurlar Derneği (AK-MEM) İşçilere yönelik faaliyetlerle ilgili “Akıncı İşçiler Derneği” (AK-İŞ) sportif faaliyet ve kişilerle ilgili “Akıncı Sporcular Derneği” (AK-SPOR) gibi dernekleri; liseli öğrencilere dönük olarak ta “Akıncı Liseliler” (AK-LİS) kurarak örgütlenmişlerdir. Eylem biçimleri genelde şiddete yönelik olarak değil; boykot, afiş asma veya duvarlara yazı yazma şeklinde kendini göstermiştir (Duman, Yorgancılar, 2019: 208).

MTTB ile Akıncıların genel başkanlarının *Sebil Dergisi’ne* verdikleri röportajda, MTTB Genel Başkanı Akıncılar ile aynı amaç ve hedef doğrultusunda faaliyet gösterdiklerini ve bu nedenle dernek olarak aralarında bir fark olmadığını söylerken Akıncılar Derneği Başkanı ise Akıncıların faaliyet gösterdiği alanın toplumun her kesimi olduğunu ve her yaşa, ayrıca İslami duyarlılığı olan herkesi de bünyelerinde toplamak olduğunu söylemiştir (Mısırlıoğlu, 1976:23).

Akıncılar da MTTB gibi toplumun büyük çoğunluğunun yönelmiş olduğu sağcılık veya solculuk ikileminden ayrı bir yapı olduklarını sıklıkla belirtmişlerdir. Esasen “Komünizm ve Faşizm” ikisini de emperyalizmin bir oyuncağı ve kuklası olarak görmüşlerdir. Bu nedenle kendilerinin bu iki yolun dışında üçüncü bir yol olduklarını, zaman zaman bazı çevrelerce kendilerinin gösterilmeye çalışıldığı milliyetçilik ve sağcılığın dışında olduklarını ve bunların ikisinin de alternatifi olduklarını dile getirmiş, başkaldırıların “kapitalizme, Komünizme” ve sermaye güçlerine karşı olduğunu belirtmişlerdir (Gölge, 1975: 1). Akıncılar silahlı eylemi bir yol olarak kullanmasalar da Mirzabeyoğlu yönetimindeki *Gölge Dergisi*, “İnsanımızın ve İnancımızın” sloganıyla çıkarken, dergi kapağının hemen arkasındaki sayfada ise “Aylık Kavga” dergisi açıklaması yazılmıştır. İkinci sayının kapağında ise

bir tabanca fotoğrafının kullanılması şiddeti çağrıştıran bir dili çağrıştırmıştır. Buna rağmen Akıncıların şiddetti genel bir yöntem olarak kullanmadıkları bilinmektedir.

Akıncılar her ne kadar hiç parti ile organik bağları olmadığını söyleseler de MSP' ye yakın oldukları bilinmektedir. Necmettin Erbakan'ın bu grupların üzerindeki etkisi de bilinmektedir. Nihayet, Rıza Tevfik Çavuş, Erbakan'dan düşünce yapılarının fiili lideri olarak söz etmektedir. Bu çerçevede Çavuş, Akıncıları siyaset alanının dışında faaliyet gösteren bir yapı olarak nitelendirirken, MSP' yi ise aynı düşünce doğrultusunda siyaset alanı içinde faaliyet gösteren bir parti olarak gördüğünü ifade etmiştir (Sebil,1976: 26)

MSP ve Akıncılar aralarında her ne kadar organik bir bağ olmadığını ısrarla vurgulasalar da Akıncıların yaptığı genel kurul toplantılarına MSP büyük ilgi göstermiş ve üst düzeyde katılım sağlanmıştır. 1977 yılında yapılan genel kurulda bir konuşma yapan MSP lideri Erbakan Akıncı gençliğin şiddetle işinin olmadığını, ancak kendilerine karşı uygulanan şiddet eylemlerine karşı meşru müdafaa sınırları içerisinde karşılık verebileceklerini söylemiştir (Feyizoğlu, 2015: 98).

1970'li yılların sonlarına doğru ülkede ideolojik kaynaklı şiddet olayları artarken altı ay içinde bir kısmı güvenlik görevlisi olmak üzere 1.667 kişinin öldüğü 24 Mayıs 1980 tarihi itibarıyla tespit edilmiştir (Feyizoğlu, 2015: 377).

1977 yılında Erzurum da yurt işgali nedeniyle Akıncıların ülkücü grup ile yaşadığı olaylar sonucu, polis ve asker birlikte olaylara müdahale etmiştir. Olaylar sonucunda 132 öğrenci gözaltına alınmış, aynı yıl Akıncılar, ülkücü gruplarla Uşak'ta, Millî Mücadeleciler ile Malatya da çatışmalar yaşamıştır(Feyizoğlu, 2015: 246).

İstanbul Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisinde (DMMA) boykot yapan solcu öğrenciler ile Akıncılar arasında münakaşa yaşanmış akıncı öğrenciler okula alınmamış ve çıkan tartışmadan sonra akıncı öğrencilerin üzerine silahla ateş açılmıştır (Feyizoğlu, 2015: 287).

Böylesine yoğun yaşanan ve ölüm ile sonuçlanan olaylarla beraber, tarafların okulları ve yurtları ele geçirerek, yaptıkları boykot ve karşı tarafı okula almama gibi

eylemler şiddetin farklı bir boyutunu da gözler önüne sermekte, okulların eğitim faaliyetlerini yapmasını dahi imkânsız hale getirmektedir. Akıncıların, bazen devrimci olarak ifade edilen sol düşünceli gruplarla, bazen de faşist olarak nitelendirilen ülkücü gruplarla okullar da ve yurtlarda çatışmalara girdiği gözlemlenebilmiştir.

Malatya Belediye Başkanı Hamit Fendoğlu'nun bombalı saldırı sonrası öldürülmesi Akıncılar tarafından büyük tepkiyle karşılanmış ve yapılan yürüyüş sonrası polisle yaşanan çatışma da yaralananlar olmuştur(Feyizoğlu, 2015: 282). Böylelikle Akıncılar Fendoğlu' nun öldürülmesi olayına sadece kınama ya da yazılı olarak tepki gösterme yerine, geniş katılımlı yürüyüşle tepki göstermeyi tercih ederek, varlıklarını sahada göstermiş ve yanlılarını da tepkinin boyutuyla motive etmiştir. Haliyle bu tavırlarıyla dikkatleri üstüne çekmiş, bazı tarikat mensubu gençler ile kendilerini hiçbir yere ait hissetmeyen ancak, İslami duyarlılığa sahip ve bir arayış içinde olan bazı gençler ile genç gruplar kendilerini ifade edecek ortamı “Akıncılar” da görerek buraya katılım sağlamışlardır (Şentürk, 2019: 214).

Aslında ortaya çıktığında ideolojik açıdan ve yöntem olarak problem yaşayan İslamcı gençlik yeni bir arayış içerisinde olmuştur. Türkiye’de Nurcular “Risale-i Nur” endeksli çalışarak ve ağabeyleri ile faaliyetlerini devam ettirirken, Süleymancılar ise Süleyman Hilmi Tunahan'ın yerine geçen isimler ile otorite merkezli faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Öte yandan tarikatlarda bir şeyhin etrafında vettek merkezli olarak devam etmişlerdir. Bunların dışında kalanlar ise, siyasi alanda kendilerini hissettirmek isteyen ve İslam dinini, sosyalizm, komünizm ve kapitalizm dışında bir alternatif hayat nizamı olarak gören ve bunu gerçekleştirmek için faaliyetlerde bulunan bu noktada da bir arayış içerisinde olan büyük çoğunluğu gençlerden oluşan gruplar olarak gözlemlenmektedir. Söz konusu gençlerden oluşan gruplar MSP' ye yakın olsalar da partiyle tam bir organik bağ içinde olmamışlardır. Bağımsız faaliyet göstermişlerdir. Özellikle çıkardıkları dergiler de kullandıkları dilde bunu göstermiştir.

3.3.3. İran İslam Devrimi Afgan Cihadı

1 Mayıs 1977 yılında taksimde yapılan gösteriler sonrası 34 kişinin ölmesi nedeniyle, ülkede yaşanan şiddet olayları farkı bir çehreye bürünmüş, devletin yaşanan olaylardaki ihmali veya rolü soru işaretleri oluşturmuş, bu noktada çeşitli kesimlerce güvenlik endişesi dile getirilmiştir(Ahmad, 1995:237). Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun(DİSK)organize ettiği 1 Mayıs mitingine, bazı sol gruplar olay çıkartma ihtimalleri üzerine DİSK tarafından Taksim Meydanı'na alınmamışlardır. Bu nedenle bazı gazeteler çıkan olayların sorumlusu olarak, meydana alınmayan “*Maocuları*” göstermişlerdir (Milliyet,1977). Buna karşın bazı yayın organların da olayların Taksim Meydanı'nda bulunan Sular İdaresinin çatısından açılan ateş sonucu çıktığını yazmışlardır. 12 Eylül 1980 darbesine zemin hazırladığı ve neden olduğu iddiasıyla görülen 1 Mayıs 1977 olayları, tam olarak aydınlanmadan günümüze kadar gelmiştir. Şiddet olaylarının kitlesel ölümler boyutuna varması bundan sonra da devam edecek ve yer yer “*Alevi Sünni çatışması*” olarak toplum tarafından görülecektir. Maraş, Sivas, Çorum'da büyük olaylar ve acılar yaşanacaktır. Böylesine şiddet olaylarının artması ülke içinde iç savaş korkusunu da beraberinde getirecektir. Sağ ve sol kavgası olarak da bilinen çatışmalı süreçte, akıncıların ve bazı bağımsız hareket eden İslamcı gençlerin önemli isimlerinin sağ ve sol gruplarca vuruldukları görülmüştür. Bu isimlerin önden gelenlerinden biri de Türkiye'deki İslami Hareketler için daha sonra sembol olacak olan Metin Yüksel' dir. Bu toplumsal atmosfer içerisinde Akıncılar Genel Başkanı Mehmet Tezel, akıncıların ülkede yaşanan şiddet ortamına çekilmek için yapılan tahriklere kapılmayarak, çatışma ortamından ayrı kalacaklarını, şiddete karşı düşünce ile mücadele edeceklerini ve yapılan haksızlığa karşıda susmayacaklarını açıklamıştır(Feyizoğlu, 2015: 246).

1970'li yılların dördüncü çeyreğinde, İran'da Şah Rıza Pehlevi' ye karşı başlayan gösteriler, Türkiye'de ve dünyada ilgiyle yakından takip edilmekteydi. Türkiye'deki İslami gruplar bu olayları İslami bir direniş hareketi olarak gördüklerinden daha bir ilgiyle izlemekte ve bazı gruplar bunu desteklemekteydiler. İran'ın toplumsal olarak çoğunlukla Şia mezhebinde olması nedeniyle bazı gruplar tarafından mezkûr olaylar ihtiyatla karşılanırken, bazı gruplar da tamamıyla destek

vermişlerdir. Destek veren kesime İran'da yaşanan olaylar, sürdürmüş oldukları mücadele de büyük bir motivasyon sağlamıştır. Hayal gibi görünen İslami devlet anlayışı, aslında gerçekleştirilebilir bir hedef olarak görülmüştür. İran Devrimine giden yolda ve devrimden sonra İran'daki İslami çevreyle çeşitli boyutlarda ilişki sağlanmıştır. Akıncıların Sakarya 1 Nisan 1979 tarihinde düzenlemiş olduğu “*Dünya Müslümanları Katliamını Kınama Gösterisi ve Yürüyüşü*” geniş bir katılımı gerçekleştirilmiştir. Yürüyüşe konuk olarak katılan İranlı Ali Ekber Mehdipur’ a Sakarya valiliğince izin verilmemesi üzerine konuşma yaptırılmamıştır. Yürüyüşte dikkat çeken sloganlardan bazıları ise “*Necmettin Humeyni*”, “*İran son değil başlangıç*”, “*İran, Pakistan; Müslüman hazırlan*”. olarak görülmüştür (Feyizoğlu, 2015: 332).

Dönemin İslamcı dergilerinden olan “*Şura, Tevhid, Hilal, Akıncılar ve İslami Hareket*” te İran'daki olaylar ve İran İslam İnkılabının lideri Ayetullah Humeyni'nin mesajları sık sık yer almıştır. Şura Dergisi İran halkının ayaklanması sırasında, Humeyni'nin İran askerlerine “*Askerler küfür rejimine isyan edin*” mesajını içeride iki sayfayı kapsayacak şekilde vermiştir (Şura, 1978: 8). *Tevhid dergisinin* 1978 tarihli ikinci sayısının 8. ve 9. sayfalarında Ali Bulaç'ın İran olaylarının İran'ın Şii olması nedeniyle bazı İslami çevrelerce ve bazı basın yayın organlarında Şiilik vurgusunun öne çıkartılarak itibarsızlaştırmaya çalışılması üzerine, “*İran hadisleri ve Türkiye Müslümanları*” adıyla bir yazı kaleme almış aynı derginin iç sayfalarında ise tam sayfa Humeyni'nin bir mülakatı çeviri olarak “*İslam'a ulaşmanın yolu, Allaha isyanı yok etmektir*” (Tevhit, 1978:2) başlığıyla verilmiştir. Ayrıca aynı sayıda İran Müslümanlarının sözcüsü Ali Ekber Mehdipur ile yapılan görüşme 12. sayfa da verilmiştir. Mehdipur bu görüşmede “*ABD, Rusya ve Çin Şah'ı desteklemektedir. Hareketimizde hiçbir dış gücün tesiri yoktur*” demiştir. *Hicret dergisi* 1. sayısının kapağında Humeyni'nin resmini vererek, Le Figaro ya verdiği mülakatta “*İslami olmayan iktidarları devirmeliyiz*” mesajını manşet yapmıştır. Aynı mülakat, derginin 18.ci sayfasında çeviri olarak verilmiştir. (Hicret, 1979: 1). Söz konusu dönemde çıkan birçok derginin kapaklarında ve iç sayfalarında buna benzer şekilde ele alınan birden çok yazıyı ve mesajı görmek mümkündür.

Dönem konjonktürünün etkisiyle söz konusu dergilerde, İran İslam Devriminin Türkiye Müslümanları açısından “*Şii ve Sünni*” anlayışının ve mezhep

taassubunun üstünde bir yerde yer alması ve değerlendirilmesi gerektiği anlayışının yerleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Ayetullah Humeyni'nin hacca gidecek olanlar için yayınladığı hac mesajı dergilerde bu yönüyle yayınlanan mesajlardan biridir. Humeyni hac mesajında Şii kitlelere “*Sünni Müslümanların cemaatlerine katılıp birlikte namaz kılmalarını ve onların imamlarına tabi olmalarını ve ayrı bir cemaat oluşturmamalarını istemiştir. Türbe ziyaretlerinde İslam adabına uygun hareket etmelerini, diğer mezheplerden insanların tepkisini çekecek aşırılıklardan kaçınmalarını istemiştir.*” (İslami Hareket,1979:20,) (Hicret, 1979:4). Yerleştirilmeye çalışılan mezhepler üstü anlayış, kısmen de olsa başarılıdır. İran ile yakından ilgilenen bu gruplara ait bazı isimler zaman zaman İran’a giderek buradaki çeşitli toplantılara katılmış ve görüşmeler yapmışlardır. Bu çerçevede İran da Türkiye’de faaliyet gösteren İslamcı gençler ile ilgilenmiş, diyaloga girmiştir. Söz konusu kişilerden biri de Metin Yüksel’in ağabeyi Edip Yüksel’dir. Edip Yüksel’in Devrim Muhafızlarının lideri tarafından İran’a davet edilmesi üzerine İran’a gitmiştir. Yüksel’in İran-Türkiye sınırına yakın bir yerde kurmak istediği radyo ve göstereceği bazı kültürel faaliyetler için maddi ve lojistik destek talebine karşılık, İran tarafının Akıncıların eğitilmesi önerisi karşılığında ve bu öneri karşısında, hayal kırıklığına uğrayarak, yapmak istediği radyo yayını gibi, projeleri de iptal etmiştir. Yüksel Türkiye’ye döndükten sonra, İslami düşüncede kendisine farkı bir yol ve yön çizmiştir (Feyizoglu, 2015: 391-392).

3.3.4. Çeviri Kitapların Etkisi

İran devrimi ve Afgan cihadı kadar, çeviri kitaplar da İslamcı gençlik üzerinde etkili olmuştur. Çeviri kitapların etkisi, İslami söylem, düşünce ve harekette etkisini oldukça güçlü bir şekilde hissettirmiştir. Yoğun olarak eserlerinin çevirisi yapılan isimler “*İhvan-ül Müslimin’in*” kurucusu Hasan El Benna, “*İhvanı hareketinin*” önemli isimlerinden Seyyid Kutub ve Pakistan “*Cemaati İslami’nin*” lideri Ebu’IA’lael Mevdudi’ dir. Söz konusu isimlerin eserlerinde kullanmış oldukları bazı kavramlar, önce dergilerde yer almış ve daha sonra sıklıkla İslamcı gençlik tarafından kullanılmıştır. Kullanılan önemli kavramlardan biri “*Tağut*” kavramıdır. Bu doğrultuda “*Tağut*” kavramını sıklıkla kullanan Ayetullah Humeyni ve Seyyid Kutub’un düşüncelerinin kimi noktada paralelliği göze çarpmaktadır.

“*Tağutlar ve Tağuti sistemlerin (İslam dünyasındaki tüm İslami olamayan düzenler) yıkılması Müslüman olan herkesin vazifesidir.*” (Kıssenger, 2014:171). Bu Kavram İslamcı gençliğin ve dergilerin sıklıkla mevcut düzeni tanımlamada kullandığı en önemli kavramlardan biri olmuştur (Hicret, 1979: 3). Seyyid Kutub’un düşüncesinde önemli yer tutan “*cahiliye*” kavramı da bu dönemde kullanılmaya başlanmış, söz konusu kavramda 1980’li yıllarda faaliyet gösteren İslamcı hareketlerin toplumu tanımlamada sıklıkla kullandığı bir kavram olmuştur.

Kutub’un eserleri İslam dünyasında etkili olmuş, İran Şii olmasına rağmen bu eserler Farsçaya çevrilmiş ve kitleler tarafından okunmuştur. Bu eserlerden bazılarını Ayetullah Humeyni’den sonra İran’ın dini lideri (Velayeti Fakih) olan Ayetullah Hameney çevirmiş, çevirdiği kitaplardan olan “*İstikbal İslam’ındır*” adlı esere yazdığı girişte Kutub’ dan övgüyle bahsetmiştir. (Kıssenger, 2014:171) Afganistan’da Kutub’un yazmış olduğu Kuran’ın Gölgesinde adlı tefsir çalışması Rabbani tarafından Farsçaya çevrilmiştir (Roy, 2017:141). Kutub’ un eserleri arasında en önemlisi, İslamcı hareketler için milat olan “*Yoldaki İşaretler*” adlı kitabıdır. (Kıssenger, 2014:130). Seyyid Kutub’ un Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT) tarafından gelişen sosyalist hareketlere karşı kullanılmak üzere Türkçe’ ye çevrilen ilk eseri “*İslam da Sosyal Adalet*” adlı kitabıdır. Eserin çevirisinde, Türkiye’de okunduğunda tepki çekecek kısımlar çıkartılmıştır (Türkmen,2015: 149). Kutub’ un “*İslam da Sosyal Adalet*” adlı eseri “*Akıncılar*” tarafından Akıncı İşçileri (AK-İşçiler) bilgilendirmek ve bilinçlendirmek için tanıtılmış, Van İşçileri ile Dayanışma Derneğinde (VİDAD) bu kitap işçilere Adnan İnanç tarafından tanıtılmış ve kitabın içeriği sunum yapılarak anlatılmıştır (Adnan İnanç ile yapılan görüşme, 30.06.2020). Bu dönemde Mevdudi’ de İslamcı dergilerde sıklıkla adından söz ettirmiş ve fikirlerinden çeviriler yapılarak İslamcı kitleye tanıtılmıştır (Hicret, 1979: 3).

Çeviri eserlerin etkisi giderek artarken, İslami gençlik üzerinde oluşan farklı düşünceler nedeniyle ilk ciddi ayrılıklar gerçekleşmiştir. İslamcı gençliğin özellikle MTTB ve Akıncıların büyük sevgi besleyip düşüncelerinden etkilendikleri, Necip Fazıl Kısakürek’in “*Doğru Yolun Sapık Kolları*” adlı eserinde “*Mevdudi’ye, ‘Merdudi’, Hamidullah’a ‘Baidullah’ Seyyid Kutub’a ise ‘bedbah’*” diyerek, eleştirisinde hakarete varan bir dil kullanmıştır (Kısakürek, 2017:155-157). Necip

Fazıl'ın seçimlerde MSP yerine MHP'yi desteklemesi, İslamcı çevrelerde ayrıca şok etkisi yaratmış, "*Akıncılar dergisinde*" Necip Fazıl ve Said Nursi'nin bazı düşüncelerinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiği yönünde bir yazı kaleme alınmıştır (Akıncılar, 1979:3,14). Bunun üzerine Necip Fazıl'a yakın olan İzzet Erdiş (Salih Mirzabeyoğlu) liderliğinde bir grup Akıncılardan ayrılarak "*Akıncı Güç*" dergisini çıkartıp bunun etrafında yapılanmışlardır. Bu grup daha sonra "*İBDA-C*" olarak faaliyet gösteren grubun başlangıcıdır(Şentürk, 2019:313).

İran İslam Devrimi ve çeviri kitapların etkisiyle, İslamcı gençliğin kullandığı dil daha sert bir üsluba dönüşmüş, bu üslup dönem içinde yayınlanan dergilerde de kendini göstermiştir. Düzen veya sistemden söz ederken, "*Müşrik düzen,*" "*Küfür, zulüm düzen*" gibi ifadeler kullanılmıştır (İslami Hareket, 1978: 9). Düzene karşı böylesine sert söyleme sahip düşünceler neticesinde, sistemin değişmesi için yıllarca MSP' ye destek veren İslami kitlelerde, devletleşmeye giden yolda partiyle mi yoksa İran'da olduğu gibi halk hareketiyle mi başarı olunur sorusu sorulmaya başlanmış ve bu dönemde ilk defa "*İslami Harekette*" metot tartışmaları başlamıştır. Tartışılan diğer bir konu başarıya giden yolda ülkede var olan paradigmayla mı, yoksa sistemin dışında kalarak, bağımsız bir "*kadrolaşma (cemaatleşme)*" yoluyla mı tebliğ yapılmalı ve faaliyet gösterilmeli gibi sorular sonucu olmuştur (İslami Hareket,1979:7). Bu dönemde basında çıkan fikirler düşünceler, irdelendiğinde cemaatleşmenin gerekliliği sonuç olarak ortaya konmuştur.

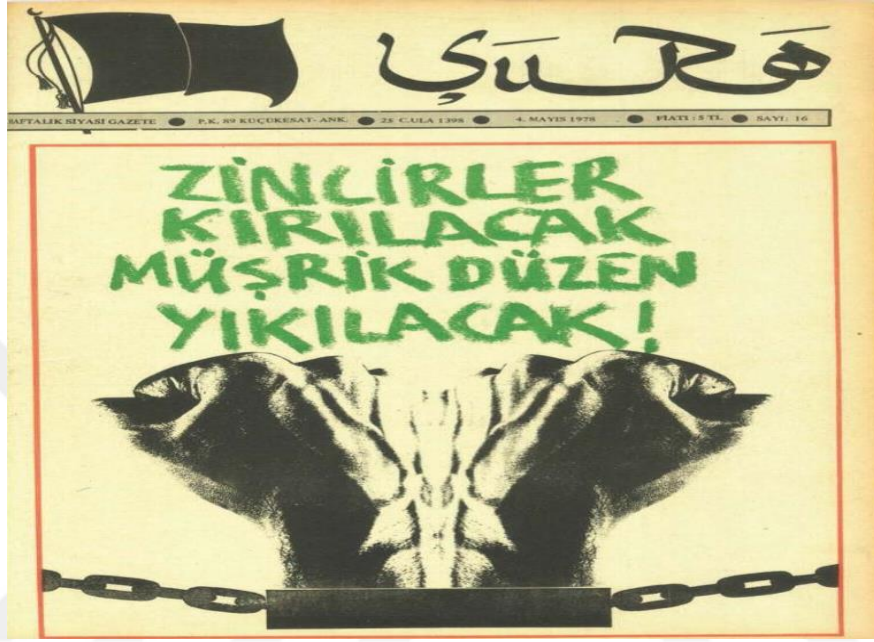
3.1. Hicret dergisi 1979 21. Sayı kapak

Bu çerçevede yürütülen tartışmalarda dönemin etkili isimlerinden “Selahattin Eş” metot meselesi üzerine İslami hareket dergilerinde yazılar yazmış, Hicret dergisinin kapakında ise oy kullanmayı tartışmaya açmıştır. (Hicret, 1979: 2).

3.2 Hicret Dergisi 1979, 2. Sayı kapak

İzlenecek metoda ilişkin tartışmalarda “İslami devlete giden yolda silah mı önce gelir, tebliğ mi?” soruları sorulmaya başlanmış ve daha önce şiddeti bir yol olarak benimsemeyip aynı zamanda uygulamayan İslamcı gençlik; yöntem arayışlarında artık silahı da gündemine almaya başladığı görülmüştür (Selim, 1980: 19).

3.3. Şura Dergisi 1978. 16 sayı kapak

Bu dönemde İslami yapılanmalar, çıkarılan dergiler etrafında ve kurulan dernek faaliyetleri çerçevesinde yürütülmektedir. Dergiler İslamcı gençlik üzerinde büyük bir etki oluşturmakta ve adeta düşüncelerini şekillendirmektedir. Dergilerin o yıllardaki tirajlarının kırk bin ila elli bin aralığında olduğu gözlemlendiğinde etkisi daha iyi anlaşılacaktır. Dergilerde metot üzerine yapılan tartışmalarda artık yeni bir yol ve modelin hayata geçirilmesi önerilmektedir. Cemaatleşme olarak tarif edilen bu yöntemde, tedricen önce ferдин kendisi, sonra ailesi, daha sonra çevresi, sonrada cemaat ve cemaatten de devlete giden bir metot tartışılmaktadır. İran’da halk yoluyla gerçekleşen devrim bu düşüncenin hayata geçirilmesinin (İran’la aramızda mezhepsel farklar olmasına rağmen, bu anlamda İran’da Şia mezhebinden kaynaklanan güçlü bir ulema geleneği vardır) daha doğru bir yol olacağının kanıtı olarak gösterilmektedir. Bu çerçevede var olan sistem içerisinde hareket eden siyasal partiler, düşünceleri ne olursa olsun demokratik rejimin birer unsurudurlar.

Dolayısıyla destek verilmemeli ve mevcut sisteme oy verilmeyerek protesto edilmelidir denilmektedir. Bu ve benzeri düşünceler basın yoluyla dile getirilmiş ve çağrılar yapılmıştır. 1970’li yıllarda dile getirilen, partilere oy verilip verilmeyeceği düşüncesi o dönemde İslami camia tarafından benimsenmezken, 1980’li yıllardaki yeni İslami oluşumlar tarafından bu söylem karşılık bulmuştur. Büyük çoğunlukla bu düşünceye sahip kişiler ve gruplar seçimlerde oy kullanmamıştır.

“Oy meselesi, Darul Harp ve Darul İslam kavramları ile Cuma Namazının kılınıp, kılınamayacağı vb. konular (cuma namazının kılınması için aranan sıhhat şartları nedeniyle)” teorik olarak ilk bu dönemde tartışmaya açılmıştır. Öte yandan Seyyid Kutub’un eserlerinde kullandığı temel kavramlardan biri olan *“cahiliye”* kavramı da tartışmaya açılan kavramlardan biri olarak görülmektedir. Bu çerçevede Kutub *“Cahiliye”* kavramını, İslam’ın karşısındaki her türlü anlayışı tarif etmek amacıyla kullanılmıştır (Kutub,2017:19). Kavramın, söz konusu dönemde çıkan dergilerde aynıyla kullanılmaya başlandığı görülmektedir (İslami Hareket, 1978:7). *“Cahiliye kavramı”* 80’li yıllarda İslamcı gençliğin sık sık kullandığı temel kavramlardan biri haline gelmiştir.

Bu dönemde Mısır ve Pakistan’dan sonra İran’dan da dergiler yoluyla çeşitli çeviriler yapıldığına şahit olunmuştur. Bunlardan biride İran halkı üzerinde derin etkiler bırakan Dr.Ali Şeriati’ den yapılan çevirilerdir. Dr. Şeriati’nin Kitabından alıntı yapılarak yazılan Habil Kutbu, Kabil Kutbu bu tür çevirilere örnek gösterilecek yazılardan biridir..(Şeriati,1980:20). Ali Şeriati Türkiye’de İslamcı gençlik üzerinde etkisi olan önemli isimlerden biri olarak gözlemlenmektedir. Özellikle 1980 yılından sonra çok sayıda eseri tekrar edilerek basılmış ve yoğun olarak okunmuştur.

4.1980-1990 DÖNEMİ

4.1. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi

6 Eylül 1980 günü Konya’da MSP’ nin öncülüğünde İslami gençlik hareketlerinin de destek verdiği “*Kudüs’ü kurtarma günü*” temalı bir miting yapılmıştır. Mitinge İslami gençlik hareketleri de destek vermiştir. Oldukça geniş katılımlı geçen mitinge yurt dışından bazı İslami örgütlerin temsilcileri ile Pakistan ve Sudan devletinin temsilcileri de katılmıştır. Türkiye’de ki İslami gençlik tarafından büyük bir sempati beslenen “*Afgan mücahitlerinden*” bir grup da yürüyüş yapmıştır. Mitingde İstiklal marşı okunurken bir kesimin oturması ise büyük tepki çekmiştir. (Feyizoğlu, 2015: 178-179). Mitinge katılımın büyüklüğü ve İstiklal Marşı okunurken yaşananlar, 12 Eylül askeri darbesini yapanlar, *İslami tehlikeyi ve İrticayı* darbe gerekçelerinden biri olarak göstermişlerdir.

12 Eylül 1980’de Türkiye’de yaşanan şiddet ortamını ve siyasi istikrarsızlığı bahane eden askeri idare ülke yönetimine el koymuştur.12 Eylül darbesine giden yolda İslamcı gençliğin etkisi irdelendiğinde şunlar göze çarpmaktadır. İran da yaşanan “*İslami devrim, Afgan cihadı, Suriye Müslüman kardeşler*” örgütünün Suriye rejimine karşı ayaklanması ve dünyanın birçok ülkesinde gelişen İslami muhalefet hareketleri Türkiye’deki İslamcı gençlik üzerinde etki uyandırmış, gençlik hareketi şiddete başvurmadan büyüüp gelişmiş, sağ ve sol hareketlere karşı halk nezdinde sempatiyi artırmıştır. Konya Mitingi’ne geniş kitleler ve yurtdışından yapılan katılımlar, İslam dünyasındaki gelişen İslami Hareketlere paralel olarak, Türkiye’deki İslamcı gençlik hareketleri de önemli bir büyüme göstermiştir denilebilir. Çeşitli İslami gruplara mensup olup, öldürülenler 1979 yılında “*Akıncılar dergisinin*” yayınladığı listeye göre; “*Komünistler tarafından 17, Faşistlerce (Ülkücüler) 5, Yeni Asyacılar 1, POL-DER’li polislerce 1 ve Faili Meçhul olarak kalan 10 kişi*” olarak verilmiştir (Akıncılar, 1979: 1, 15) Öldürenlerin yapısına baktığımızda her kesimin saldırısına uğrayan bir camia var. Yukarıda da izaha çalışılan şekliyle İran devriminden sonra ve “*Afgan cihadıyla*” beraber, şiddet olaylarına mesafeli yaklaşan İslamcı gençlik, silahlı mücadelenin bir yöntem olup olamayacağını tartışmaya başlamıştır. (Hicret, 1980: 19)

12 Eylül Askeri darbesi tüm siyasi faaliyetleri askıya almış, meclisi kapatmış, sağ ve sol düşüncedeki insanlar tutuklanmıştır. Özellikle sol düşünceye sahip kitleler üzerinde daha fazla baskı ve yıldırma politikaları uygulanmıştır. İslami hareket içerisinde olanlar da darbeden nasibini almış, ancak şiddet olaylarına karışılmadığı için diğer gruplara oranla daha az kişi bu durumdan etkilenmişlerdir. Askeri darbe sonrası, sağ ve sol hareket içerisinde olanların çoğunun ya hapiste olması veya yurt dışına kaçmaları ve siyasi partilerin kapatılmış olması ülkede büyük bir ideolojik ve siyasi boşluk yaratmıştır. Yaşanan şiddet olaylarının sone ermesi dolayısıyla askeri darbeyi yapanlar, bazı tarikat ve Nurcu cemaatlerin desteğini almıştır (Kaplan, 2016: 44)

4.2. İlk Oluşumlar ve Kitap Evlerinin Rolü

12 Eylül 1980 Askeri darbesi ile tüm siyasi faaliyetlerin yasaklanması sonucu ülkede büyük ideolojik boşluk oluşmuştur. Akıncı derneklerinin ve MTTB'nin kapatılması, dergilerin yayın hayatına son verilmesi ve MSP'nin de kapatılması nedeniyle, İslamcı hareketler yeni bir arayış içerisine girmişlerdir. 12 Eylül öncesi ivme kazanmış olan İslamcı düşünce, MTTB ve Akıncılar içinde faaliyet gösteren kişilerce yeniden çalışmalara başlamışlardır. Yasal yolların tümüyle kapalı olması bu kişileri yeni bir arayışa itmiş, bir araya gelerek kitap tahlili ve Kur'an-ı anlama çalışmaları yapmak için evlerde küçük gruplar halinde oluşumlar kurulmaya başlanmıştır. Ülkenin her tarafında birbirinden habersiz gruplar benzer çalışmalar başlatmışlardır (Büyükkara, 2019:286). Bunlardan bazıları; İzmir' de Mehmet Alagaş ve çevresinin kurdukları "*İnsan Dergisi Yayınları*", Samsun' da Endülüs Kitap evi, İstanbul'da Pınar yayınları vd. Malatya'da Fidan Kitap evi olarak gösterilebilir.

İran sempatisi olan İslami gruplar, beklide İran'a olan coğrafi ve kültürel yakınlık nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da daha fazla rağbet görmüş ve etkili olmuştur. Bu bölgelerde İslami oluşumlar ve yeni söylemler 1980 yılında Diyarbakır ve Batman merkezli tartışmalarda başlamıştır. İlk olarak "Diyarbakır'da bulunan "*Vahdet Kitapevinde*" başlayan tartışmalar daha sonra Batman'daki "*Cem Kitapevinde*" bir araya gelerek düşünsel boyutlu çalışma yapmak için anlaşmışlardır. Bu toplantılarda 1990'lı yıllarda "*Hizbullah*" olarak adını duyuracak olan grubun lideri Hüseyin Velioğlu ve "*Hizbullah*" ile çatışma yaşayan "*Menzil grubunun*"

lideri Mansur Güzelsoy da bulunmuştur (Feyizoğlu, 2015:51). 12 Eylül öncesi dergiler etrafında oluşan gruplar, 12 Eylül 1980'den sonra İslami Kitapevleri etrafında bir araya gelmişlerdir. Kitapevi etrafında oluşan gruplar kitapevlerinin adıyla anılmışlardır. 1990'lı yıllarda İlim-Menzil çatışması olarak bilinen olaylarda *İlimciler İlim Kitapevi, Menzilciler ise Menzil Kitapevi* etrafında yapılan gruplardır.

Bu dönemde kitapevleri, kitap satmanın yanında fikri tartışmaların da yaşandığı ortamlara dönüşmüştür. Askeri darbe tarafından uygulanan sıkıyönetim ve gece uygulanan sokağa çıkma yasağı nedeniyle evlerde gerçekleştirilen düşünsel faaliyetler büyük bir gizlilik içinde yapılmaktaydı. Kitap tahlili ile başlayan çalışmalarda seçilen bir kitap üzerinden okuma yapılıp grup olarak değerlendirmeye alınmaktaydı. Bu çalışma tüm grup üyelerinde ortak bir düşünce oluşmasına neden oluyordu. Sadece İslami düşünce açısından bilgilenmeyi ve bilinçlenmeyi hedefleyen bu çalışmalar sonucu, kısa sürede gruplar sayılarını artırmaya ve tüm ülkede hemen hemen aynı şekilde çalışma grupları oluşmaya başlamıştır.

1980'li yıllarda Kitapevleri İslamcı düşüncenin beslendiği yerler olarak görülmeye başlandı. Üniversite olan şehirlerde, akademik dünya ile şehir insanlarının bir araya gelerek çeşitli düşünce ve fikir tartışmalarının yaşandığı yerler olmuştur (Subaşı ve Baykan, Bilge Adamlar 2020:50,74). Kitapevlerinde oluşan gündem şehirde yayılıyor ve konuşuluyordu. Böylece yeni oluşan grupların gündemi kitapevleri ve dergiler yoluyla belirlenmiş oluyordu.

1980'li yıllarda ilk dönem olarak ifade edilebilecek olan dilimde gençlik daha çok Kur'an çalışmalarına yönelmiş ve Kur'an'ı anlamak için Kur'an'i kavramlar ve tefsir okumaları yapılmıştır (Türkmen, 2015: 79). Tefsir olarak Seyyid Kutub' un "*Fî Zılâ'l- Kur'an*" ve Mevdudi' nin "*Tefhimü'l Kur'anı*" okunmuştur. Tefsir okumalarıyla birlikte hadis okumaları da yapılmış ve ilk kaynaklarından öğrenilmeye çalışılmıştır. İslam medeniyetinin ve kültürünün yüzyıllarca oluşturduğu birikim aradan çıkartılarak yapılan bu bilgilenme süreci birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. İslamcı gençlik bu tartışmaları da İslam geleneğinde var olan ulemanın eserlerinden değil de kendi yorumlamalarıyla çözüme yolunu tercih etmiş bu da birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir.

Bu çerçevede tartışma ve gündem oluşturan konular, “*Darül Harp–Darül İslam*”, Türkiye’de “*cuma namazının kılınıp, kılınamayacağı, “devletin atamış olduğu imamların arkasında namaz kılınıp kılınamayacağı”* veya camilerin “*Dırar Mescidi*” hükmünde olup olmadığı, “*ramazan da hilali meselesi, kesilen etlerin kimler tarafından kesildiği ve etlerin helalliği, devlet memurluğunda ve bankalarda çalışma ya da bankalarla çalışmanın hükmü*” gibi noktalardır denilebilir. Yoğun ve ağırlıklı bu tartışmalar sonucu gruplardan ilk zamanlarda ferdi olarak ayrışmalar meydana gelmiştir. Gruplar arasında kitlesel olarak ayrışmayı getiren konu ise Türkiyeli Müslümanlar açısından İran’ın konumu ve İran’a yönelik perspektifte yaşanmıştır. Söz konusu noktadan hareketle gündeme getirilen İran İslam Cumhuriyeti, İslamcılar açısından” Medine” hükmünde midir, değil midir şeklindeki tartışmalar olmuştur(Şentürk, 2019:360). Bununla beraber gündeme gelen “*Hicret meselesi*” de değinilmeye değer konular arasındadır.

“*Davet Metodu*” ise başlı başına ele alınması gereken konulardan biridir. İslamcı gruplar bir araya geldiklerinde, tebliğde nasıl bir yol ve yöntem izleneceği konusunda fikir alışverişinde bulunmuş ve ortak bir yöntem oluşturmaya çalışmışlardır. Konuyla ilgili birçok kitap basılmış ve eserler gençlik tarafından büyük rağbet görmüştür. Bu kitapların bazıları çeviri eserler iken bazılarının da müellifi Türkiyeli yazarlardır. Söz konusu eserler ve müelliflerin bazıları “*Davet Yolu Üzerine Sorular*”(Mustafa Meşhur), “*Fî Zılâ’l- Kur’an’da Davet Yolu*”, (Ahmet Faiz), “*Resulullah’ın İslam’a Davet Metodu*”, (Ahmet Önkal), “*Rabbani Yol ve Sünnetullah*”, (Said Hakim (Mehmet Alagaş), “*Davet Yolunda Dökülenler*”, (Fethi Yeken) vb. gösterilebilir.

Kitapevleri etrafında oluşan grupların, kitapevlerinde oluşan sohbet ortamlarında ve oluşturmuş ders halkalarında bu tür tartışmalar yapılırken, dergilerde belli bir düşünce oluşturma amacıyla yayın hayatına atılmışlardır.

4.3. Dergilerin Rolü

1980 Askeri darbesine kadar İslami oluşum ve yapılar genellikle dergiler ve dernekler etrafında yapılmış ve faaliyet göstermişlerdir. MTTB’ ve Akıncılar gibi gruplar dernek faaliyetleri ile ön plana çıkarken, dergiler yoluyla seslerini duyurarak

düşüncelerini aktarmaya çalışan gruplar ise 1980 yılına kadar dergicilik faaliyetlerine devam edip, dergiler etrafında yapılanmaya gitmiş ve düşüncelerini bu şekilde kamuoyuyla paylaşmışlardır.

4.3.1. 1980 Yılından Önce Faaliyet Gösteren Dergiler

1980 yılından önce yayınlanan dergiler İslami camiada büyük bir karşılık görmüş ve bu nedenle yüksek tirajlara ulaşmışlardır. Homojen bir yapı sergilemeyen İslami oluşumlar farklılıklarını dergiler yoluyla göstermişler ve bunların etrafında örgütlenmişlerdir. Bahse konu bazı dergiler şöylece değerlendirilebilir.

“*Çatı Dergisi*“: MTTB’nin çıkarmış olduğu dergi daha çok lise öğrencilerine hitap etmiştir. 30 sayı çıkarmış ve 1975-1978 yılları arasında faaliyet göstermiştir <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/6/cati> (Erişim Tarihi:17.11. 2020).

“*Gölge*“: 1976-1978 yılları arasında faaliyet göstermiştir. Dergiyi Necip Fazıl Kısakürek’in “*Büyük Doğu*” düşüncesinin öğrencisi ve takipçisi olan Salih Mirzabeyoğlu çıkartmıştır. Salih Mirzabeyoğlu daha sonraki yıllarda *Akıncılar*” ile yaşadığı fikri ayrılık nedeniyle “*Akıncı Güç*” dergisini de çıkartmıştır <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/37/golge>. (Erişim Tarihi: 11.12.2020)

“*Akıncılar*“: Akıncılar dergisi 1979 ve 1980 yıllar arasında yayınlanmış, dergi günümüzde İnsan ve Medeniyet Hareketinin de başkanlığını yapan akıncıların son genel başkanı Mehmet Güney tarafından çıkartılmıştır. İlk sayısında “*Hayat, İman ve Cihat*” kapağıyla çıkan dergi, başlarken başlıklı yazısında doğu ve batı düşünceleri ile “*Hint mistizmini*” kabul etmeyen gençliğin İslami bir düzeni kabul ettiğini yazarak bu nesle “*diriliş nesli*” demiştir. Dergide Mehmet Güney, Akif İnan, Arif Altunbaş, Rasim Özdenören ve Sezai Karakoç gibi önemli isimler yazılar yazmışlardır.<https://katalog.idp.org.tr/dergiler/2/akincilar>(ErişimTarihi: 12.12.2020).

4.1. Akıncılar Dergisi 1979: 1. sayı, kapak

4.2 İslami Hareket Dergisi, 1979: 2. Sayı kapak

“İslami Hareket”: “Din yalnız Allah’ın oluncaya, fitne yeryüzünden kalkıncaya kadar.” Üst başlığıyla çıkan İslami Hareket dergisi Sedat Yenigün tarafından çıkartılmış, Yenigün’ün vurularak hayatını kaybetmesinden kısa süre sonra yayın hayatına son vermiştir. Bağımsız bir çizgi izleyen “İslami Hareket” dergisi İslami hassasiyeti ön plana alan bir dergi olarak yayınlanmıştır. Dünyadaki İslami hareketlerden ve bu bağlamda İran’da meydana gelen gelişmelerle ilgili bilgiler aktararak yayın hayatına devam etmiştir. Dergide, Selahattin Eş, Beşir Eryarsoy, Cemil Meriç, Mehmet Güneş gibi tanınmış kişilerce yazılar kaleme alınmıştır(Şentürk, 2019: 254).

“Şura”: (Haftalık Dergi) 1977 yılında Yılmaz Yalçın ve Ömer Yorulmaz tarafından çıkartılmıştır. İlk olarak Ankara’ çıkan dergi, oldukça dikkat çekicidir. İslam coğrafyasında gelişen İslami hareketler ile ilgili haberler ve dergide kullanılan sert dil dikkat çekicidir (Şentürk, 2019: 242). Yılmaz Yalçın ve Ömer Yorulmaz daha sonra adlarını Diyarbakır uçağını kaçırma eylemi ile de duyuracaklardır.

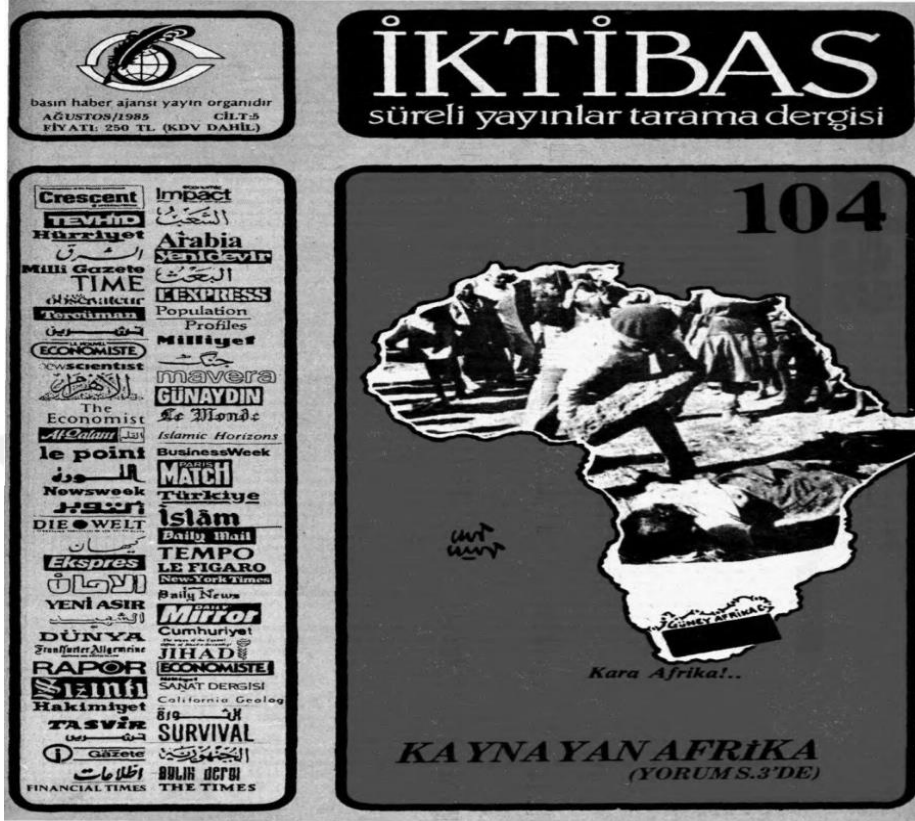
“Tevhid”:“Şura dergisinin” kapanmasından sonra Selahattin Eş ve Ali Bulaç tarafından 1978 ve 1979 yılları arasında çıkartılacaktır.(Şentürk, 2019:243)

“Hicret”: 1979-1980 yılları arasında Selahattin Eş, Hüsnü Aktaş ve Ali Bulaç tarafından çıkarılan dergi, İran’a yakınlığı ve dünyadaki İslami hareketlere karşı olan hassasiyetiyle bilinmektedir. Derginin 20. sayısında Selahattin Eş imzasıyla çıkan “*hedefimiz sınırsız ve sınıfsız tek İslam devleti*” başlıklı yazı ve derginin “*cemaatten, devlete*” sloganı ile çıkması ise oldukça dikkat çekicidir. Ayrıca ve dergide Sedat Yenigün (M.Mehmet Mengüç ismini kullanmıştır) ve Beşir Eryarsoy gibi isimlerde yazılar yazmışlardır(Şentürk, 2019:246).

4.3.2. 1980 Sonrası Çıkan İslami Dergiler

“İktibas”:1981-2016yılları arasında çıkan dergi, sahibi Ercüment Özkan ile özdeşleşmiştir. Dış ve iç basından alıntılar yaparak yayın politikasını sürdüren dergi, adını sürdürdüğü yayın politikasından almıştır. İktibas dergisinde Özkan, kendi İslami görüşlerini yazmıştır. Bu yazılarda Kur’an-ı Kerime bakışı, hadislerle yaklaşımı ve özellikle İslam’ın Tasavvuf anlayışına getirdiği sert yorumlar, bazı

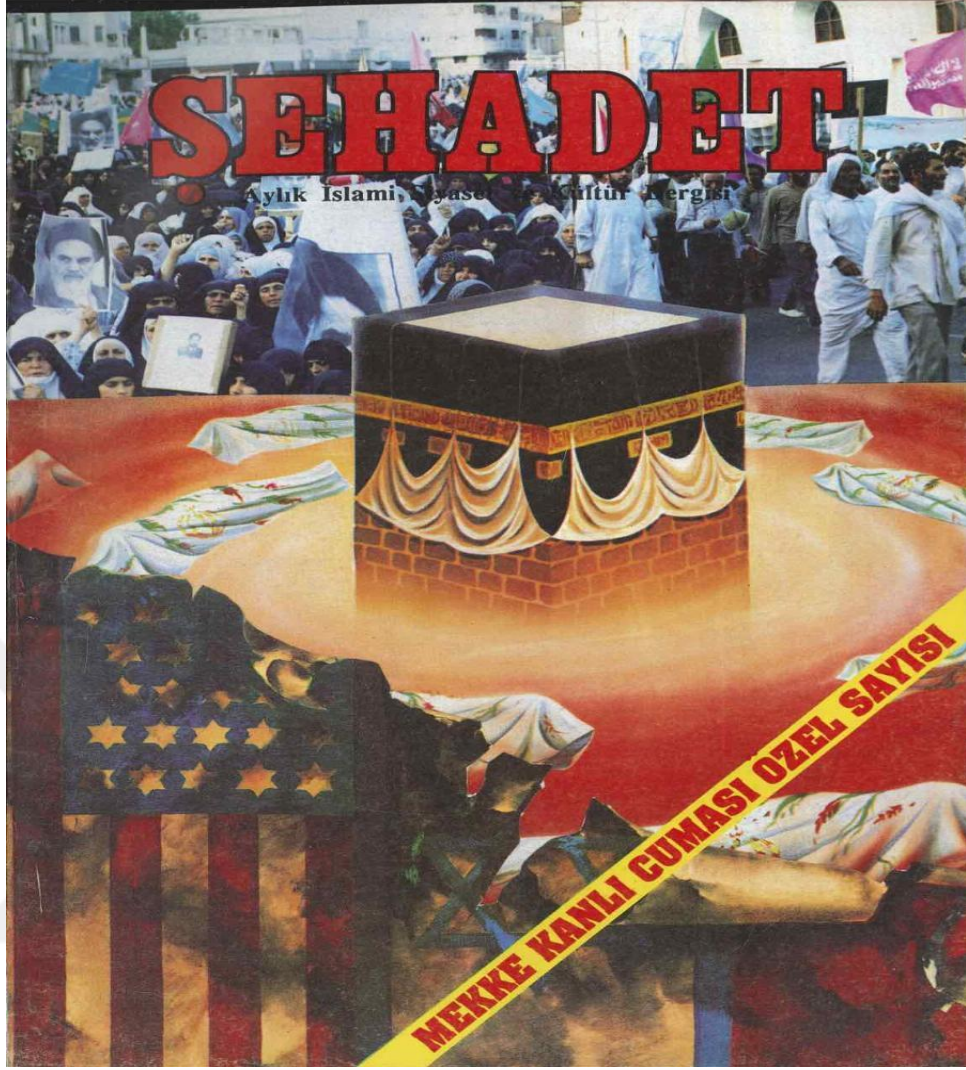
İslami gruplarca şiddetle eleştirilmiştir. İktibas uzun yıllar boyunca yayın hayatına devam eden nadir İslami dergilerdendir (Şentürk, 2019:306).

4.3 İktibas 1985: 104. sayı, kapak

“Ribat”: Abdullah Büyük önderliğinde Konya da çıkan dergi, 12 Eylül sonrası İslami hassasiyet göstererek yayın yapan ilk dergidir. Yeni başlayan İslami oluşumlara bir hareketlilik kazandırmıştır. *“Ailenin tüm fertlerine bir mektep”* sloganıyla çıkan dergi, Türkiye’de uzun süreli çıkan ender dergilerden biri olmuştur. Ribat, yayın politikasını değiştirmeden günümüzde de yayın hayatına devam etmektedir (<https://katalog.idp.org.tr/dergiler/602/ribat>. (Erişim Tarihi:20.12.2020).

“İstiklal ve Şehadet dergileri”: İki dergide Nurettin Şirin tarafından çıkartılmış ve İran’a yakın bir yayın politikası izlemiştir. Dergide İran ve Filistin ağırlıklı yazılar bulunmaktadır. Ayrıca, Amerikan ve Suudi Arabistan karşıtlığı dergide göze çarpmaktadır. (Şentürk, 2019: 393)

4.4. *Şehadet Dergisi, 1988: 8. Sayı, kapak*

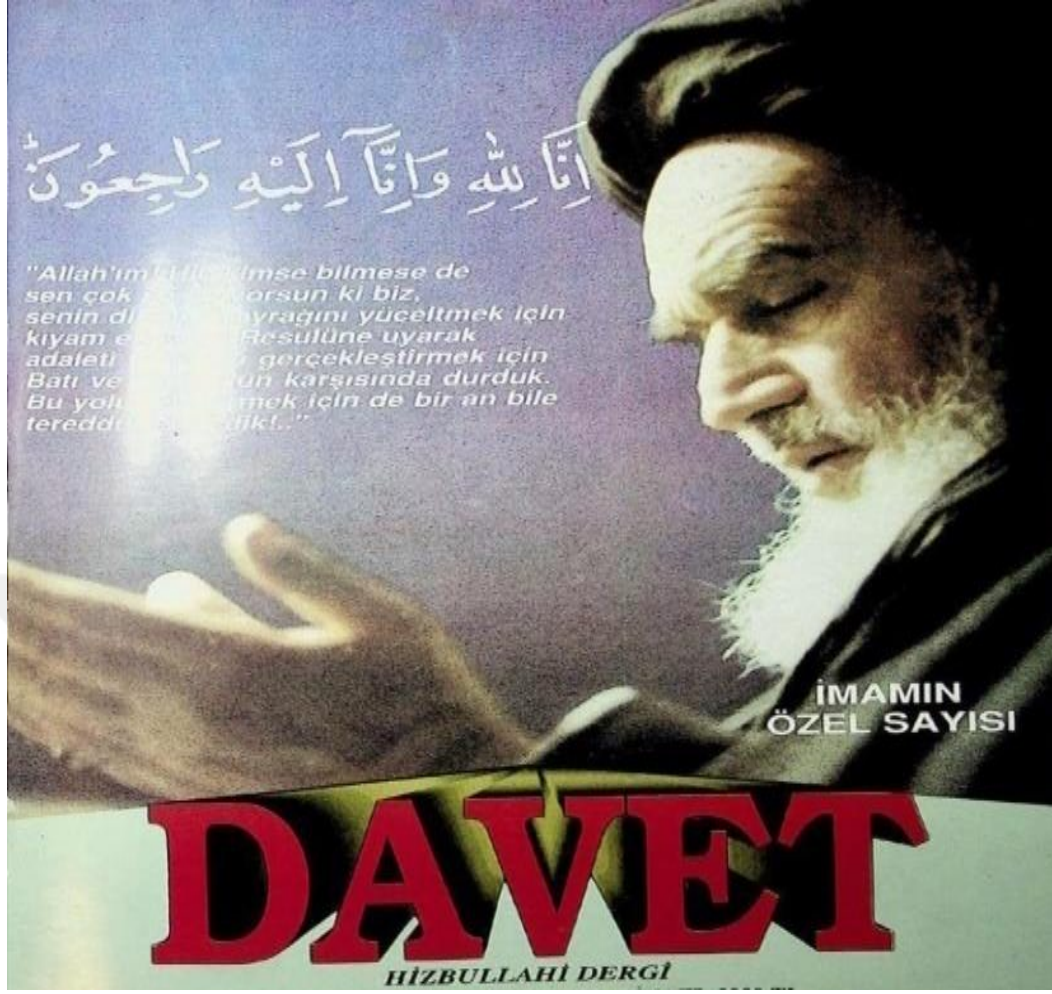
“Girişim”:1985-1990yıllar arasında yayınlamıştır. Sahibi Arif Kingir olan derginin Genel Yayın Yönetmenliğini Mehmet Metiner üstlenmiştir. Yayımlandığı yıllarda grupçuluğa karşı duruşu nedeniyle, en çok okunan ve takip edilen dergilerin başında gelmektedir. İç ve dış haberler ve inceleme konularıyla dikkatleri üstüne çekmeyi başarmıştır. Girişim dergisi gruplar üstü duruşuyla İslamcı gençliğin büyük çoğunluğunun bir dönem okuduğu dergi olmuştur. (Büyükkara, 2019:286)

4.5. *Girişim* dergisi, 1987: 20. sayı

“Yeryüzü”: Ahmet Parlakışık tarafından 1989-1990 yılları arasında çıkarılmıştır. Burhan Kavuncu da dergide yazılar kaleme almıştır. Dergi 1990-1993 yılları arasında Burhan Kavuncu yönetiminde, 1993-1995 yılları arasında ise yine Burhan Kavuncu tarafından *“Yeni Yeryüzü”* adıyla çıkartılmıştır. (Şentürk, 2109: 395)

“Davet”: 1990 yılında İhsan Çakur tarafından kısa süreli olarak çıkmış ve kendini *“Hizbullahi”* dergi olarak tanımlamıştır. Dergi İran yanlısı bir çizgide yayın hayatına devam etmiştir <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/196/davet>. (Erişim Tarihi: 25.12.2020).

4.6. Davet Dergisi, 1990: 6. sayı

“Aşura”:1990 yılında yayın hayatına başlayan derginin yazı işleri müdürlüğünü yapan Turan Gölcük yapmaktaydı. Gölcük, daha sonra dergiyi satın alarak çıkartmaya devam etmiştir. Dergi yayımlandığı yıllarda İran yanlısı bir yayın politikası izlemiştir (<https://katalog.idp.org.tr/dergiler/449/asura>. (Erişim Tarihi: 24.12.2020).

4.7. *Aşura Dergisi, 1989: 1. sayı*

“Bir Kadın Dergisi olarak Mektup”:1984-2010 yılları arasında yazar Emine Şenlikoğlu tarafından kadınların kaleminden “kadın, erkek herkes için logosuyla” çıkan dergi, bir kadın dergisi olması nedeniyle ender görülen dergilerden biridir. Emine Şenlikoğlu’ nun yanı sıra Sabiha Ünlü’ nün de yazıları dikkat çekicidir.(Büyükkara, 2019:278).

4.4.1980’li yıllarda yapılan çevirilerin etkisi

1970’li yıllarda yayınlanan çeviri eserlerin İslami camiaya etkileri ve bu etkilerin dergiler yoluyla kitlelere nasıl ulaştığı irdelenmişti. 1980’li yıllara gelindiğinde ise yapılan çeviriler çoğalmış, okuyucu kitlesi de 60’lı ve 70’li yıllara göre artmıştır. 1960’lı yıllarda başlayan çeviri eserler ilk olarak “*Cemaati İslami*”nin

kurucusu Pakistanlı Mevdudi ve Mısır “*İhvani Müslimin*” in teorisyenlerinden Seyyid Kutub’ dur(Köroğlu, 2020: 57).

İlk yapılan çevirilerde dikkat çeken isim Salih Özcan’ın çıkarmış olduğu “*Hilal Dergisi*” dir. “*Nurcular*” ile yakınlığıyla bilinen ve “*Risale-i Nurları Latin harflerle*” basmak için Said Nursi’den ilk izni alan kişidir (Köroğlu, 2020: 89).

Salih Özcan Suudi Arabistan tarafından kurulan ve finanse edilen, “*İslam Birliği Rabıta-t-ül Alem-i İslam*” (RABITA)’nın değişmez üyesi ve Türkiye temsilcisidir. Aynı zamanda “*Dünya İslam Kongresi*” idare heyetinde bulunan Özcan bu konumuyla toplantılarda konuşmacı olarak yer almıştır. Birçok devlet başkanı ve İslami şahsiyetlerle yakın ilişkisi bulunan Özcan Mevdudi ve Meryem Cemile’nin eserlerini kendilerinden alarak Türkçe’ ye çevirmiştir. (Köroğlu, 2020:89). Böylelikle Efgani, Mevdudi, Mehmet Akif çizgisi çeviri eserler yoluyla Türkiye’ye girerek etkili olmaya başlamıştır.

1980 yılından sonra neredeyse Türkiye’nin her ilinde ve birçok ilçesinde açılan kitapevleri yoluyla İslami yayınlara rağbet artmış, artan talebi karşılamak ve kitlelere ulaşmak için yeni yayınevleri kurulmuştur. Türkiye’de 70’li yıllarda dünyaya paralel olarak artan İslami duyarlılık, “*Afgan Cihadı ve İran İslam Devrimiyle*” büyük artış göstermiş, Pakistan ve Mısır’dan yapılan çeviri eserler geniş kitlelerce okunmuştur. 70’li yıllarda bu eserleri okuyan İslami camia, “*MTTB ve Akıncılar*” gibi dernekler ile intisaplıyken, aynı zamanda, MSP’ ye oy veren kişilerden oluşmaktaydı. MTTB ve Akıncılar gibi derneklere bağlı olmayıp, bağımsız olarak hareket az bir kitlede bu yıllarda oluşmaya başlamıştır.

1980 yılından sonra tarikat ve partilerden bağımsız olarak, hiçbir üst yapıya bağımlı olmayan ve birbirinden bağımsız ancak okunan ortak eserler ve dergiler yoluyla aynı dile sahip olan yeni yapılanmalar oluşmuştur. Söz konusu yapılar yerel gruplar olarak faaliyet göstermişlerdir. Ayrıca bu gruplar çeviri yapılan eserleri yeniden ele alarak okumaya ve tahlil etmeye başlamışlardır. Bu dönemde “*Vahhabi-selefi*” çizgiye yakın eserlerden olan, Yusuf Kardavi’ nin eserleri ve pek tanınmayan Seyfuddin el Muvahhid, Ziyaettin el Kutsi gibi yazarların kitapları da yoğun bir şekilde okunmuştur. Okunan bu kitapların etkisiyle yeni bir selefi anlayış doğmuştur.

İran İslam devrimine hayranlık duyup, bu nedenle İran'ı koşulsuz destekleyen bu gruplar, düşünce olarak neredeyse “*Vahhabiliğe*” yakın bir düşünceyi taşıırken, yaşadığı toplumu tekfir etmekten de çekinmiyorlardı (Büyükkara. 2019:276). Böylelikle bu dönemlerde “*Selefi-İrancı veya Vahhabi-Humeynici*” gibi bir yapıyla karşılaşılıyordu. Böylesine zıtlığı bir arada taşımak aslında oldukça ilginçti. Bu durum haddizatında İslami bilgi ve dünyayı tanıma eksikliğinden kaynaklanmaktaydı (Türkmen,2015:192).

Ders halkalarında söz konusu kitaplar tahlil edilirken, yapılmaya çalışılan Kur'an'ı anlamaya yönelik çabalar idi. Haliyle bu çalışmalar kavramlar üzerinden yeniden İslam'ı anlama çabaları olarak görülebilir. Bu çalışmalarda temel kaynak olarak Türkçe'ye tercüme edilen Seyyid Kutub'un tefsiri “*FiZilal-il Kur'an*” ve Mevdudi'nin tefsiri “*Tefhimü'l Kur'an*” temel eserler olarak kullanılmıştır (Türkmen,2015:106).

Seyyid Kutub' un Mısır devleti tarafından idam edilmiş olması ve idam kararı karşısındaki tavrı, onun İslami camia üzerindeki saygınlığını artırmıştır. Kutub' un Yoldaki İşaretler kitabı İslami Hareketler için adeta yeni bir başlangıç olmuştur. Adı geçen eser İslami Hareketler açısından yol yöntem belirlemede ve söylem oluşturmada belirleyici hale gelmiştir. Eserde “*cahiliye*” kavramına yeni bir yorum getirilmiştir. Kutub, mezkûr eserinde “*Cahili yenin*” ilk dönem “*cahiliye*”sinden ayrılarak kullandığı araçları değiştirdiğini ve “*çağdaş cahiliyenin*” Allah'ın egemenlik haklarına saldırdığını söylemiştir (Kutub,2017:19). Kutub toplumu, “*cahiliye*” ve “*İslam akidesine sahip*” olanlar şeklinde ikiye ayırmıştır. Bu fikirler doğrultusunda 1980'li yıllarda bazı İslami camia mensupları kendi geçmiş dönemlerini “*cahili dönem*” olarak adlandırmaktaydı. Bundan dolayı Kutub'un fikirleriyle tanışmadan önceki hayatlarını İslam dışı olarak telakki etmekteydiler denilebilir.

Bu çerçevede Türkiye'de çeviri eserleri büyük etki uyandıran isimlerden biride Pakistan Cemaati İslami'nin kurucusu Mevdudi'dir. Mevdudi'nin Türkçeye çevrilen ilk eseri 1957 yılında yapılan “*Kelime-i Şehadet*”tir. Mevdudi'nin tefsiri olan “*Tefhimü'l Kuran*” bu dönemde yararlanılan temel kaynaklardan biri olurken, asıl İslam dünyasını ve ülkemizdeki yeni oluşumları etkileyen kitabı ise hacim olarak

küçük, ancak gösterdiği etki bakımından oldukça büyük olan “*Kur’an’ a göre Dört Terim*” adlı eseridir. “*İlah, Rab, Din ve İbadet*” kavramlarını ele aldığı eserinde Mevdudi, bahse konu kavramların olması gerektiği asli şekliyle ve anlamıyla ele almış ve açıklamıştır (Köroğlu, 2020:58).

Türkiye’de eserleri yoğun olarak okunan ve nerdeyse tüm eserleri Türkçe’ye çevrilen bir diğer isim ise İranlı aydın Dr.Ali Şeriatî’dir. Şeriatî İran İslam devriminin ideologlarından sayılmış ve bu vasfıyla İran İslam devrimine sempatiyle bakan İslamcılar arasında kendisine karşı güçlü bir bağ oluşmuştur (Türkmen,2012: 44)

Dr. Şeriatî Türkiye’de İslami camiada büyük yankılar uyandırmıştır. 1970’li yılların sonlarına doğru çeşitli dergilerde yayınlanan yazılar ile tanınmaya başlanan Şeriatî 1980’li yıllarda yapılan yoğun çeviriler ile Türkiye’de İslami camianın gündemine oturmuştur.

Dr. Şeriatî’nin en önemli eserlerinden biri olan ve Türkçeye Hüseyin Hatemi tarafından çevrilen “*Dine karşı Din*” kitabı yayınlandığı dönemde geniş yankı uyandırmış ve Seyyid Kutub’un “*Yoldaki İşaretler*” kitabı gibi dönemin İslamcılarını derinden etkilemiştir. Şeriatî “*Dine Karşı Din*” kitabında tarih boyunca “*Tevhit dini ile Şirk dinin*” karşı karşıya geldiğini ve tarihsel çatışmanın boyutunun bu eksende döndüğünü söylemiştir (Şeriatî,2005:26). Kutub’ un düşüncesinde yer alan “*Tevhid cahiliye*” karşıtlığı Şeriatî’ de “*Tevhit şirk*” ifadesiyle yer almıştır. Dr. Şeriatî toplumsal alt yapıyı, Âdem Peygamberin oğulları olan “*Habil ve Kabil’in*” çatışmasından doğan ve günümüzde de devam eden ezen ve ezilenlerden oluşan bir altyapı olarak formüle etmiştir (Şeriatî,1992:84). İnsanlığın çatışmasının temelinde bunun olduğunu söyleyen Şeriatî, düşünce adamı olmanın yanında eylem adamı özelliğini de taşımaktadır. Ayrıca gördüğü sorunlara eleştiri getirmekle kalmamış, çözüm önerileri de sunmuştur. Alternatif eğitim üzerine ele aldığı “*Hür Düşünce Mektebi*” ve yönetim ile ilgili yazmış olduğu “*Ümmet ve İmamet*” adlı eserler bu çerçevede irdelenebilir. Şeriatî’ nin “*Şia*” eleştirisi üzerine yayınlanmış olan eseri “*Ali Şiası, Safevi Şiası*” “büyük ilgi görmüş, Hüseyin Hatemi’nin çevirdiği “*İnsanın Dört Zindanı*” adlı eseri de etkisi bakımından ele alınmaya değer başkaca çalışmalardır. (Köroğlu, 2020: 68).

Dr. Şeriatî'nin İslamcı gençlik üzerinde yapmış olduğu en büyük etki ise “*Arap, Pakistan ve Hindistan*” altyapısında yapılan çeviri eserlerinden farklı olarak, batı felsefinden sıklıkla bahsetmesi ve batıdaki düşünce ve yazarları tanıtmasıdır. Okudukları eserler ile tasavvuf ve felsefeye karşı mesafeli duran İslamcılar Şeriatî'nin eserlerinde “*Mevlâna'dan, Hallacı Mansur'dan, Aristo'dan, Descartes*” ten bahsettiğine şahit olmuşlardır (Şeriatî, 2005:206). Zaman içerisinde İslamcılar batılı eserleri ve İslam felsefesi ile tasavvufa yönelik eserleri okumuşlardır. İslami Kitapevlerinde önceleri pek rastlanılmayan bu tür eserler İslami camia tarafından gösterilen ilgi nedeniyle kitapevlerindeki raflarda yerlerini almışlardır.

İran'dan çevirisi yapılan diğer bir isim Ayetullah Murteza Mutahhari' dir. Mutahhari İslami camia tarafından oldukça yoğun ilgi görmüş ve eserleri birçok kez basılmıştır. Ayrıca Ayetullah Humeyni, Dr. Mustafa Çamran, Beheştî, Ayetullah Talegani ve Abdulkerim Suruş'a ait eserlerde çevrilmiştir. Bu çeviriler ve İran'a yapılan ziyaretlerden sonra, İran'a bakış açısı ile ilgili tartışmalar yaşanmış ve İslamcı gruplarda ilk ayrılıklar başlamıştır (Büyükkara, 2019: 293).

İran ve Suudi Arabistan'ın mezhepler ve İslami anlayış üzerinden yapmış oldukları güç mücadelesi çeviri eserler üzerinden de etkisini göstermiştir. İran'ın Kum şehrinde bulunan “*Propaganda Bürosu*” ve İran devriminin ilk yıllarında devlet siyaseti olarak benimsediği “*Devrim İhracı*” politikaları ile, Suudi Arabistan'ın Cidde şehrindeki “*İslam birliği (Rabıta-t-ül Alem-i İslam)*” aracılığıyla kendilerine yakın olan gruplar desteklenmiş, karşıt grupların ise etkisinin azaltılması yönünden de çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Roy,2017: 136)

5. İSLAMİ GRUPLARIN GÜNDEMİMDEKİ KONULAR

5.1. Davet Metodu

1980 askeri darbesinden sonra dernekler ve siyasi partilerin kapanması sonucu, İslami aktivite içerisinde olanlar açısından üst yapılar kalmamıştır. Yeni oluşan gruplar başarıya ulaşmada partinin ve derneklerin bir araç olamayacağı sonucuna varmışlar ve yöntem arayışına başlamışlardır. İran Devriminin ulema önderliğinde halk hareketiyle başarıya ulaşması, İslamcı gruplara özgüven ve yeni bir yol göstermiştir. Bu yol nasıl olmalı sorusunun cevabını Seyyid Kutub'un "*Yoldaki İşaretler*" kitabında bulmuşlardır. Kutub söz konusu eserinde, "*İslam dini nasıl bir rabbani dinse davet metodunun da rabbani olması*" gerektiği savunulmuştur. (Kutub, 2017 55) Ciddi bir sorun oluşturan bu konu üzerine çeviri eserler ve Türkçe yazılan kitaplar yayın hayatına girmiştir. Söz konusu çeviri eserler; "*Davet Yolu Üzerine Sorular (Mustafa Meşhur)*, *Fi Zilal- İl Kur'an'da Davet Yolu (Ahmet Faiz)*, *İslam'a Davet Metodu (Said Ramazan El Buti)*, Türkçe yazılan eserler ise, *Resulullah'ın İslama Davet Metodu (Ahmet Önkal)*, *Rabbani Yol ve Sünnetullah (Mehmet Alagaş-bu eser Said Hakim- adıyla basılmıştır)*" şeklindedir.

Bahsi geçen eserler irdelendiğinde genel olarak davet ile ilgili yöntemin iki bölüme ayrılmış olduğu görülmektedir. Birinci dönem "*Mekke dönemi*" bu dönem "*tebliğ dönemi*" olarak; ikinci dönem ise "*Medine dönemi*" bu da devletleşme dönemi olarak ele alınmıştır. "*Mekke dönemi*" düşünceyi şekillendirme, öğrenmeyi artırma ve yakınlarına tebliğ dönemi olarak kabul edilmiştir (Şedid,1987:7). Genel olarak Kutub' un görüşüne göre kategorize edilen "*davet metodu*" bir paradigma haline gelmiştir. Bu anlamda Peygamberin hayatı ve ilk inen ayetler incelenmiş dönemseller olarak, gizlilik, yarı gizlilik, tebliğ, gerektiği zaman hicret olarak uygulanmaya çalışılmıştır. Değişen toplumsal yapı ve çağın dinamikleri düşünülmeden yapılan tasnifleme ve bu tasnifleme hareketine geçirmede etken olacak ölçüler dikkate alınmamıştır. Söz konusu dönemleri net olarak ortaya koyan bir otoritenin olmaması ve birbirleriyle bağlantılı olmayan grupların da varlığı nedeniyle, mevcut grupların dönemlerin hangi aşamasında oldukları konusunda farklı düşüncelerine sebep olmuş ve ayrı ayrı hareket etmişlerdir. Bu durum 80'li yılların grupları açısından kaotik bir hal almıştır (Özcan, 1996: 96-97).

5.2. Dar-ül İslam, Dar-ül Harp Kavramlaştırması

“*Dar-ül İslam ve Dar-ül Harp*” kavramları yani bir yerin İslam beldesi olup, olmaması konusuna Kutub’un “*Yoldaki İşaretler*” kitabında rastlanılmaktadır. Bu konu Türkiye İslamcılarının gündemine dergiler yoluyla girmiştir. Hüsnü Aktaş, bu minvaldeki düşüncelerine 1979 yılında yayınlanan *Hicret* dergisinin birinci ve ikinci sayılarında “*Hicret Olayı ve İlk Cuma Namazı*” başlıklı yazısında değinmiştir. Ayrıca Türkiye’de İslami camianın kendisine ve görüşlerine büyük önem verdiği isimlerden olan Sadrettin Yüksel’in bu konuyla ilgili olarak getirdiği yorumlar İslamcı çevreler için meşruiyet kaynağı olmuştur. Yüksel Arapça olarak yazdığı “*Risale fi Şe’ni’l Cum’a*” adlı eserinde İslam beldesi olmayan yerlerde cuma namazının kılınamayacağı görüşünü delilleriyle ortaya koymuştur (Büyükkara, 2019: 268). 1970’li yılların sonlarında teorik olarak başlaya bu tartışmalar, 1980’li yıllardan itibaren cuma namazına gidilmeyerek pratikte uygulanmıştır. Aslında sisteme muhalif olmanın saikiyle cumaya gitmeme siyasi bir tavır olarak ta algılanabilir (Köroğlu, 2020: 184). Bu çerçeveden olmak üzere cumaya gitmemek toplum tarafından İslamcılarının görünür olmalarına ve seslerini duyurmalarına da neden olmuştur. Cuma Namazının meşruiyeti üzerinden başlayan tartışmalar tam da İslamcılarının güçlü olduğu alana yani sistemi sorgulamaya ve sistemin meşruiyetinin olmadığını ortaya koymaları için bir alan oluşturmuştur. Bu konuda o dönem için İslamcı gençlik nispeten başarılıda olmuştur denilebilir.

5.3. Cuma ve Rüyeti Hilal meselesi

Ramazan ayının başlaması, bitmesi İslami camianın tartışmaya açtığı bir diğer konudur. Bu tartışmanın da başlangıcının 1970’li yılların sonlarında olduğu görülmektedir. *Şura Dergisinin* 10 Eylül 1978 tarihli 34. sayısının 5. sayfasında Akıncılar derneğinin genel başkanının bayram için yayınladığı yazıdan alıntı yaparak, ramazanın başlangıç ve bitişi ile ilgili Türkiye’de uygulanan miladi takvime uyulmaması önerilmektedir. Ramazan ayının başlangıcı meselesi de 1980’li yıllarda cuma namazı meselesinde olduğu gibi, kitlesel katılımlı bir durum oluşturmuştur. Bilindiği şekliyle Türkiye’de hicri takvimden miladi takvime geçtikten sonra <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/410422>, (Erişim Tarihi: 02.01.2021) miladi takvime göre Ramazan orucu tutulmakta ve bayram kutlaması yapılmaktadır.

Bu nedenle Ramazan orucu ve bayramı diğer İslami ülkelerden farklı günlere tekabül etmektedir. Haddizatında İslam dünyasında yaşanan liderlik çekişmesinin bir yansıması olarak Ramazan Hilalinin gözetlenmesi meselesi tartışılmıştır https://www.youtube.com/watch?v=dHHMI__IR6w (Erişim Tarihi: 26.12.2020).

Bu dönemde ortaya çıkan bazı gruplar irdelendiğinde evvela “*Malatyalılar grubu*” olarak bilinen yapı karşımıza çıkmaktadır. “*Malatyalılar grubunu*” düşünsel planda etkileyen ve şekillendiren kişi M.Said Çekmegil’dir. Çekmegil selefi düşünceye yakınlığı ile Malatya’yı etkilemiş ve “*Malatya ekolü*” olarak ta nitelendirilen yapının “*ağabeyi*” konumunda görülmüştür. (Bora, 2020:455) Bu grubun etkili diğer iki ismi ise Said Ertürk ve Said Özköse’ dir. Malatya’nın “Üç Saitleri” olarak bilinen mezkûr isimler yerel ölçekte İslami yapının oluşmasında öne çıkan kimliklerdir. (Aytepe, 2016:193) Grubun, dönemdeki genç aktivistleri ise “*Ramazan Kayan, Zekeriya Şengöz ve Davut Güler*” dir. Grup önce bölgede etkili olmuş daha sonra çalışmalarını İstanbul’da sürdürmüştür. Daha önceki bölümlerde ele alınan ve İran’a yakınlığı ile göze çarpan “İlim ve Menzil grupları” da yerel olarak başlayıp zaman içerisinde bölgesel güç haline gelmişlerdir. Ayrıca Van’da “*Vakıf Kitapevi*” etrafında faaliyet gösteren yapıda bölgede etkili gruplardan biri olmuştur. Öte yandan selefi gruplarda belli bir isimle anılması da yerel ve bölgesel boyutta etkili olmuşlardır. Yanı sıra bu dönemde öne çıkarak ulusal ölçekte faaliyet gösteren “*Mealciler*” 1970’ li yılların ortasında “öze dönüş” adı altında İslami camianın yaptığı arayışlar esnasında, yalnızca Kur’an_1 esas alıp hadis ve sünneti sorgulama yoluna giden yeni bir grup ortaya çıkmıştır. Geçmiş âlimlerin eserlerinin ve tefsirlerinin yetersiz olduğuna kanaatine varıp yalnızca Kur’an meali okuyarak “*metin odaklı*” çalışma yürütmüşlerdir (Ocakoglu, 2010:41). Kur’an Merkezli çalışmanın önemli isimlerinden biri Ercüment Özkan’dır. Ürdün menşeli Hizbu’t Tahrir ile başlayan İslamcılık serüveni 1980’li yıllardan sonra Kur’an odaklı düşünceyle devam etmiştir (Erkilet, 2018: 685) Özkan’ın Çıkarılmış olduğu İktibas dergisindeki kameme aldığı yazılarında özellikle tasavvufa ve mezheplere karşı tavizsiz duruşu ile sert söylem görülmüştür. Bu nedenle Özkan, Tasavvufi gruplar ve geleneksel yapılardan yoğun bir eleştiri almıştır (Büyükkara, 2019:306) Arapça bilmemenin etkisiyle Kur’an meali merkezli bir çalışma yürüten *mealcilerin* Kur’an-ın bazı hükümlerine getirdikleri yorumlar oldukça dikkat çekici ve tartışmalıdır.

Bunu en önemlilerinden biri Namaz kılmaya yönelik getirdikleri yorumdur. Bunlara göre Namaz iki veya üç rekâttır, Namaz kılmanın belli bir şekli ve zamanı yoktur. Namazın asıl amacı kötü davranışlardan alıkoymaktır. Ve Kur'an' da geçen kavramıyla Salat, Namaz diye nitelendirilen ve İslam dünyasının tamamına yakın kesiminin kabul edip eda ettiği ritüeli işaret etmez (Ocakoğlu, 2010:37). “Mealçiler” çıkardıkları “*kalem dergisi*“ ile kendi düşüncelerini ve araştırmalarını yayınlama fırsatı bulmuşlardır (Büyükkara, 2019:305). *Mealçiler* kavramını ilk kullanan kişi Ali Bulaç' tır. Mealçiler dışarıdan yapılan bu tanımlamayı kabul etmemektedirler (Ocakoğlu, 2010:51). Kur-an açık ve anlaşılır bir kitaptır diyerek, yalnızca meal okumanın Kur'an-ı Kerimi anlamak için yeterli olacağı düşüncesiyle hareket eden bu grup, diğer gruplara nazaran niceliksel olarak azınlıkta kalmışlardır.

Sonuç olarak bu gruplar dışında daha birçok irili ufaklı başkaca yerel ve bölgesel gruplar inceleme konusu yapılabilir. Ancak İslamcılığın geçirdiği evreler ve dönüşümün tam ve genel olarak incelenmesi tezimizin sınırlarını aşacaktır.

SONUÇ

Osmanlı Devleti, kuruluşundan sonra batı karşısında, uzun bir süre güçlü bir devlet olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak batıda başlayan sömürgecilik faaliyetleri, sanayi devrimi, Reform ve Rönesans hareketleri, her alanda batının büyümesini ve gelişmesini sağlarken, bu gelişmeler, Osmanlı devleti tarafından gereğince dikkate alınmamıştır denilebilir. Söz konusu dönemden sonra, Osmanlı Devleti ile batı dünyası arasındaki güç farkının batı lehine değiştiğini gözlemlemekteyiz. Ayrıca Osmanlının son dönemlerinde ortaya çıkan milliyetçilik olgusu, ekonomik sorunlar ve batının Osmanlı devleti üzerindeki baskısı nedeniyle, Osmanlı devleti çöküş dönemine girmiş ve dağılma tehlikesi yaşamaya başlamıştır. Bu dönemde Osmanlı devletini dağılmaktan kurtarmak için çeşitli fikri akımlar ortaya çıkmıştır. Bunları Osmanlıcılık, Batıcılık, Türkçülük ve İslamcılık olarak kategorize edebiliriz.

Bu çerçevede İslamcılar, Osmanlı Devleti'nin geri kalış nedenini İslam'dan sapma olarak görmüşlerdir. Bu durumdan kurtuluş reçetesi olarak da İslam dininin esaslarının bihakkın uygulanmasını istemişlerdir. Bu ortamda Cemaleddin Efgani tarafından ortaya atılan “*İttihadı İslam*” fikri, dönemin Osmanlı Sultanı II. Abdülhamit tarafından devlet politikası haline getirilmiştir. “*İttihadı İslam*” düşüncesi Müslüman tebaanın ırk mefhumu gözetmeden İslam birliği düşüncesinden ortaya çıkmıştır. II. Abdülhamit batıda ortaya çıkan ve Osmanlıyı da tehdit eden milliyetçilik akımlarının önüne geçmek ve Osmanlının dağılmasını önlemek amacıyla İttihadı İslam fikrine devlet eliyle sahip çıkmış ve bu düşünceye siyasi bir boyut kazandırmıştır. Bu nedenle siyasal İslam veya İslamcılık incelendiğinde bu dönem başlangıç noktası olarak ele alınabilir. Bu çerçevede batı kendisi için tehdit olarak algıladığı İttihadı İslam fikrini “*Panislamizm*” olarak adlandırmış ve itibarsızlaştırmaya çalışmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra, Hilafet kaldırılmış ve dini eğitim veren medrese, “*tekke ve zaviyeler*” kapatılmıştır. Bu nedenle dönem dönem dini referanslı isyanlar ve ayaklanma girişimleri yaşanmış, genç cumhuriyet bunlar sert bir şekilde bastırmıştır. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında laiklik ilkesi gereği art arda yapılan İnkılâplar (saltanatın kaldırılması, cumhuriyetin ilanı, halifeliğin

kaldırılması, şer'îye ve evkaf vekaletinin kaldırılması, Tevhid-i Tedrisat Kanunu, tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması) ve devletin yeni yönetim biçimi gereği, dini referansların devletin yönetim şeklini belirlemesi gerektiği uygulamasından vaz geçilmiştir.

Osmanlı döneminde tarikat ve benzeri kurumların etkin olduğu dini hayat, yeni dönemde kendine yaşam alanı bulamamışlardır. Hilafetin de olmayışı, diğer İslam ülkelerindeki halkları da etkilemiş, her ülke kendi kurtuluş hareketi için çeşitli yapılar oluşturmuştur. Bunların içinde öne çıkan ve İslam dünyasını etkileyen hareketlerden, Mısır'da Hasan el Benna önderliğinde kurulan "*İhvan-ı Müslimin*", Mevdudi önderliğinde Pakistan'da kurulan "*Cemaati İslami*" ve İran'da Nevvab Safevi tarafından kurulan "*Fedayan-i İslam*" söz konusu dönemde karşımıza çıkanlardır. Mısır'da kurulan İhvan-ı Müslimin kısa sürede büyümüş, İslam coğrafyasında Suriye, Irak, Lübnan, Ürdün gibi birçok ülkede aynı isimle örgütlenmiştir. Cemaati İslami ise Endonezya, Bangladeş gibi ülkelerde etkin olmuştur.

Türkiye'de ise değişen sosyal ve siyasal hayata uygun olarak yapılanan iki cemaat ve bunları kuran iki isim dikkat çekmektedir. Said-i Nursi Risale-i Nur Cemaati'nin, Süleyman Hilmi Tunahan ise Süleymancılar olarak adlandırılan cemaatin kurucuları olarak öne çıkan isimlerdir.

Türkiye'de İslamcılık hareketleri üzerinde çeviri eserlerin yoğun etkisi söz konusu olmuştur. Bu eserlerde yer alan kavramlar ve söylemler, İslami camiinin Türkiye'de daha önce sahip olduğu yerel/yerli söylemin dışında yeni bir söyleme sahip olmalarına ve bu eserler sonucunda tanıştıkları kavramlara sahip çıkmalarına neden olmuştur. Bu kavramları sahiplenerek kullanmalarına neden olanlar ise İran İslam Devrimi, Afgan Cihadı, Suriye olayları, Pakistan askeri darbesi, Mısır ve diğer bazı İslam ülkelerinde gelişen İslami hareketleri ve yaşananları yakından takip etmeleri etken olmuştur. Bu ülkelere yapılan tercüme eserler ile özellikle Mevdudi ve Seyyid Kutub'un eserlerinin etkili olduğunu görmekteyiz. Ayrıca mezkûr eserlerin okunmasıyla da, bu dönemde "*Tağut, Tevhit, Şirk, Darul-İslam, Darul-Harp, Bel'am, Rabbani yol, Davet Metodu, Hattı İmam, Tevhidi Müslüman, Nemrut Firavun, Mustazaf, Devrimci İslam, Amerikancı İslam, Suudi Amerika,*" gibi

kavramlar kullanılmaya başlanmış ve bunun etkisiyle Türkiye İslamcılarında yeni bir söylem gelişmiştir. Bu söylemin etkisiyle toplum ve rejim müşrik olarak görülmüş, oy verme şirk olarak nitelendirilmiştir. Bazı bireyler devlet dairesinde çalışmayı şirk kabul edip, istifa etmişlerdir. İslam hukukuna göre cuma namazının sıhhat şartları oluşmadığı gerekçesiyle kılınmamış, ramazan ayı başlangıç ve bitişinde, hilal gözetleme nedeniyle Türkiye takvimine uyulmamıştır. Cami İmamları devletten maaş aldıkları için bel'am olarak görülmüş ve arkalarında cemaat namazı kılınmamıştır.

Bu yapıların bazıları, İran'dan yapılan çeviri eserler ile söylem değişikliğine gitmiş ve topluma bakışta daha esnek bir tutum sergilemişlerdir. Bu söylem değişikliği İslami oluşumlar açısından önceleri homojen bir görüntü sergilerken, daha sonra ayrılıklara neden olmuş ve söz konusu yapılar farklı farklı gruplar olarak faaliyetlerine devam etmişlerdir. Bu gruplardan bazıları da İran çeviri eserlerinin etkisine girerek "*Hattı İmam*" çizgisini benimsemişlerdir. Hattı İmam, İran İslam Devrimine bağlı olmayı ve bu çizgide hareket ederek İran aleyhine bir söylem davranışta bulunmamayı gerektirmiştir. Tez çalışmamızı açacağı düşüncesiyle bu konuya girilmemiş bu durumun daha geniş bir araştırma ve incelemeyi gerektirdiği kanaatine varılmıştır.

1970'li yıllarda dünyada ve Türkiye'de sosyalist düşüncenin toplumsal ve kitlesel etkinliği gözlemlenmiştir. Söz konusu düşüncenin iki kutuplu dünyada kapitalizme, sömürüye ve işçi haklarına getirdiği eleştirel söylem, gençlik ve toplum üzerinde etkili olmuştur. Bunun karşısına milliyetçi düşünceye sahip karşı duruş sergileyen bir grup oluşmuştur. Bunun sonucunda da dinsiz olarak görülen sol grupları ve hamisi olarak kabul ettikleri Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğine karşı, Türkiye'de 1970 yıllarda mücadele başlamış bu durum kamplaşmalarla zirveye çıkmış, iki taraf arasındaki mücadele silahlı çatışmalara dönüşmüştür. Ülke sağ sol (faşist, komünist)olarak iki kampa bölünmüşken, İslami gruplar yeni bir söylemle, sosyalizme ve kapitalizme hayır sloganıyla alternatif bir duruş sergilemişlerdir. Bu çıkmazdan kurtuluş reçetesi olarak, İslami devlet düzenini işaret etmişlerdir. İslami gruplar söz konusu yapılardan şiddet görseler de, şiddete şiddetle cevap vermeyi ret etmişlerdir. Şiddete karşı gösterdikleri tavır toplum tarafından bu gruplara karşı

sempati duyulmasına neden olmuştur. Yeni söylemle 1980'li yıllar da İslami hareket geniş kitlelerce rağbet görülen bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yıllar, İslami camianın okuma çeşitliliği ve yoğunluğu nedeniyle entelektüel hareketliğinin üst seviyede olduğu yıllardır. Çeşitlilik doğal olarak grup ve yapılarda zamanla fikir ayrılığı oluşturmuştur. 12 Eylül 1980'den sonra ülkede oluşan ideolojik boşluk, İslami oluşumların gelişmesine neden olan etkenlerden biri olmuştur. İslamcıların, Amerika ve Rusya'ya karşı duruşları ile sosyalizm ve kapitalizm karşısında alternatif oluşturma çabaları da gençlik için mezkûr oluşumları cazip hale getirmiştir.

Sonuç olarak 1970-1990 yılları boyunca Türkiye'deki siyasal ve sosyal atmosfer farklı ideolojilerin ve düşüncelerin yoğun olarak tartışıldığı ve yer yer silahlı mücadeleye dönüştüğü dönemler olarak gözlemlenmektedir. Bu çerçevede İslamcılar ya da İslami hareketlerin yeknesak bir yapıya sahip olmadığı, birlikte başlanılmış olsa da zamanla ayrılıkların olduğu bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte toplumsal yapıyı etkilemeye çalışan gençlik hareketlerini sosyalistler, milliyetçiler ve İslamcılar olarak kategorize edebiliyoruz. Her ne kadar kategorize edilen bu oluşumların her biri kendi içerisinde farklı fraksiyonlara bölünmüş olsa da genel değerlendirme sürekli bu şekilde olagelmıştır. Bu çerçeveden olmak üzere İslami oluşumlar da homojen bir yapıya sahip değildir ve ayrılmışlardır. Türkiye'deki siyasal sosyal konjonktürde bir alternatif olarak ortaya çıkmışlar, bunda da dünyadaki İslami gelişmeler ve hareketler ile çeviri eserlerin etkinliği gözlemlenmiştir. Bu süreç içerisinde şiddet eylemlerine bulaşmamalarıyla da oransal olarak düşük seviyede kalmış olmaları ve en önemlisi de toplumun İslami bir gelenekten gelmiş olması sebebiyle toplumun teveccühünü kazanmışlardır. Söz konusu İslami yapılardan kimi gruplar, kuruluşundan bu yana siyasal ve toplumsal çizgisini ve ideolojisini olduğu gibi muhafaza ederek, kimi gruplar tamamen değişerek, kimi gruplar da kısmi veya yüzeysel bir değişikliklerle günümüze değin gelebilmişlerdir.

KAYNAKÇA

- AKDAĞ, S. (2009). *Said Nursî Ve Siyasî Düşünceleri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İnternet: AŞURA, (1989). <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/449/asura> adresinden 24/12/2020’de alınmıştır.
- AYTEPE, M. (2016). “Doğuşundan Günümüze İslamcılığın Türkiye Seyri”: Bir Sınıflandırma Denemesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,(4). 1.
- BAYKAN, E. & SUBAŞI, N. (2020). “Bilge Adam” *Bilge Adamlar Dergisi*, (50).74
- BORA, T. (2020). *Cereyanlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- BÜYÜKKARA, M.A. (2016). *Çağdaş İslami Akımlar*. İstanbul: Klasik Yayın.
- İnternet: Cündioğlu, D.(2020). Türkiye'de İslamcılık/Mehmet Akif'ten İsmet Özel'e, https://www.youtube.com/watch?v=dHHMI__lR6w. adresinden 26/12/2020 'de alınmıştır.
- ÇAKIRGİL, S. (1979). “Evet, 'Tağuti Düzenler İçin Oy Yok!'". *Hicret Dergisi*, (3).2.
- ÇAKMAK, E. (2013), *Süleymanlık Cemaatinde Dini Eğitim Metotları*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İnternet: Davet, (1990). <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/196/davet> adresinden 25/12/2020’de alınmıştır.
- DEMİR, M.G. (2019). *Dünya'daki İslami Gençlik Hareketleri Ve Türkiye: Akıncılar Ve Milli Türk Talebe Birliği Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivi, Kutu no18, Fon no. 30 1 0 0, Dosya No: 104, 3,7,Sıra 37.*
- ERDİŞ, İ. (1975-1978). "İnsanımız ve İnancımızın Kavgası". *Gölge Dergisi*, 1-20.
- ERASLAN, C. (2019). *II. Abdulhamit ve İslam Birliği*, İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- FEROZ, A. (1995). *Modern Türkiye in Oluşumu*. (Çev. Y.Alogan). İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- GÜNEY, M. (1979). "İnsanımız ve İnancımızın Kavgası". *Akıncılar Dergisi*,(3).14.

- HUMEYİNİ, A. (1979). "Hac Mesajı". *İslami Hareket Dergisi*, (20). 6-7.
- İŞLER, Ahmet (2019). *Türkiye'de Muhafazâkar Düşüncede Milliyetçilik (1939-1970)*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KAPLAN, M. (2016). *1980 Sonrası Türkiye'de İslamcılık*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- KARA, İ. (1997), *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi 1.*, İstanbul: Kitapevi.
- KARABAĞ, M.K. (2012). *Günümüz Radikal İslami Akımları Temelleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- KARPAT, K. (2009). *İslam'ın Siyasallaşması*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- KESKİN, A. (2019). *Türkiye'de Öğrenci Olayları ve Türk Siyaseti Üzerine Etkileri (1968-1980)*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum
- KISAKÜREK, N. F. (2017). *Doğru Yolun Sapık Kolları*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- KIRMAN, M.A. (2000). *Türkiye' de Yeni Bir Cemaat Örneği Olarak Süleymanlık*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- KİSSENGER H. (2016). *Dünya Düzeni*. (Çev. S. S. Gül). İstanbul: Boyner Yayınları. (Eserin orijinali 2014' de yayınlanmıştır).
- KÖKTENCİLİK(2020). <https://sozluk.gov.tr/>. 05.01.2019 tarihinde alındı
- KÖROĞLU A. (2020). *Türkiye'de İslamcı Söylemin Oluşumunda Tercümelerin Etkisi (1960-1990)*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- KUTUB, S. (2017), *Yoldaki İşaretler*. (Çev. Abdi Keskinsoy). İstanbul: Pınar Yayınları.
- LEWIS, B. (2017), *İnanç ve İktidar*. (Çev.A. M. Şengel). Ankara: Akıl Çelen Kitapları (Eserin orijinali 2010' da yayınlanmıştır).
- MARDİN, Ş. (1992). *Türkiye'de Din ve Siyaset*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- MARDİN, Ş. (2015). *Bediüzzaman Sadı Nursi Olayı*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- MISIRLIOĞLU, K. (1976). "MTTB Derneği Genel Başkanı ile Akıcılar Derneği Genel Başkanı ile yapılan Söyleşi". *Sebil Dergisi*, (23). 16.
- MÜMİN, A, (1992). "İslâm Köktenciligi Üzerine". (Çev. Mevlüt Uyanık). *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, 6, (6). 171
- "Nemrutçuluk". (1978). *İslami Hareket Dergisi*. (7).1.
- ÖZCAN, A. (1996). *İslami Uyanıştan İslami Harekete*. İstanbul: Bengisu Yayınları.
- İnternet: <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/602/ribat> adresinden 20.12.2020'de alınmıştır.
- İnternet: Risale-i Nur Kütüphanesi (2020). <http://risaleoku.com:8080/oku/tarihce/43> adresinden 14/04/2020'de alınmıştır.
- ROY, O. (2017). *Siyasal İslam'ın İflası*. (Çev. C. Akalın). İstanbul: Metis Yayınları. (Eserin orijinali 1992' de yayınlanmıştır).
- SELİM, F. (1980). "Silah mı Önce Gelir Tebliğ mi". *Hicret Dergisi*, (19). 15.
- SİYAMİ, A. (2010). *M.T.T.B. ve M.T.T.B.' liler*, İstanbul: Hemenora yayınları.
- ŞENTÜRK, H. (2019). *Türkiye' de İslami Oluşumlar Ansiklopedisi, İslamcılık*. İstanbul: Çıra Yayınları.
- ŞERİATİ, A. (2005). *İslam Nedir*. (Çev. A.Seyyidoğlu). İstanbul: Bir Yayıncılık.
- ŞERİATİ, A. (1980). "Habil-Kabil Kutbu, Tevhid Dini-Şirk Dini". *Hicret Dergisi*, 1980. 14.
- PAŞA, S.H. (2020). *Buhranlarımız Ve Son Eserleri*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Taksimde Kanlı Miting:34 Ölü Yüzlerce Yaralı.(2 Mayıs 1977). *Milliyet Gazetesi*, 1.
- TDK (2020). <https://sozluk.gov.tr/>. 05.01.2019 tarihinde alındı
- TURHAN, F. (2015). *Akıncılar ve AK-Gençlikten AKP'ye Akıncı Gençlik Tarihi (1969-2001)*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- TÜRKMEN, H. (2015). *İslami Uyanış Sürecimiz*. İstanbul: Ekin Yayınları.
- TÜRKÖLMEZ, O. (2014). *Türkiye'de Dindar Milliyetçiliğin Oluşum Süreci; Milli Türk Talebe Birliği Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- YILMAZ, İ. (1979). "Zincirler Kırılacak Müşruk Düzen Yıkılacak". *Şura Dergisi*, 16

YORGANCILAR S. ve Duman D. (2008). **Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği**. Ankara: Vadi Yayınları

ZEHRA Y. (2015). *Dişil Dindarlık*. İstanbul: İletişim Yayınları.

ZENGİN, E. (2017). *Bir Toplumsal Hareket Olarak Akıncılar: Türkiye’de İslamcı Öznenin Kurulumu Ve Eylemi*. Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

İnternet: <https://www.dunyabulteni.net/olaylar/vagon-li-olayi-istanbul-da-gencleri-sokaga-dokmustu-h305329.html> adresinden 02/01/2021’de alınmıştır.

RESİMLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Resim 3.1.....	44
Resim 3.2.	44
Resim 3.3	45
Resim 4.1.....	52
Resim 4.2	52
Resim 4.3	54
Resim 4.4.	55
Resim 4.5.....	56
Resim 4.6.	57
Resim 4.7.....	58

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı YERGİN Aydın
Uyruğu :T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri :
Telefon :
Faks :.....
E-mail :-----
Orcıd No :

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Doktora	.....	.....
Yüksek Lisans	.....	.....
Lisans	Uluslar Arası İlişkiler	2017

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
34 yıl	D.S.İ-K.H.Z. Özel İdare, Tuşba Belediye.	İnsan Kaynakları İşçi

Yabancı Dil

Yayımlar

Hobiler: Futbol, Bilardo, Satranç.

VAN YÜZÜNCÜ YIL
ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

Tez Başlığı / Konusu:
Türkiye de İslamcılık
(1975 – 1990)

14/01/2019

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 70 sayfalık kısmına ilişkin, 12/0120210 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitinintihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2(Yüzde iki) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimededen daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal İçemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Adı Soyadı : Aydın Yergin. Öğrenci No: 2017056

Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler

Programı : Uluslararası Politik Ekonomi

Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN

Dr. Öğretim Üyesi Abdullah EROL

12./01/2021

ENSTİTÜ ONAYI

U Y G U N D U R

...../...../201....

Prof.Dr. Bekir KOÇLAR

Enstitü Müdürü